

**UNIVERZA V MARIBORU
PRAVNA FAKULTETA**

DAMIJAN KNEZ

**PRISTOJNOSTI POLITIČNIH, VOJAŠKIH
IN DRUGIH TELES NATO PRI ODLOČANJU
IN IZVAJANJU VOJAŠKIH OPERACIJ –
PRIMERI JUGOSLAVIJE, IRAKA,
AFGANISTANA IN LIBIJE**

Diplomsko delo

Maribor, 2012

**UNIVERZA V MARIBORU
PRAVNA FAKULTETA**

DIPLOMSKO DELO

**PRISTOJNOSTI POLITIČNIH, VOJAŠKIH
IN DRUGIH TELES NATO PRI ODLOČANJU
IN IZVAJANJU VOJAŠKIH OPERACIJ –
PRIMERI JUGOSLAVIJE, IRAKA,
AFGANISTANA IN LIBIJE**

Študent: Damijan Knez

Številka indeksa: 71150290

Študijski program: UNI-PRAVO

Študijska smer: Kazensko pravo

Mentor: prof. dr. Silvo Devetak

Maribor, september 2012

Za vso pomoč, nasvete in vodenje se iskreno zahvaljujem mentorju profesorju dr. Silvu Devetaku.

Iskrena hvala tudi mojim staršem, ki so mi vedno v oporo.

PRISTOJNOSTI POLITIČNIH, VOJAŠKIH IN DRUGIH TELES NATO PRI ODLOČANJU IN IZVAJANJU VOJAŠKIH OPERACIJ – PRIMERI JUGOSLAVIJE, IRAKA, AFGANISTANA IN LIBIJE

Organizacija Severnoatlantske pogodbe – NATO (North Atlantic Treaty Organization) je mednarodno vojaško-politična organizacija, ki predstavlja čezatlantsko vez – povezavo varnosti v Severni Ameriki z varnostjo v Evropi. Kolektivna prizadevanja članic so v podporo skupnim varnostnim interesom. Spreminjanje razmer v mednarodnem varnostnem okolju je narekovalo tudi prilagajanje zveze. Njen obstoj je povezan z njeno večnamenskostjo in prilagodljivostjo spremembam v okolju.

Severnoatlantsko zavezništvo je bilo ustanovljeno 4. aprila 1949 z Washingtonsko pogodbo med 12 državami članicami, ki so k njej pristopile prostovoljno, na podlagi javne razprave in ustreznega parlamentarnega postopka. Leta 2012 je v zvezo NATO vključenih 28 držav članic. Pogodba podpira njihove individualne pravice ter mednarodne obveznosti v skladu z 51. členom Ustanovne listine Združenih narodov. Ključni členi Severnoatlantske pogodbe so: 4., 5. ter 6. člen.

V času svojega obstajanja je Nato za svoje delovanje oblikoval in sprejel več strateških konceptov. Zadnji je bil sprejet novembra 2010. S spreminjanjem vloge Nata se spreminjajo in s tem širijo tudi njegove pristojnosti. V času hladne vojne in sovjetske nevarnosti je bila v ospredju vojaško-obrambna naravnost. Po koncu hladne vojne in razširitvah pa je zavezništvo omogočilo mirnodobno sodelovanje med državami podpisnicami tako na vojaškem kot tudi na političnem, gospodarskem, znanstvenem, omejeno celo na kulturnem področju. Njegov namen je poleg zagotavljanja varnosti svojim članicam, prispevati k miru, stabilnosti, sodelovanju in demokratičnemu razvoju tudi na drugih celinah v evroatlantskem prostoru in s tem prispevati k svetovnemu miru. Dejavnosti Organizacije severnoatlantske pogodbe so podprte z zapleteno civilno in vojaško strukturo. Delovna telesa, ki se ustanovljajo in spreminjajo glede na obseg in potrebe, imajo določene pristojnosti in naloge. Slovenija je v Natu od leta 2004 ter sodeluje s predstavniki v delovnih telesih. Ima svoje obveznosti in pristojnosti. Slovenska vojska se vključuje v mednarodne operacije in misije Nata.

Kot organizacija za kolektivno samoobrambo in varnostno sodelovanje deluje zveza NATO pod vodstvom Varnostnega sveta OZN ali vsaj usklajeno z njim. Pri različnih posegih v primeru kriz izven ozemlja zavezništva gre za naloge izven določil 5. člena Severnoatlantske pogodbe. Mirovne operacije obravnavajo v Natu kot del kriznega upravljanja. Ustanovili so sile za posredovanje, ki so v stalni visoki pripravljenosti. Posredovanja, ki so potekala izven območij držav članic zavezništva, so tudi posredovanja v Jugoslaviji, Iraku, Afganistanu in Libiji. Natovi posegi, ki niso povezani s

kolektivno obrambo, niso nezakoniti, če so v skladu z odločitvami VS ZN. Problem legalnosti posega Nata pa se pojavi ob posredovanjih, ki nimajo jasnega mandata VS ZN za operacijo.

Natovi vojaški napadi v Bosni in Hercegovini, Afganistanu in Libiji so bili izvedeni na podlagi resolucij VS ZN. Oborožena akcija zoper Zvezno republiko Jugoslavijo v zvezi s položajem na Kosovu ni imela mandata VS ZN. Pomoč Natovih sil Makedoniji pri razoroževanju Osvobodilne vojske Kosova in skupin albanskih skrajnežev prav tako ni imela podlage v mandatu ZN. Brez predhodne odobritve VS ZN je bila tudi invazija Amerike in Velike Britanije na Irak, pri kateri Nato kot organizacija ni imel nobene vloge pri odločitvi za izvedbo napada in nekatere članice zveze ga tudi niso podprle. Dodatne zaščite Turčiji pred morebitnimi zračnimi napadi Iraka ni odobril Severnoatlantski svet, ki je najvišje politično telo za odločanje in posvetovanje v zvezi Nato, ker so temu nasprotovale tri članice zavezništva. Sklep o ukrepih za zaščito Turčije je sprejel Komite za obrambno načrtovanje Nata. Slednje nakazuje problem znotraj zavezništva v zvezi z odločanjem ob posegu izven območja držav članic. Odločitev Nata za nudenje zaprosene vojaške pomoči pri usposabljanju iraških varnostnih sil pa je sledila na podlagi resolucije VS ZN.

Novi izzivi groženj miru v svetu zahtevajo nadaljnje spreminjanje zveze NATO, natančno in premišljeno opredelitev nalog ter pristojnosti znotraj organizacije in pri posredovanjih. Narekujejo tudi odgovor na eno najpomembnejših vprašanj – kako preprečiti nastanek žrtev civilnega prebivalstva ob vojaških operacijah pa tudi zmanjšati število žrtev med vojaki, ki so udeleženi v operacijah oziroma posredovanjih. Ključnega pomena ob razreševanju kriznih razmer so človekove pravice. Kršenje teh je ob posredovanjih na kriznih območjih, pa tudi sicer v primerih ogrožanja svetovnega miru, prepogosto in za učinkovit prispevek k miru bo morala zveza Nato skupaj z drugimi akterji čim prej odgovorno pristopiti k reševanju tega problema.

Ključne besede: NATO, NATOVA TELESA, NOVI STRATEŠKI KONCEPT (NSK), VOJAŠKE OPERACIJE, MIROVNE OPERACIJE, RESOLUCIJE VARNOSTNEGA SVETA ZDRUŽENIH NARODOV

JURISDICTION OF POLITICAL, MILITARY AND OTHER NATO BODIES IN DECISION MAKING AND CONDUCTING MILITARY OPERATIONS – EXAMPLES OF YUGOSLAVIA, IRAQ, AFGHANISTAN AND LIBYA

NATO (North Atlantic Treaty Organization) is an international military-political organization, which represents a transatlantic bond – it is a link of safety in North America on one hand and in Europe on the other. Collective efforts of its member states support their common security interests. Changes in the international security environment demand its flexibility. Its existence is connected with its versatility and adaptability to changes of the environment.

North-Atlantic Alliance was established on 4th April, 1949 by The Washington Treaty among the twelve member states. They joined the alliance voluntarily on the basis of public debate and parliamentary procedure. There are twenty-eight member states of NATO in 2012. The treaty supports their individual rights and international obligations in accordance with Article 51 of the UN Charter. Articles 4, 5 and 6 are key articles of the North Atlantic Treaty. NATO has formulated and adopted several strategic concepts during its existence. The last one was adopted in November 2010. The role of NATO changes and along with it its jurisdiction changes and expands. During the cold war and the soviet threat the military-defensive stance was at the forefront. The end of the cold war and the expansion of the alliance enabled peacetime cooperation of the member states on the military as well as on other fields: policy, economy, science, even, though a limited cooperation, in the field of culture. Its purpose is to ensure safety of all the member states, as well as contribute to peace, stability, cooperation and democratic development in other continents of the Euro-Atlantic area and thus contribute to global peace. Activities of NATO are supported by a complex civil and military structure. Working bodies, which are established and change according to size and needs, have certain jurisdiction and duties. Slovenia has been in NATO since 2004 and has been cooperating with representatives of its working bodies. It has its obligations and responsibilities. Slovenian Armed Forces are included in international operations and NATO missions.

As an organization for collective self-defence and security cooperation NATO functions under the direction of UN Security Council or at least in coordination with it. Different interventions in cases of crises off the territory of the alliance represent tasks which are not included in Article 5 of the North-Atlantic Treaty. Peacekeeping operations are understood by NATO as part of crisis management. Forces for interventions have been founded and they are in permanent high readiness. Interventions which have taken place off the area of the alliance are also those in Yugoslavia, Iraq, Afghanistan and Libya. NATO interventions, which are not related to collective defence, are not illegal,

provided they comply with the decisions of the UN Security Council. The problem of the legality of a NATO intervention appears at those interventions that have no clear mandate of the UN Security Council.

The military attacks of NATO in Bosnia and Herzegovina, Afghanistan and Libya were conducted in the framework of UN Security Council resolutions. The armed campaign against Federal Republic of Yugoslavia regarding the situation in Kosovo had no mandate of UN Security Council. And the help of NATO forces to Macedonia at the disarmament of the Liberation Army of Kosovo and groups of Albanian extremists as well had no basis in the Security Council mandate. The invasion of Iraq by the USA and the UK had no prior approval of UN Security Council. In this case NATO as an organization had no role in the decision about the carrying out of the attack; it was not supported by some alliance members. Additional protection of Turkey in case of possible Iraqi air strikes was not approved by North-Atlantic Council, which is the highest political body for making decisions and consultation in NATO, because three alliance members opposed to it. The decision on measures to protect Turkey was taken by the Defence Planning Committee of NATO. This indicates a problem within the alliance in case of taking decisions on interventions off the area of alliance members. The decision of NATO to provide the requested military assistance in training Iraqi security forces followed on the basis of UN Security Council resolution.

The new challenges of threats to peace in the world require further changes of NATO alliance, carefully and thoughtfully defined roles and responsibilities within the organization and at interventions. They demand the answer to one of the most important issues – how to prevent the emergence of civilian casualties during military operations as well as reduce the number of casualties among the soldiers involved in operations and interventions. Human rights are crucial in resolving crises. Violation of human rights at interventions in crisis areas as well as in cases of threats to world peace is too frequent and for an effective contribution to peace NATO along with other parties involved will have to approach to resolving this problem responsibly as soon as possible.

KEY WORDS: NATO, NATO BODIES, NEW STRATEGIC CONCEPT (NSC), MILITARY OPERATIONS, PEACEKEEPING OPERATIONS, UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL RESOLUTIONS

KAZALO

1	UVOD	1
2	METODOLOŠKI OKVIR	5
2.1	Opredelitev predmeta proučevanja	5
2.2	Cilji in hipoteze.....	5
2.2.1	Cilji	5
2.2.2	Hipoteze.....	5
2.3	Pristop in metode	6
2.4	Zgradba diplomskega dela	6
3	ZVEZA NATO	9
3.1	Nastanek zveze NATO in razširitev članstva	9
3.2	Preoblikovanje zveze NATO	12
4	ORGANIZACIJSKA STRUKTURA ZVEZE NATO TER PRIKAZ PRISTOJNOSTI IN DELOVANJA POLITIČNIH, VOJAŠKIH IN DRUGIH TELES NATO	17
4.1	Ureditev in način delovanja zavezništva.....	17
4.2	Prikaz pristojnosti in delovanja političnih, vojaških in drugih teles NATO	17
4.3	Drugi najpomembnejši odbori zveze NATO in institucije za sodelovanje, partnerstvo in dialog	21
4.4	Organizacije, agencije ter druga podrejena telesa	27
5	VKLJUČITEV SLOVENIJE V NATO.....	28
5.1	Pristojnosti Slovenije v zvezi NATO.....	28
5.2	Pristojnosti na področju preiskovanja kaznivih dejanj v Slovenski vojski v operacijah kriznega odzivanja	31
6	NATOVE SILE.....	34
6.1	Natova struktura sil (NFS)	34
6.2	Natove odzivne sile (NRF)	34
6.3	Natove sile v operacijah kriznega odzivanja in na misijah.....	35
6.4	Koncept CJFT – Skupne združene namenske sile.....	35
6.5	Slovenska vojska v Natovih silah.....	35
7	NATOVE OPERACIJE KRIZNEGA ODZIVANJA	37
7.1	Operacije na ozemlju nekdanje Jugoslavije	38

7.1.1	Vojaška navzočnost v Bosni in Hercegovini pod vodstvom Nata.....	38
7.1.2	Sile za uresničevanje (IFOR) pod vodstvom Nata.....	42
7.1.3	Stabilizacijske sile (SFOR) pod vodstvom Nata.....	44
7.1.4	Vloga zveze NATO na Kosovu	46
7.1.5	Nato v južni Srbiji.....	50
7.1.6	Operacije Nata v bivši jugoslovanski republiki Makedoniji.....	51
7.2	Natova operacija v Afganistanu.....	52
7.2.1	Naloge ISAF.....	54
7.2.2	Natova načrtovana pot iz Afganistana.....	59
7.3	Vloga Nata v Iraku.....	60
7.4	Operacija zveze NATO v Libiji.....	65
8	SKLEPI IN VERIFIKACIJE ZASTAVLJENIH HIPOTEZ	70
9	LITERATURA.....	75

1 UVOD

Nato je v svojem razvoju doživel veliko sprememb. V času hladne vojne je imel kot organizacija za samoobrambo poudarjeno vojaško-obrambno delovanje. Po koncu hladne vojne pa je postajala vse močnejša njegova političnospovedovalna vloga. Po tem obdobju je bilo ustanovljenih več programov in delovnih organov, ki povezujejo države članice s sosednjimi državami, npr. program Partnerstvo za mir, Svet NATO – Rusija, Dialog z državami Sredozemlja.¹ Številne spremembe je zaradi prilagajanja spremembam v mednarodnem varnostnem okolju doživel Nato zlasti v zadnjih dveh desetletjih. V nepredvidljivem in negotovem mednarodnem okolju so se pojavile nevojaške in vojaške grožnje, ki so presegale meje držav in kontinentov. Varnost v Evropi so ogrožali številni vojaški in etnični konflikti, širjenje orožja za množično uničevanje, organiziran kriminal, naravne in druge nesreče, terorizem, lakota, bolezni, onesnaževanje okolja ipd.² Ti problemi in delovanje izven območja držav članic so narekovali preoblikovanje Nata na številnih področjih in širjenje njegovih pristojnosti, ki so omogočale izvajanje novih nalog.

Varnostna problematika v 21. stol. je celostna. To pomeni, da zajema celoto gospodarskih, družbenih, političnih, okoljevarstvenih, vojaških in drugih dejavnikov. Njeno reševanje zahteva širši pristop ter uporabo vojaških in nevojaških sredstev. Oborožene sile so v okviru svojih pristojnosti namenjene za izvajanje različnih nalog: kolektivni obrambi, operacijam za podporo miru zunaj ozemlja članic, kriznemu upravljanju ... Poveljniška struktura je razvila kombinirana in skupna poveljstva za poveljevanje večnacionalnim, večnamenskim silam za posebne naloge.

Organizacija NATO je medvladna organizacija. Njene članice ohranjajo popolno suverenost in samostojnost. Znotraj nje se članice posvetujejo o temah, ki se jim zdijo pomembne in sprejemajo odločitve o političnih in vojaških vprašanjih, ki vplivajo na njihovo varnost. Dejavnosti se izvajajo s pomočjo zapletene civilne in vojaške strukture, ki jo sestavlja administrativno, finančno in načrtovalno osebje ter agencije, ki so jih oblikovale države članice za koordinacijo dela na specializiranih področjih, npr. na področju zvez, potrebnih za omogočanje političnega posvetovanja ter poveljevanja vojaškim silam in njihovega nadzora, ter na področju logistične podpore za vzdrževanje vojaških sil. Ustrezne strukture omogočajo lažje medsebojno posvetovanje in sodelovanje na političnem, vojaškem, gospodarskem tudi znanstvenem in marsikaterem drugem nevojaškem področju. Strukture, ki so oblikovane znotraj Nata, omogočajo državam članicam koordinacijo njihovih politik pri izpolnjevanju temeljnih

---

¹ D. Türk, Temelji mednarodnega prava, GV Založba, Ljubljana 2007, str. 396.

² A. Grizold, B. Ferfila, Varnostne politike velesil, FDV, Ljubljana 2000, str. 2002.

nalog, oblikovanje skupnih načrtov za skupno obrambo, vzpostavitev infrastrukture, osnovnih objektov in naprav za delovanje vojaških sil, dogovarjanje za skupne programe, usposabljanje in vaje.³

Prikaz pristojnosti in delovanja političnih, vojaških in drugih teles Nato je zajet znotraj prikaza ureditve in načina delovanja zavezništva. Gre za prepletajoče delovanje velikega števila teles, v katerem sta zajeti dve prvini – enakopravnost držav članic in dosledna podrejenost vojaškega ustroja zavezništva civilnopolitičnim organom. Pri tem se v pristojnostih teles odraža njihovo medsebojno povezano, podporno delovanje, ki je v tako obsežni organizaciji še posebej zelo zahtevno in pomembno, da se lahko čim bolj uresničujejo varnostni cilji, ki so bili v zvezi določeni že ob sami ustanovitvi, da delovanje zveze pripomore k večji varnosti, stabilnosti ter da so doseženi čim boljši mehanizmi za obvladovanje kriznih razmer. Ključno vlogo v oblikovanju celotne varnostne politike in hkrati pomembno vlogo v načrtovanju obrambnih prioritet ima ustrezen strateški koncept. Iz njega je razvidno, kaj Nato zagovarja oz., kakšno je njegovo poslanstvo, poleg tega pa usmerja načrtovanje za doseganje ciljev. Definira nove grožnje, nevarnosti, izzive, priložnosti ter ponuja smernice, kako naj bi se Nato odzval nanje. Noben strateški koncept ni brezčasen in tudi ne povsem popoln. Ko se razmere v okolju spremenijo, postane zastarel, pojavi se potreba po novem. V preteklosti sta imela ključno odgovornost za pisanje in koordinacijo Natovega Strateškega koncepta generalni sekretar Nata ter vojaški odbor. Pri oblikovanju usmeritev zadnjega strateškega koncepta so ob ZDA dale pomemben prispevek Velika Britanija, Nemčija in Francija. Nato pa je v procesu oblikovanja NSK tokrat prvič omogočil sodelovanje širokemu krogu državnih in nedržavnih akterjev iz Nata in širše. Aktivno je sodelovala tudi Slovenija. Novembra 2009 je med drugim potekal na Brdu pri Kranju drugi seminar na temo Delovanje zveze Nato v obdobju globalizacije.⁴

Delovna telesa, ki imajo določene pristojnosti in naloge za izvajanje Strateškega koncepta, se ustanovljajo in spreminjajo glede na obseg nalog ter potrebe. Zaradi novih izzivov in interesov prihodnosti je že nastala potreba po nadaljnjih spremembah. Natov novi Strateški koncept, sprejet 19. 11. 2010 v Lizboni, med drugim vsebuje racionalizacijo delovanja – zmanjšanje števila zaposlenih, zmanjšanje poveljstev in agencij. Poudarja pomen kolektivne ozemeljske obrambe ter možnost dinamičnega in prilagodljivega zavezništva, ki se bo sposobno spoprijeti s sodobnimi grožnjami, kot so terorizem, kibernetiske grožnje, energetska nevarnost, podnebne spremembe.⁵

---

³ NATO, Priručnik o zvezi NATO, Office of Information and Press NATO, Brussels 2001, str. 31–32.

⁴ U. Lampret, S. Novak, Novi strateški koncept Nata: zakaj je Nato še vedno nepogrešljiv?, v: Bilten SV, Generalštab SV, november 2010, str. 15, 17, 22.

⁵ Nato sprejel novi strateški načrt, dostopno na: <http://www.rtvsl.si/svet/nato-sprejel-nov-strateski-koncept-zaveznistva/244286> (30. 6. 2012).

Slovenija je bila povabljena v Nato leta 2002, konec marca 2004 pa je postala polnopravna članica, ki skupaj z drugimi 27 zaveznicami odloča s konsenzom. Sodeluje s predstavniki v delovnih telesih Nata, v katerih zastopa svoje interese, definira skupne cilje, politiko in koncepte Nata ter podpira uresničitev skupnih ciljev zavezništva. Slovenska vojska ima pri skupni strukturi Nata svoja vojaška predstavništva. Svoje predstavnike ima tudi v Natovi mirnodobni poveljniški strukturi. Sodeluje v Natovih odzivnih silah.⁶

Sile za posredovanje (NFR) so bile ustanovljene leta 2002 za izvajanje vojaških operacij v primeru kriz v mednarodnem okolju. Naloge, ki jih namenjajo v Natu tem silam, so različne. Obsegajo namestitve z namenom odvratanja agresije, uporabo v primeru kolektivne obrambe na podlagi 5. člena Severnoatlantske pogodbe, naloge izvajanja kriznega upravljanja, mirovne operacije.

Posredovanje ob krizah, ki lahko poteka tudi kot izvajanje mirovne operacije, je v devetdesetih letih postalo Natova prednostna naloga. Ta posredovanja so potekala oz. potekajo izven območij držav članic zavezništva (Jugoslavija, Irak, Afganistan, Libija). Območje, kjer bi Nato posegal v krize, dejansko ni natančno določeno. Zato se pojavlja vprašanje, ali lahko posega povsod, kjer članice menijo, da je to potrebno. Morebiten poseg Nata temelji na interesih zaveznic in na soglasju med njimi. Poleg tega pa, kadar izvaja mirovne posege z mandatom VS ZN, izvaja svoje pristojnosti v smislu vloge, ki jo UL ZN pripisuje regionalnim varnostnim dogovorom. V določenih primerih lahko Nato izvaja svoje mirovne aktivnosti tudi izven območij držav, ki ga politično najbolj označujejo »evroatlantsko« območje. Ker so pri tem odločilni interesi držav članic, pa se lahko pričakujejo v Natu nasprotja, ki bodo omejevala geografski obseg posegov, kar se je že pokazalo (npr. nesoglasja v zavezništvu po ameriškem posegu v Iraku).

Funkcija zagotavljanja kolektivne obrambe Nata z vidika mednarodnega prava ni vprašljiva. Določena vprašanja pa so se pojavila v zvezi z vpletenostjo Nata v operacije za vzdrževanje mednarodnega miru in varnosti, ki jih izvaja od leta 1992 dalje. Izpostavilo se je vprašanje, ali Nato lahko izvaja prisilne akcije pod vodstvom VS ZN. Odgovor je pritrdilen, ker so Natu pripisali vlogo regionalnega varnostnega dogovora. Na podlagi 53. člena UL ZN, ki predvideva možnost, da VS ZN uporabi regionalne dogovore ali ustanove za izvedbo prisilne akcije pod svojim vodstvom, torej Natovi posegi, ki niso povezani s kolektivno obrambo, niso nezakoniti, če so v skladu z odločitvami VS ZN. Nato daje določeno vojaško podporo prizadevanjem ZN za rešitev kriz. Te aktivnosti temeljijo na resolucijah VS ZN. Problem legalnosti posega Nata se pojavi ob posredovanjih, ki nimajo jasnega mandata VS ZN za operacijo, kar se je

---

⁶ D. Humar, Skupna organizacijska struktura zavezništva Nato, v: Bilten SV, 11/2, Generalštab SV, junij 2009, str. 31.

zgodilo pri oboroženi akciji zoper Zvezno republiko Jugoslavijo, ob pomoči Makedoniji, in tudi ob napadu ZDA s koalicijo na Irak.⁷

---

⁷ V. Vegič, Mednarodnopravni temelji za delovanje Nata v mirovnih operacijah, v (Ljubica Jelušič, ur.): Mirovne operacije in vloga Slovenije, FDV, Ljubljana 2005, str. 83–84.

2 METODOLOŠKI OKVIR

2.1 Opredelitev predmeta proučevanja

Obstoj zveze Nato je bil od ustanovitve do danes že večkrat postavljen pred preizkušnjo. Ob delitvi mnenj, da je še vedno nepogrešljiv, na drugi strani pa dvomu o tem, lahko ugotovimo, da je varnost držav oziroma človeštva ogrožena na različne načine in da bosta za obstoj Nata odločilna njegova vloga in namen. S tem pa so povezane pristojnosti znotraj teles, ki tvorijo strukturo Nata in pristojnosti Nata kot celote. Glede na razmere se poraja vprašanje, kakšen Nato potrebujemo. Ali izključno usmerjenega v obrambo pred vojaškimi napadi v Evropi in Severni Ameriki? Takega, ki bo zagotavljal obrambo na svojih mejah, če bo tu prišlo do napada? Ali zavezništvo, ki bo sposobno delovati zunaj svojih meja in se bo zmožno soočiti z grožnjami, preden te dosežejo fizične meje članic zavezništva. Del odgovora na to lahko dajo izkušnje iz Natovih vojaških operacij ali pa drugačnih posredovanj glede na pristojnosti, ki jih imajo različna telesa in organizacija kot celota. Na podlagi tega je nastal tudi novi strateški načrt, ki zagotovo ni zadnji, če bo zveza hotela obstati ter bo imela za svoj obstoj popolno podporo znotraj sebe s strani vseh držav članic, ki tvorijo zavezništvo in tudi širše – s strani držav nečlanic in javnosti na sploh.

2.2 Cilji in hipoteze

2.2.1 Cilji

1. Predstaviti ustanovitev zveze NATO in njeno širitev na področju števila članic do danes.
2. Omeniti ključne dogodke, ki so od leta 1991 do danes vplivali na preobrazbo Nata.
3. Znotraj strukture prikazati pristojnosti in delovanja političnih, vojaških in drugih teles NATO.
4. Predstaviti Natovo mirnodobno poveljniško strukturo in pristojnosti znotraj nje.
5. Predstaviti Natove sile in njihove pristojnosti.
6. Predstaviti razmišljanja o prihodnosti Nata.
7. Predstaviti vključenost Slovenije v Natu.
8. Prikazati naloge in delovanje oziroma pristojnosti Natovih sil v vojaških operacijah – primeri Jugoslavije, Iraka, Afganistana in Libije, vključujoč razmišljanja o problemih in učinkovitosti omenjenih operacij.

2.2.2 Hipoteze

1. Z vidika organizacije in pristojnosti se je Nato uspešno prilagajal vse do danes.
2. Obstaja potreba po nadaljnjih spremembah.

3. Natova posredovanja so pripomogla k vzpostavitvi mirnejšega stanja na kriznih območjih in tudi Slovenija s svojimi pristojnostmi in opravljenimi nalogami prispeva k vzpostavljanju miru na kriznih območjih. Obstaja pa vprašanje upravičenosti ukrepanj v zvezi s skladnostjo UL OZN ter drugo zakonodajo s področja vojnega in humanitarnega prava.
4. Pri izvajanju operacij kriznega odzivanja in misij, ki jih vodi Nato, je potreben celostni pristop.

2.3 Pristop in metode

Predpostavljam, da v času nastajanja diplomskega dela ne bo prišlo do večjih sprememb na področju organizacijske strukture Nata in pristojnosti njegovih teles, ki jih bom zajel v diplomskem delu.

Zaradi obsežne in zapletene organizacijske strukture bom v nalogi zajel tista najpomembnejša telesa, s pomočjo katerih bom skušal prikazati splošno sliko skupne organizacijske strukture ter naloge in pristojnosti omenjenih teles skozi njihovo medsebojno povezano in podporno delovanje.

Pri podatkih, ki bodo zajeti iz različnih poročil zveze Nato ter člankov iz sredstev javnega obveščanja in mi bodo služili pri predstavitvi ter analizi Natovih vojaških operacij v primerih Jugoslavije, Iraka, Afganistana in Libije, predpostavljam tudi verjetnost subjektivnosti.

Uresničitev opredeljenega problema, ki je predmet diplomskega dela, ter uresničitev zastavljenih ciljev in tez bom skušal doseči s pomočjo različnih metod. Zbiral bom podatke iz različnih dostopnih virov – knjig, člankov, elektronskih virov. Uporabil bom primarne vire (dokumenti in zakoni) in sekundarne vire (knjige, raziskovalna poročila, članki). Primarni viri mi bodo služili za izhodišče ugotavljanja in navajanja pristojnosti teles pri odločanju in pri izvajanju vojaških operacij ter pri opredelitvi do omenjenih pristojnosti. V sami strukturi naloge bom uporabil metodo interpretacije in analize sekundarnih virov. Za prikaz poteka procesa prilagajanja Nata od leta 1991 dalje bom uporabil del zgodovinsko – razvojne analize. Pri raziskovanju problema bom uporabil tudi deskriptivno metodo.

2.4 Zgradba diplomskega dela

Diplomsko nalogo sestavlja osem vsebinskih poglavij. V uvodnem delu sem utemeljeval relevantnost teme. V metodološkem delu sem zajel opredelitev predmeta proučevanja, navedel cilje in hipoteze, opisal pristop k pisanju o obravnavani temi ter predstavil metode proučevanja.

V nadaljevanju bom kot podporo za razmišljanje in utemeljevanje znotraj obravnavane teme predstavil nastanek zveze NATO ter njeno preoblikovanje. Proučil bom vzroke za nastanek zveze, njeno širitev na področju števila članic do danes ter ključne člene Severnoatlantske pogodbe, ki je pravna in pogodbeno podlaga zavezništva. Zajel bom prilagajanja na področju novih nalog in ciljev zavezništva, kar so zahtevale spremembe po koncu hladne vojne in kar je narekovalo tudi spremembe v organizacijski strukturi tako civilnega kot vojaškega dela strukture zavezništva. Prikaz pristojnosti in delovanja političnih, vojaških in drugih teles NATO bom zajel znotraj prikaza ureditve in načina delovanja zavezništva. S pomočjo različne literature, v kateri je opisana splošno sistematizirana in skupna organizacijska struktura zveze NATO, bom od zelo velikega števila predstavljenih političnih in vojaških teles zajel le del le-teh. Ker gre za prepletajoče delovanje, v katerem sta zajeti dve prvini – enakopravnost držav članic in dosledna podrejenost vojaškega ustroja zavezništva civilnopolitičnim organom, pristojnosti teles ne bom prikazoval ločeno, temveč bom skušal prikazati njihovo medsebojno povezano, podporno delovanje. Le-to se mi zdi v tako obsežni organizaciji še posebej zelo zahtevno in pomembno, da se lahko čim bolj uresničujejo varnostni cilji, ki so bili v zvezi določeni že ob sami ustanovitvi, da delovanje zveze pripomore k večji varnosti, stabilnosti in da so doseženi čim boljši mehanizmi za obvladovanje kriznih razmer. Ob predstavitvi novega strateškega načrta, ki naj bi pripeljal do racionalizacije Natovega delovanja, bom razmišljal o njegovi prihodnosti. Poskušal bom iskati utemeljitve za njegov obstoj.

V četrtem poglavju bom skozi organizacijsko strukturo prikazal in analiziral ureditev in način delovanja zavezništva, pristojnosti in delovanje političnih in vojaških teles NATO, proučil druge najpomembnejše odbore ter institucije za sodelovanje, partnerstvo in dialog ter organizacije, agencije in druga podrejena telesa.

V petem poglavju bom zajel vključitev Slovenije v zavezništvo. Predstavil bom njene pristojnosti v organizaciji. Kot enega od problemov, ki spremlja vojaško osebje v operacijah kriznega odzivanja, pa bom predstavil tudi pristojnosti na področju preiskovanja kaznivih dejanj v Slovenski vojski v operacijah kriznega odzivanja.

V šestem poglavju bom predstavil Natovo strukturo sil, ki so vključene v izvajanje operacij kriznega odzivanja in misije. V poglavje bom umestil tudi prisotnost Slovenske vojske.

V obsežnejšem sedmem poglavju bom predstavil posamezne Natove operacije kriznega odzivanja – operacije na ozemlju nekdanje Jugoslavije; zajel bom vojaško navzočnost in posredovanje v BIH, znotraj tega tudi sile za uresničitev (IFOR) ter stabilizacijske sile (SFOR); predstavil bom vlogo zveze Nato na Kosovu in posredovanje proti ZRJ; vlogo Nata v južni Srbiji in operacije v bivši jugoslovanski republik

Makedoniji. Sledila bo predstavitev Natovih operacij v Afganistanu, Iraku in Libiji. Pristojnosti teles Nato pri odločanju in izvajanju vojaških operacij bom predstavil skozi analizo poteka dogodkov v posameznih operacijah kriznega odzivanja. Glede na pristojnosti bom poskušal kritično razmišljati in utemeljevati zakonitost posegov, problem legalnosti, nujo, upravičenost, uspešnost in posledice. Na podlagi tega bom razmišljal o potrebnih spremembah oziroma izboljšavah v prihodnosti znotraj organizacije in njenega delovanja.

Diplomsko delo bom zaključil s sklepnimi mislimi ter verifikacijo zastavljenih hipotez.

3 ZVEZA NATO

3.1 Nastanek zveze Nato in razširitev članstva

Zamisel o nastanku obrambnega zavezništva se je pred nastankom zveze Nato porodila kar nekajkrat. Vlade številnih evropskih držav so postajale zaradi stopnjevanja napetega političnega stanja vse bolj zaskrbljene za svojo varnost (stanje hladne vojne, ki je trajalo od konca druge svetovne vojne 1945 do razpada Sovjetske zveze 1990). Dogodki v letih 1947 in 1949 so privedli do tega, da je vlada ZDA julija 1948 povabila na izmenjavo mnenj v Washington diplomatske predstavnike Velike Britanije, Francije, Nizozemske, Belgije, Luksemburga ter Kanade. Američani so predstavili svoj osnutek temeljne pogodbe o ustanovitvi regionalne organizacije v skladu z osmim poglavjem Ustanovne listine OZN. Avgusta 1948 so se zbrani diplomati dogovorili o kratkem besedilu listine. Spomladi 1949 so po dodatnih pogajanjih in pripravah k podpisu izpopolnjenega besedila pogodbe povabili še pet držav. Najprej: Islandijo, Norveško, Dansko, Portugalsko in naknadno še Italijo. 4. aprila 1949 so v Washingtonu zunanji ministri vseh teh 12 držav slovesno podpisali Severnoatlantsko pogodbo. Temu je močno nasprotovala Sovjetska zveza. Nekaj dni pred napovedanim podpisom je z diplomatsko noto posvarila vse napovedane podpisnice, da bo njihov pristop k pogodbi obravnavala kot sovražno dejanje. Nota je imela nasproten učinek od pričakovanega. Podpisnice so postale še bolj odločne v svojem namenu in podpisana Washingtonska pogodba je vzpostavila skupni varnostni sistem, zasnovan na partnerstvu 12 držav.

Severnoatlantska pogodba (North Atlantic Treaty – NAT) v svojem uvodnem delu in 2. členu navaja: demokracijo, svobodo posameznika in pravno državo za svoje vrednote. Mir, varnost, stanovitnost in blaginjo pa za svoje temeljne smotre. Kot regionalna varnostna organizacija se pri tem pogodba sklicuje na 51. člen Ustavne listine OZN, ki zagotavlja državam pravico do individualne ali kolektivne samoobrambe.⁸

Ključna člena Severnoatlantske pogodbe sta 5. in 6. člen.

5. člen obvezuje države podpisnice, da oborožen napad na eno ali več držav podpisnic obravnavajo kot napad na vse podpisnice. Individualno ali v sodelovanju z drugimi državami podpisnicami bodo zaveznice takoj pomagale napadeni državi oziroma državam na način, ki ga bodo ocenile za nujnega, vključno z uporabo oboroženih sil. Namen teh posegov bo, da bi ponovno vzpostavili in ohranili varnost v severnoatlantskem prostoru. O oboroženem napadu ter o svojih obrambnih dejavnostih in ukrepih bodo zaveznice nemudoma obvestile varnostni svet OZN. Svoje

---

⁸ A. Bebler, Uvod v evropske integracije, Ljubljana 2007, Uradni list RS, str. 49–51.

dejavnosti in ukrepe bodo prenehale izvajati, ko bo Varnostni svet OZN sprejel ustrezne ukrepe za ponovno vzpostavitev mednarodnega miru in varnosti.⁹

6. člen opredeljuje ozemlja in predmete, za katere veljajo določila predhodnega 5. člena pogodbe.¹⁰ To so ozemlja držav podpisnic v Evropi in Severni Ameriki, francoski departmaji v Alžiriji (od leta 1962, ko je Alžirija postala neodvisna država, to ozemlje ne spada več pod določila 5. člena sporazuma), ozemlje pod turško suverenostjo v Mali Aziji, otoki v severnem delu Atlantskega oceana, ki so pod suverenostjo držav podpisnic in so severno od severnega povratnika. Zajete so kopenske sile, letala in ladje držav podpisnic na navedenih območjih, drugje v Evropi ter v sredozemskem in severnoatlantskem območju severno od severnega povratnika.

10. člen Severnoatlantske pogodbe določa, da lahko države podpisnice soglasno povabijo v Nato vsako evropsko državo, ki je pripravljena izpolnjevati načela in določila sporazuma in s tem prispevati k varnosti na severnoatlantskem območju. Polnopravna podpisnica bo postala takoj, ko bo vladi ZDA predložila dokument o pristopu k sporazumu, vlada ZDA pa bo o tem obvestila vse druge države podpisnice.

Vidimo, da v 10. členu ni navedenih natančnih ali drugih pogojev za pristop k zavezništvu. Prav tako ni omenjena možnost izključitve iz članstva, če bi prišlo do kršenja njegovih temeljnih načel in vrednot, za katere se zavzema zavezništvo. Veljavnost pogodbe je časovno neomejena. Je pa državam podpisnicam po 13. členu omogočeno, da lahko vsaka od njih odpove sporazum, vendar šele po tem, ko bo sporazum dvajset let mednarodnopravno veljaven. Za ta korak mora o svoji nameri eno leto prej obvestiti vlado ZDA, ki bo o tem obvestila druge države podpisnice sporazuma. Doslej ni izstopila še nobena od članic. Nato pa tudi ni nikoli izključil članic, ki so grobo kršile demokratična načela, zapisana v uvodu in v 2. členu Severnoatlantske pogodbe. Med take primere spadajo države članice, v katerih so bili civilni in vojaški diktatorski režimi, npr.: Portugalska, Grčija, Turčija.¹¹

Grčija in Turčija sta pristopili k pogodbi leta 1952, leta 1955 Zvezna republika Nemčija, 1982 Španija.¹² Na zasedanju Severnoatlantskega sveta decembra 1994 v Bruslju so voditelji diplomacije držav članic sprejeli odločitev o izdelavi študije o širitvi zveze Nato. Gre za natančno opredelitev splošnih načel, sistemskih pogojev in časovni okvir širitve proti vzhodu Evrope ter pravice in dolžnosti novih članic. Iz študije je razvidno, da ostaja Nato izključno obrambno zavezništvo s ciljem ohraniti mir na evroatlantskem

---

⁹ A. Bebler, n. d., str. 51–52.

¹⁰ Ibid, str. 52.

¹¹ Ibid, str. 52–56.

¹² Ibid, str. 55.

območju in zagotoviti varnost držav članic. Že vključene države morajo pri sprejemanju novih držav članic upoštevati tri načela.

- Enake dolžnosti in pravice za vse države članice zveze – novo sprejetim članicam pripadajo vsa varnostna zagotovila, ki so navedena v 5. členu Severnoatlantske pogodbe, vendar morajo tudi te v skladu s svojimi objektivnimi zmožnostmi prispevati k izvajanju kolektivne obrambe v okviru zavezništva. Vse države članice uživajo tudi po ozemeljski širitvi enak položaj. Način sprejemanja odločitev v okviru organov in institucij Nata ostaja enak, torej soglasje vseh držav članic.
- Nobena država, ki ni članica zveze Nato, nima pravice veta na sprejem ene ali več držav v članstvo – odločitev, katere države kandidatke bodo postale polnopravne članice zveze Nato, je izključno posledica soglasja držav, ki so že članice, ne more pa priti do te odločitve na podlagi pritiskov in izsiljevanj tretje države oziroma držav. Vsaka država kandidatka je obravnavana in sprejeta v članstvo samostojno.
- Države kandidatke, ki so vpletene v meddržavne in/ali manjšinske spore, ne ustrezajo kriterijem za polnopravno članstvo v zvezi Nato – če se hočejo takšne države v prihodnosti pridružiti, morajo tovrstne spore rešiti po mirni poti ter v skladu z načeli OZN in OVSE.¹³

S študijo o širitvi so bile izoblikovane politične in vojaške zahteve za države kandidatke, ki lahko le z izpolnjevanjem teh zahtev postanejo polnopravne članice zveze Nato. Julija 1997 so na vrhunskem zasedanju šefov držav in vlad članic Nata v Madridu s soglasjem vseh članic zveze povabili tri nove države k začetku pristopnih pogovorov z zvezo za polnopravno članstvo. To so bile Češka, Madžarska in Poljska, ki so se Natu priključile 1999. leta. V Madridski deklaraciji so navedli tudi, da bo zveza ob svoji 50. obletnici aprila 1999 ponovno obravnavala proces širitve.¹⁴ Na podlagi tega se je leta 2004 zveza NATO povečala za 7 držav; pristopile so: Bolgarija, Estonija, Latvija, Litva, Romunija, Slovaška in Slovenija. Leta 2009 sta se pridružili Hrvaška in Albanija.¹⁵

Sodelovanje in ponujeno članstvo v Natu so članice Nata po hladni vojni uporabile zato, da bi tranzicijske države spodbujale k notranjim reformam v smeri demokratizacije in tržnega gospodarstva ter tudi k spoštovanju norm mednarodnega prava v odnosih z drugimi državami. To se še zlasti odraža pri državah, ki si za članstvo še prizadevajo. Sprejem v zavezništvo je namreč povezan z izpolnjevanjem določenih kriterijev na političnem, gospodarskem in varnostnem področju. Te kriterije so natančno predstavili

---

¹³ A. Grizold, B. Ferfila, Varnostne politike velesil, FDV, Ljubljana 2000, str. 235.

¹⁴ Ibid, str. 232–236.

¹⁵ A. Bebler, n. d., str. 58.

v Akcijskem načrtu za članstvo leta 1999.¹⁶ Načrt ponuja prihodnjim članicam praktične nasvete in ciljno usmerjeno pomoč. Države, ki želijo postati članice, morajo:

- dokazati, da imajo delujoč demokratični politični sistem ter delujoče tržno gospodarstvo;
- s pripadniki manjšin morajo ravnati v skladu s standardi OVSE;
- s sosednjimi državami morajo imeti rešene vse spore, na splošno pa se morajo zavzemati za mirno reševanje sporov;
- biti morajo sposobne in pripravljene vojaško prispevati k zavezništvu ter doseči interoperabilnost s silami drugih članic;
- civilno-vojaški odnosi v državah, ki si prizadevajo za vstop, morajo biti v skladu z demokratičnimi standardi.

Sodelovanje pri načrtu še ne daje jamstva za prihodnje članstvo, temveč pomaga državam, da prilagodijo svoje oborožene sile in se pripravijo na obveznosti ter odgovornosti, ki jih prinaša članstvo v zvezi Nato. Nove države kandidatke morajo biti ponudnice in uporabnice varnosti. Na tak način pa je možno zagotoviti večjo stabilnost v celotni Evropi in doprinesti k zaustavitvi konfliktov.¹⁷

V vseh državah ustanoviteljicah ter v večini kasneje sprejetih držav so Severnoatlantsko pogodbo ratificirali v parlamentih, brez referendumov. Prvi referendum (naknadni) so izpeljali v Španiji 1986. leta. Kasnejša dva pa sta bila predhodna – na Madžarskem (1997) in leta 2003 v Sloveniji.

Do vključitve Španije v zavezništvo so bili temeljni razlogi za povabilo v članstvo vojaški in geostrateški interesi vodilnih članic v primeru spopada z nasprotnim blokom. Od leta 1982 pa so pri tem prisotni pretežno njihovi širši politični interesi.¹⁸ Tudi skozi način širitve Nata se kaže, da lahko mednarodne institucije nudijo učinkovite načine, s katerimi je mogoče upravljati notranjo politiko (bodočih) članic in s tem tudi njihovo zunanjo politiko.¹⁹

3.2 Preoblikovanje zveze NATO

Severnoatlantsko zavezništvo se prilagaja spremenjenemu geopolitičnemu okolju. V zadnjem desetletju prihaja v vojaškem ustroju zavezništva do preoblikovanja na področju organizacijske strukture, strategije, doktrine delovanja oborožitev in vojaške opreme. Dosedanje preoblikovanje Nata lahko spremljamo na treh razsežnostnih

---

¹⁶ V. Vegič, Vloga in funkcije Nata po koncu hladne vojne, v (Anton Bebler, ur.): Sodobno vojaštvo in družba, FDV, Ljubljana 2005, str. 188.

¹⁷ Preoblikovani NATO, NATO 2004, str. 21.

¹⁸ A. Bebler, n. d., str. 55–58.

¹⁹ V. Vegič, n. d., str. 188.

področjih: na področju spremembe strukture, na področju širitve z novimi članicami ter na področju sprejetij novih vlog in poslanstva zavezništva. Na podlagi teh področij pa lahko razberemo tudi pristojnosti političnih, vojaških in drugih teles pri odločanju in izvajanju vojaških operacij.

V Severnoatlantski pogodbi je v 9. členu predviden Severnoatlantski svet, ki so mu dana pooblastila, da lahko za izvajanje pogodbe ustanavlja delovna telesa. Ob njem je bil pri izvajanju spreminjanja Natove organizacijske strukture predviden tudi Obrambni odbor, iz katerega je kasneje nastal Vojaški odbor. Istega leta, kot so začela zasedati ustanovljena telesa (1949) sta bila zaradi potreb ustanovljena Odbor za obrambne finance in ekonomijo ter Komisija za vojaško proizvodnjo in oskrbo s stalnim osebjem in sedežem v Londonu. Vrhovni zavezniški poveljnik v Evropi (Supreme Allied Commander Europe – SACEUR) Eisenhower je v Parizu ustanovil Vrhovni štab zavezniških sil v Evropi (Supreme Headquarter Allied Powers Europe – SHAPE). Nato je imel v tem času na razpolago okrog 90 divizij. Prvi generalni sekretar Nata je leta 1952 postal lord Ismay. Istega leta so prenesli civilni del Natove organizacije iz Londona v Pariz. Do prve večje spremembe na področju strukture pa je prišlo leta 1968.²⁰ Francoski predsednik Charles de Gaulle je ostro nasprotoval spremembi jedrske strategije Nato, ki so jo narekemale ZDA. V skladu z novo doktrino »prožnega dogovora«²¹ v primeru sovjetskega vdora sile Nato ne bi napadle Sovjetske zveze z jedrskim orožjem, temveč bi uporabile taktične jedrske naboje na zahodnoevropskem vojskovališču. Iz protesta proti tej spremembi je Francija ustanovila svoje »udarne jedrske sile«²², izstopila je iz Natove mirnodobne poveljniške strukture in ostala samo v političnem delu Nata, organizacija pa je morala svoje organe in naprave zavezništva seliti iz Francije v Belgijo.²³

Vse do konca hladne vojne je bil Nato zaradi kolektivne obrambe, ki je definirana v 5. členu Severnoatlantske pogodbe, organiziran po teritorialnem načelu. V tem obdobju je bila glavna naloga zavezništva imeti dovolj vojaških zmogljivosti za obrambo članic pred vsemi oblikami agresije Sovjetske zveze in Varšavskega pakta.²⁴ Ob koncu hladne vojne se je z vse večjim delovanjem v operacijah kriznega odzivanja in zaradi širitve začel Nato vse bolj spreminjati tako glede na prostor svojega delovanja kot tudi na način delovanja in organiziranja. Potek dogajanja preoblikovanja zveze Nato so krojila štiri srečanja na vrhu. Prvo srečanje je potekalo v Rimu novembra 1991. Sledil mu je

---

²⁰ D. Humar, n. d., str. 20–21.

²¹ A. Bebler, n. d., str. 58–59.

²² Ibid, str. 59.

²³ Ibid, str. 58–59.

²⁴ Varšavski pakt: meddržavna regionalna varnostna organizacija, ustanovljena maja 1955 (ZSSR, Poljska, NDR, Čehoslovaška, Madžarska, Romunija, Bolgarija in Albanija). Delovala je kot orodje sovjetskega političnega in vojaškega nadzora nad Vzhodno Evropo. Varšavski pakt je propadel in bil tudi uradno razpuščen leta 1991 (Bebler 2007, 53–54).

vrh v Bruslju januarja 1994, nato pa sta bili še dve odločilni srečanja – v Madridu julija 1997 ter v Washingtonu aprila 1999. V vmesnih obdobjih so bila pogosta srečanja ministrov za zunanje zadeve in obrambnih ministrov, npr. maja 1997 v Sintri na Portugalskem, kjer so najavili korake za nadaljnjo širitev sodelovanja na področju varnosti ter zagotavljanje ustreznih struktur, ki bodo omogočile obvladovanje tega procesa.

Strateški koncept, ki so ga predsedniki držav in vlad članic Nata sprejeli v Rimu novembra 1991, je začrtal splošni pristop k varnosti na podlagi dialoga, sodelovanja in vzdrževanja zmogljivosti za kolektivno obrambo. Združil je politične in vojaške elemente Natove varnostne politike v povezano celoto, pri tem pa je vzpostavil sodelovanje z novimi partnerji iz Srednje in Vzhodne Evrope kot sestavni del strategije zavezništva.

Januarja 1994 je na vrhu Severnoatlantskega sveta v Bruslju podal Nato pomembno novo pobudo za okrepitev stabilnosti in varnosti v vsej Evropi. Oblikovali so obsežen program Partnerstvo za mir (PzM). To ima danes eno osrednjih mest v Natu. Sodelovanje med zavezništvom in PzM je steklo s pomočjo Evroatlantskega partnerskega sveta (EAPC). Leta 1997 je ta sprejel Akcijski načrt, ki je dal poseben poudarek posvetovanju in sodelovanju pri političnih in varnostnih vprašanjih v okviru EAPC. Možnost za politično posvetovanje in praktično sodelovanje je bila enako dana vsem zaveznicam in partnerskim državam, države partnerice pa so dobile možnost individualnega odločanja o nivoju in področjih njihovega lastnega sodelovanja z zavezništvom. Na podlagi tega so potekale tudi dejavnosti na področju obrambno-gospodarskih vprašanj, znanosti, okoljskih vprašanj, ki so bila povezana z obrambo, dejavnosti na področju za sodelovanje pri ohranjanju miru ter pripravljenost za posredovanje pri naravnih nesrečah.

Madridski vrh julija 1997 je predstavljal prelomnico. Pokazala se je podpora za notranjo in zunanjo preobrazbo. Sprejeta je bila politika »odprtih vrat« glede vključevanja novih držav, krepilo se je sodelovanje na področju Partnerstva za mir, nastopilo je novo obdobje odnosov z Rusijo, krepilo se je sodelovanje z Ukrajino, okrepljen je bil dialog s sredozemskimi državami, opredeljeno je bilo temeljito preoblikovanje vojaške poveljniške strukture zavezništva. Vse to so bili dokazi Natovega prilagajanja razvijajočim se varnostnim zahtevam.²⁵

Vrh v Washingtonu (april 1999) se je v glavnem osredotočil na kosovsko krizo, a so voditelji članic Nata kljub temu obravnavali in odobrili celo vrsto programov in nalog dolgoročnega pomena za zavezništvo. Sprejeli so Strateški koncept, ki je imel za

---

²⁵ Preoblikovani NATO, n. d., str. 17–21.

osnovni cilj preprečevanje in aktivnejše vključevanje v razreševanje konfliktov. Nakazal je večje spremembe tudi v Natovi organizacijski strukturi, da bi se lahko vključevali v operacije odzivanja na krizne razmere pod vodstvom EU, v katerih Nato kot celota ne bi bil vojaško angažiran.

Teroristični napadi na ZDA septembra 2001 so opozorili svet na novo grožnjo, ki jo pomeni terorizem. Na zasedanju vrha v Pragi leta 2002 so bili sprejeti številni ukrepi za povečanje učinkovitosti operacij iz celotnega obsega nalog v prihodnosti, vključno z bojem proti terorizmu. Za izboljšanje obrambnih zmogljivosti Zavezništva so na tem vrhu sprejeli pristop s tremi elementi: zaveza za doseganje zmogljivosti, Natove odzivne sile ter racionalizirana struktura poveljevanja.

Med ključna področja zmogljivosti, ki pomenijo izboljšavo, spadajo: strateški zračni in morski most, polnjenje letal z gorivom v zraku, za boj hitro pripravljene enote za bojno podporo in oskrbo, poveljevanje, vodenje in zveze, opazovanje iz zraka, pridobivanje obveščevalnih podatkov, opazovanje in opredelitev ciljev, bojna učinkovitost, vključno z natančno vodenimi izstrelki ter zatiranjem sovražnikove zračne obrambe, zmogljivosti za kemično, biološko, radiološko in jedrsko obrambo. Združevanje vojaških zmogljivosti, večja specializacija, združeno nabavljanje opreme ter skupno večnacionalno financiranje pa naj bi med drugim pripomogli k stroškovno učinkovitejšemu načinu za odpravljanje pomanjkljivih obrambnih zmogljivosti. Sprejete so bile številne pobude za povečanje zmogljivosti Zavezništva za boj proti terorizmu in drugim novim varnostnim grožnjam. Podprli so vojaški koncept obrambe proti terorizmu. V obliki akcijskega načrta za boj proti terorizmu se je začelo sodelovanje s partnerskimi državami, ki omogoča izmenjavo obveščevalnih podatkov in večjo civilno pripravljenost na morebitne napade s kemičnim, biološkim in radiološkim orožjem na civilno prebivalstvo ter pomoč pri odpravljanju posledic. Sprožili so pet pobud za krepitev zmogljivosti zavezništva pred jedrskim, biološkim in kemičnim orožjem, in sicer: analitski laboratorij za razvijanje prototipov, skupino za odzivanje na dogodke, virtualni center odličnosti za obrambo proti RKB-orožju, Natovo zaščito za biološko in kemično obrambo ter sistem za nadzor nad boleznimi. Pripravljala se je študija izvedljivosti o Natovi protiraketni obrambi, ki proučuje možnost za zaščito ozemlja, sil in prebivalcev celotnega Zavezništva pred vsakovrstnimi izstrelki. Pomembno vlogo so dali tudi krepitvi zmogljivosti za obrambo pred napadi na računalniške informacijske sisteme.

Natove odzivne sile predstavljajo s svojim razvojem izboljševanje napredka in večjo interoperabilnost vojaških zmogljivosti zavezništva. Podvržene so stalnemu prilagajanju nastajajočim varnostnim izzivom.

Na vrhu v Pragi so podprli tudi zmogljivejšo, učinkovitejšo poveljniško strukturo, ki bo pripravljena za boj pod dvema strateškima poveljstvoma – operativnim in funkcionalnim poveljstvom. Junija 2003 so bile dorečene podrobnosti glede nove poveljniške strukture. Predvidene so bile manjše, prožnejše, hitro pripravljene sile, ki so primernejše za nove naloge Nata. Število poveljstev so zmanjšali iz 20 na 11. Njihove pristojnosti so bile na novo oblikovane.²⁶

Prilagajanje nastajajočemu varnostnemu okolju in vojaško sodelovanje s partnerskimi državami je tako leta 2004 pripeljalo do Natove mirnodobne poveljniške strukture. Iz teritorialne organiziranosti se je spremenila v funkcionalno. Bistveno se je zmanjšalo število poveljstev. Ustanovitev Zavezniškega poveljstva za operacije (Allied Command Operation – ACO) ter Zavezniškega poveljstva za transformacijo (Allied Command Transformation – ACT) je omogočila prehod na funkcionalno organiziranost.²⁷

---

²⁶ Preoblikovani NATO, n. d., str. 8–11.

²⁷ D. Humar, n. d., str. 20–21.

4 ORGANIZACIJSKA STRUKTURA ZVEZE NATO TER PRIKAZ PRISTOJNOSTI IN DELOVANJA POLITIČNIH, VOJAŠKIH IN DRUGIH TELES NATO

4.1 Ureditev in način delovanja zavezništva

Izvirna Severnoatlantska pogodba ni definirala zavezništva kot organizacije. Podlago za organiziranje predstavlja 9. člen pogodbe.²⁸ Zavezništvo se je namreč z oblikovanjem stalnih delovnih teles in organizacij, ki so jih podpirale, zelo kmalu spremenilo v organizacijo. S tem in z oblikovanjem skupnega vojaškega poveljstva je dokončno nastala organizacija. Že povezanost držav članic v zavezništvo sama po sebi pomeni neke vrste organiziranost, ki je vidna predvsem iz načina sodelovanja vlad držav članic in strukture sprejemanja odločitev na politično-strateški ravni, katere del je tudi struktura odborov, svetov in drugih delovnih teles. Delovna telesa so začela zasedati že leta 1949.

Struktura Nata se je večkrat spremenila, na eni strani zaradi sprememb okolja in širitve Nata, na drugi pa se je prilagajala aktualnim potrebam zagotavljanja čim večje učinkovitosti in racionalnosti. Strateški koncept iz leta 1999 je bil sprejet z osnovnim ciljem preprečevanja in aktivnejšega vključevanja v razreševanje konfliktov.²⁹

4.2 Prikaz pristojnosti in delovanja političnih, vojaških in drugih teles NATO

NATO je danes srednje velika mednarodna organizacija z enim civilnim središčem. Takoj po ustanovitvi je bil politični sedež NATO v Parizu, sedež vrhovnega poveljstva za Evropo pa v mestu Fontainebleau. Kmalu po ustanovitvi se je NATO razvil v mednarodno organizacijo s svojo ustanovno pogodbo, lastnostmi regionalne varnostne organizacije in osebo mednarodnega prava, s stalnim sedežem, mednarodnim osebjem, tremi rednimi proračuni in svojimi simboli. Od leta 1966 ima svoj politični sedež v prestolnici Belgije – v Bruslju, sedež Zavezniškega poveljstva za operacije v Monsu (Belgija) in Zavezniškega poveljstva za preobrazbo v Norfolku (ZDA). Uradna jezika sta že od vsega začetka dva – angleški in francoski. Glede na poglobitve dejavnosti je politično-varnostna in vojaško-obrambna organizacija, glede na članstvo pa severnoameriška in evropska.³⁰

Osnovne inštitucije odločanja na politični ravni v Natu so Severnoatlantski svet (NAC), Odbor za obrambno načrtovanje (DCP) in skupina za jedrsko načrtovanje (NPG). Ob

---

²⁸ NATO, Priročnik 2001, str. 541.

²⁹ Ibid, str. 11–20.

³⁰ A. Bebler, n. d., str. 59.

njih je najpomembnejše Natovo telo Vojaški odbor (MC). Tem inštitucijam so podrejeni odbori in druga delovna telesa, ki jih sestavljajo predstavniki držav članic. Tako lahko sklenemo, da Nato na politični ravni upravljajo države članice z delovanjem po načelu delovnih teles. Sveti, odbori, komisije in druga delovna telesa sestavljajo organizacijo oziroma mrežo za pripravo politike, konceptov, doktrin in predvsem odločitev. Temeljno načelo pri odločanju v Natu je konsenz. Delovna telesa Nata se ustanavljajo in spreminjajo glede na obseg nalog ter potrebe. Tako je zagotovljena navzočnost predstavnikov držav v celotnem procesu usklajevanja konsenza ter priprave odločitve.³¹ Vseh teles, ki delujejo na sedežu Nato, je okrog 300.³²

Severnoatlantski svet (NAC) je najvišje politično telo za odločanje in posvetovanje v zvezi Nato, ustanovljeno z UL Nata. Svet je edini organ zaveznitva, katerega pooblastila izrecno izhajajo iz Severnoatlantske pogodbe. Svet je bil v okviru pogodbe zadolžen, da vzpostavi dopolnilna telesa. Odtlej so bili oblikovani številni odbori in načrtovalne skupine, ki zagotavljajo podporo svetu ali pa prevzemajo odgovornost na specifičnih področjih, kot so obrambno načrtovanje, jedrsko načrtovanje in vojaške zadeve.³³ Severnoatlantski svet tvorijo enako zastopani predstavniki držav članic. Redno se sestaja na treh ravneh. Državni poglavarji oziroma predstavniki vlad se sestajajo občasno, 3-krat letno se sestanejo obrambni ministri, 2-krat letno ministri za zunanje zadeve, stalni predstavniki – veleposlaniki pa najmanj enkrat tedensko. Odločitve NAC so izraz skupne volje in ne more priti do odločitev s preglasovanjem. Delo sveta pripravljajo odbori, odgovorni za specifična področja.³⁴ Sejam NAC, njegovih glavnih odborov in najvišjih teles za sodelovanje z nečlanicami predseduje generalni sekretar. Soglasno ga imenujejo države članice za mandat začetnih štirih let. Gre za visokega civilnega politika. Nima pooblastil za samostojno odločanje. Je glavni predstavnik zaveznitva v odnosih z vladami držav članic in nečlanic ter drugimi mednarodnimi organizacijami pa tudi glavni predstavnik zaveznitva v stikih z mediji in javnostjo. Generalni sekretar vodi Mednarodni sekretariat, ki svetuje in administrativno ter tehnično podpira nacionalne delegacije in različna delovna telesa in se dopolnjuje z Natovimi mednarodnimi civilisti, ki se zaposlujejo z javnimi razpisi ali jih delegirajo in podpirajo države članice.

Odbor za obrambno načrtovanje (DPC) sestavljajo stalni nacionalni predstavniki, vsaj dvakrat na leto pa se sestane na ravni ministrov za obrambo. Ukvarja se predvsem z razvojem obrambnih sil. Temu odboru je podrejenih več odborov, komisij in delovnih teles, med njimi tudi Odbor za pregled obrambe.³⁵ Odbor za obrambno načrtovanje

---

³¹ D. Humar, n. d., str. 21.

³² A. Bebler, n. d., str. 19.

³³ NATO, Priročnik, n. d., str. 147.

³⁴ A. Bebler, n. d., str. 59–60.

³⁵ D. Humar, n. d., str. 21–22.

daje usmeritve Natovim vojaškim organom in ima v okviru svojih pooblastil iste funkcije in attribute ter iste pristojnosti kot svet, kadar gre za zadeve v njegovi pristojnosti. DCP se opira na višji odbor z ustreznimi specifičnimi pristojnostmi, kadar gre za pripravo dela in kasnejše izvrševanje njegovih odločitev.³⁶

Skupino za jedrsko načrtovanje (NPG) sestavljajo ministri za obrambo držav članic Nata. Ukvarja se s problematiko, povezano z jedrskimi zadevami, predvsem z jedrskimi silami. Skupino podpira več teles in delovnih skupin.³⁷ Delo skupine NPG pripravlja štabna skupina NPG, ki jo tvorijo člani nacionalnih delegacij držav, udeleženih v NPG, in izvaja obsežno delo v imenu stalnih predstavnikov V NPG. Redno se sestaja enkrat tedensko in tudi sicer, kadar je potrebno. Skupina NPG na visoki ravni (HLG) je bila ustanovljena kot visok svetovalni organ NPG za jedrsko politiko in vprašanja načrtovanja. Sestaja se večkrat letno. Razpravlja o različnih vidikih Natove jedrske politike, načrtovanju in drži sil ter o zadevah, ki se nanašajo na varnost, varovanje in zmožnost preživetja jedrskega orožja.³⁸

Vojaški odbor je najvišje vojaško telo v Natu, podrejeno Severnoatlantskemu svetu. Je sestavni del mreže inštitucij, ki pripravljajo politiko, koncepte in odločitve Nata. Njegova težiščna naloga je zagotovitev vojaških nasvetov. Nadzira razvoj vojaške politike in doktrin ter zagotavlja usmeritve vojaški strukturi. Vojaški odbor sestavljajo vojaški predstavniki. Vsaj dvakrat na leto se sestanejo na ravni načelnikov obrambnih štabov ali general štabov. Stalnega predsedujočega MC izvolijo omenjeni načelniki iz svojih vrst. MC podpira več delovnih teles in predvsem Mednarodni vojaški štab.³⁹ Delo vojaškega odbora opravljajo vojaški predstavniki, ki delujejo v imenu načelnikov obrambnih štabov. Delujejo kot predstavniki svojih držav, dopuščajo možnost pogajanja, razprav za doseg konsenza. Glavna vloga odbora je usmerjati in svetovati pri vojaški politiki in strategiji. Zagotavlja usmeritve glede vojaških vprašanj Natovima strateškima poveljnikoma. Pomaga pri razvijanju splošnih strateških konceptov zavezništva, pripravlja letno dolgoročno oceno tveganja. V času kriz, napetosti ali vojne svetuje svetu in Odboru za obrambno načrtovanje. Vojaški odbor se sestaja vsak četrtek po sredini seji sveta in prouči njegove odločitve. Srečanja se lahko sklicujejo po potrebi. Zaradi vloge zavezništva, razvoja partnerstva, sodelovanja z drugimi državami in zaradi novih institucij, pristojnih za nadzor nad temi spremembami, se je pogostost srečanj vseh organov, zadolženih za sprejemanje odločitev, precej povečala. Vojaški odbor v zasedbi načelnikov obrambnih štabov se običajno sestane trikrat letno (2-krat v Bruslju, enkrat v državi članici). V okviru Evroatlantskega partnerskega sveta (EAPC) in Partnerstva za mir (PzM) se vojaški odbor redno sestaja z državami članicami EAPC in

---

³⁶ NATO, Priročnik, n. d., str. 149.

³⁷ D. Humar, n. d., str. 21.

³⁸ NATO, Priročnik, n. d., str. 149–150.

³⁹ D. Humar, n. d., str. 21.

PzM enkrat mesečno na ravni nacionalnih vojaških predstavnikov ter dvakrat letno na ravni načelnikov obrambnih štabov ter razpravlja o vprašanjih vojaškega sodelovanja.⁴⁰

Delovanje Vojaškega odbora in njegovih delovnih teles podpira Mednarodni vojaški štab (IMS). Vodi ga direktor, ki ga izbere odbor. Direktor ima podporo dvanajstih pomočnikov, od katerih vsak vodi funkcijsko določen sektor ali pa so administrativna podpora (npr.: *Sektor za načrte in politiko, Sektor za operacije, Sektor za obveščanje, Sektor za sodelovanje in regionalno varnost, Sektor za logistiko, oborožitev in vire; v strukturi Mednarodnega vojaškega štaba so tudi: Finančni nadzornik, Natov situacijski center, Štab za posvetovanje, nadzor in zveze na sedežu zveze NATO, Predstavitev partnerske države, Natova skupina za usposabljanje, Odbor za ženske v Natovih silah, Natova vojaška avdiovizualna delovna skupina*).⁴¹ Mednarodni vojaški štab (IMS) svetuje in administrativno tehnično podpira Vojaški odbor in njegova delovna telesa ter druga telesa, ki se ukvarjajo z vojaškimi zadevami. Tesno sodeluje z Mednarodnim sekretariatom in hkrati zagotavlja povezavo med Natovim glavnim sedežem in zavezniškimi poveljstvi.⁴² Vojaško osebje, ki ga pošljejo države članice, deluje na mednarodni ravni v skupno korist zavezništva in ne v imenu politike svoje države. Na nekaterih delovnih mestih pri IMS so tudi civilisti, ki opravljajo administrativna in podporna dela.⁴³

Natova mirnodobna poveljniška struktura (NCS) je sestavljena iz *Zavezniškega poveljstva za operacije (ACO)* ter *Zavezniškega poveljstva za transformacijo (ACT)*.⁴⁴

V primerjavi s prejšnjo teritorialno organiziranostjo gre sedaj za funkcijsko organiziranost in manjše število poveljstev. Poveljstvi ACO in ACT vodita vrhovna poveljnika. Pristojnosti jima določa Severnoatlantski svet, delujeta pa tudi na podlagi usmeritev Vojaškega odbora. Delo med obema zavezniškima poveljstvoma je razdeljeno na podlagi njihovih poslanstev, obstaja pa tudi tesno usklajevanje skupnih projektov in programov. V teh skupnih aktivnostih je navadno eno poveljstvo vodilno, drugo pa to aktivnost podpira. Izraziti primer takega delovanja je delovanje poveljstev s partnerji. Organizacijska enota, ki podpira delovanje Partnerstva za mir na izvedbeni ravni, je Partnerska koordinacijska celica (PCC), pri kateri delujejo partnerski povezovalni timi večine držav partneric Nata. Celica za usklajevanje partnerstva deluje v Vrhovnem zavezniškem poveljstvu za operacije (SHAPE) po usmeritvah obeh vrhovnih poveljnikov.⁴⁵ NCS je pretežno zapolnjena z vojaki, ki jih zagotavljajo vojske

---

⁴⁰ NATO, Priročnik, n. d., str. 238.

⁴¹ Ibid, str. 240–243 in Mednarodni vojaški štab, dostopno na: http://sl.wikipedia.org/wiki/Mednarodni_voja%C5%A1ki_%C5%A1tab (30. 6. 2012).

⁴² D. Humar, n. d., str. 23.

⁴³ NATO, Priročnik, n. d., str. 239–240.

⁴⁴ A. Bebler, n. d., str. 266.

⁴⁵ D. Humar, n. d., str. 24.

držav članic Nata na temelju sorazmerne in pravične delitve bremena. Del dolžnosti se dopolnjuje tudi z Natovim mednarodnim civilnim osebjem in lokalno delovno silo.

Zavezniško poveljstvo za operacije je sestavljeno iz poveljstev in organizacijskih enot, ki ob podpori določenih organov zagotavljajo poveljevanje in kontrolo nad silami, ki so jim dodeljene za izvajanje delovanja v celotnem spektru zavezniškega delovanja. NCS skrbi tudi za Natovo strukturo sil, kontrolira Natove odzivne sile ter Natove sile v operacijah kriznega odzivanja in na misijah. Nadzira vse značilne vojaške sile, ki jih države članice združujejo v Natu. Poveljuje mu vrhovni zavezniški poveljnik v Evropi (SACEUR), ki je ameriški general, navadno hkrati tudi poveljnik Evropskega poveljstva ZDA. Strukturo NCS predstavljajo štiri velike celote: Vrhovno poveljstvo zavezniških sil v Evropi (SHAPE), Združeno poveljstvo sil Neapelj, Združeno poveljstvo sil Brunssum, Združeno poveljstvo Lisboa. Štabi in poveljstva Zavezniškega poveljstva za operacije so organizirani po načelu štabno-funkcijske organiziranosti. Vsak štabni organ skrbi za svoje področje dela, vodje pa skrbijo za usklajevanje. Poteka tudi linijsko-štabna povezava.⁴⁶

Zavezniško poveljstvo za transformacijo (ACT) deluje na področju definiranja strateških konceptov, identificiranja politik in zahtevnikov, planiranja in uvajanja zmogljivosti, razvijanja združenih in kombiniranih konceptov, eksperimentiranja, priprav ocen in doktrin, raziskav prihodnjih zmogljivosti in tehnologij, usposabljanja in izobraževanja. Pri svojem delovanju pogosto uporablja matrični in projektni način dela. Pomembno je sodelovanje s centri odličnosti, ki so nacionalne ali večnacionalne organizacije in zagotavljajo možnosti za povečanje interoperabilnosti in zmogljivosti zavezništva ter omogočajo testiranje za razvoj novih doktrin ter potrditev konceptov. Poveljstvu poveljuje vrhovni zavezniški poveljnik za transformacijo. Usklajuje delovanje Natovih organizacij, ki se ukvarjajo z izobraževanjem, usposabljanjem in raziskovanjem.⁴⁷

4.3 Drugi najpomembnejši odbori zveze NATO in institucije za sodelovanje, partnerstvo in dialog

Ob pregledu pristojnosti in delovanja političnih, vojaških in drugih teles ugotovimo poleg že opisanih še številne odbore ter institucije, ki prav tako opravljajo pomembno vlogo. V opisu bom zajel njihovo vlogo, glavne podrejene odbore (koder so) ter podporo Mednarodnega sekretariata (IS).⁴⁸

---

⁴⁶ D. Humar, n. d., str. 24 – 27.

⁴⁷ Ibid, str. 27.

⁴⁸ Ibid, str. 278–298.

- Izvršna delovna skupina (EWG): je glavno svetovalno telo Severnoatlantskega sveta glede obrambnih zadev, ki se nanašajo na države članice. Podpora IS: Sektor za obrambno načrtovanje in operacije.
- Posebna skupina na visoki ravni za nadzor konvencionalne oborožitve (HLTF): je posvetovalno in svetovalno telo zunanjim in obrambnim ministrom glede vprašanj nadzora konvencionalne oborožitve. Glavni podrejeni odbori: HLTF na ravni namestnikov. Podpora IS: Odsek za nadzor in koordinacijo ter Urad namestnika generalnega sekretarja.
- Skupni odbor za vprašanja širjenja orožja (JCP): je glavno svetovalno telo, ki za NAC pripravlja poročila o politično vojaških in obrambnih vidikih širjenja orožja za množično uničenje. Podpora IS: Sektor za obrambno politiko in načrtovanje (Center za orožje za množično uničevanje).
- Politično-vojaški usmerjevalni odbor za Partnerstvo za mir (PfP/SC): je glavno telo za oblikovanje politike in svetovalno telo NAC glede vseh vidikov PzM, tudi procesa načrtovanja in ocenjevanja PzM. Podpora IS: Sektor za politične zadeve, Sektor za obrambno načrtovanje in operacije.
- Odbor zveze NATO za zračno obrambo (NADC): svetuje NAC o vseh vidikih zračne obrambe, vključno z obrambo pred taktičnimi raketami, in spodbuja usklajevanje prizadevanj posameznih držav na teh področjih. Glavni podrejeni odbori: Predstavniki za zračno obrambo, Skupina za orožje za zračno obrambo ... Podpora IS: Sektor za zračno obrambo, Direktorat za opravljanje z zračnim prostorom.
- Glavni odbor zveze NATO za posvetovanje, poveljevanje in nadzor (NC3B): je večnacionalni organ, namenjen poročanju o omenjenih zadevah v celotni organizaciji. Ima številne podrejene odbore, delovne skupine in pododbore. Pododbor IS: Štab za C3 na sedežu Nata.
- Upravni odbor organizacije zveze NATO za upravljanje sistema poveljevanja in nadzora v zračnem prostoru (ACCS) (NACMO BoD): zagotavlja načrtovanje in izvajanje Programa zveze NATO za sistem poveljevanja in nadzora v zračnem prostoru. Glavni podrejeni odbor: Svetovalni odbor za ACCS. Podpora IS: Sektor za investiranje za razvoj obrambe (Direktorat za zračno obrambo in opravljanje z zračnim prostorom).
- Višji politični odbor (SPC): je glavno svetovalno telo NAC glede političnih in specifičnih politično-vojaških vprašanj, razširjen s strokovnjaki. Podpora IS: Sektor za politične zadeve in varnostno politiko, po potrebi drugi sektorji/uradi IS.
- Svetovalna skupina za atlantsko politiko (APAG): svetovalno telo NAC, zadolženo za dolgoročno proučevanje projekcij varnostne politike. Podpora IS: Sektor za politične zadeve in varnostno politiko.

- Politični odbor (PC): svetovalno telo NAC glede političnih vprašanj. Podpora IS: Sektor za politične zadeve in varnostno politiko.
- Skupina za sodelovanje v Sredozemlju (MCG): je svetovalno telo NAC glede vprašanj Sredozemskega dialoga. Podpora IS: Sektor za politične zadeve in varnostno politiko.
- Višja politično-vojaška skupina za vprašanja širjenja orožja (SGP): je glavno svetovalno telo glede politično-vojaških vidikov širjenja orožja za množično uničenje. Z Višjo obrambno skupino za vprašanja širjenja orožja tvorita Skupni odbor za vprašanje širjenja orožja. Podpora IS: Sektor za obrambno politiko in načrtovanje (Center za orožje za množično uničevanje).
- Odbor za koordinacijo verifikacije (VCC): glavno telo za odločanje o vprašanih koordinacije, uresničevanja in verifikacije nadzora konvencionalne oborožitve. Podpora IS: Odsek za nadzor orožja in koordinacijo ter Urad namestnika generalnega sekretarja.
- Skupina za koordinacijo politike (PCG): je glavni forum za posvetovanje in svetovalno telo NAC o politično-vojaških zadevah, tudi mirovnih operacijah ... Podpora IS: Sektor za obrambno načrtovanje in operacije.
- Odbor za pregled načrtovanja obrambe (DRC): je glavni svetovalni odbor Odbora za obrambno načrtovanje glede načrtovanja sil in drugih vprašanj, ki se nanašajo na integrirano vojaško strukturo. Glavni podrejeni odbor: Delovna skupina DRC. Podpora IS: Sektor za obrambno načrtovanje in operacije.
- Konferenca nacionalnih direktorjev za oborožitev (CNAD): je glavno telo v okviru NAC glede oborožitve. Ima več podrejenih odborov in podporo Sektorja za razvoj obrambe.
- Odbor zveze NATO za standardizacijo (NCS): odgovoren je za usklajeno svetovanje NAC-u o vseh vprašanih standardizacije. Podrejena sta Skupina predstavnikov NCS in Štabna skupina zveze NATO za standardizacijo. Podpora IS: Agencija zveze Nato za standardizacijo.
- Odbor za infrastrukturo: odgovoren je za uresničevanje Natovega Varnostnega programa. Podpora IS: Sektor za investicijo obrambe.
- Višji odbor za civilno krizno načrtovanje (SCEPC): je glavno telo za oblikovanje politike in svetovalno telo NAC-a za vprašanja civilnega kriznega načrtovanja ter odpravljanja posledic nesreč. Odgovoren je za usmerjanje politike in usklajevanje dela odborov za načrtovanje. Ima več podrejenih odborov za načrtovanje na različnih področjih. Podpora IS: Direktorat za civilno krizno načrtovanje in vaje.
- Konferenca višjih logistikov NATO (SNLC): je glavno telo, ki svetuje NAC-u, Odboru za obrambno načrtovanje in Vojaškemu odboru v zvezi s potrošniško logistiko. Je skupno civilno/vojaško telo, odgovorno za zavezništva na področju

- potrošniške logistike in za zagotavljanje ustrezne logistične podpore Natovim silam. Podpora IS: Sektor za logistiko, oborožitev in vire.
- Odbor za znanost (SCOM): odloča o znanstvenem programu zveze NATO. Ima vrsto pododborov, svetovalnih skupin in usmerjevalnih skupin za izvajanje posebnih nalog. Podpora IS: Sektor za javno diplomacijo.
  - Odbor za proučevanje izzivov sodobne družbe (CCMS): odloča o novih izzivih sodobne družbe. Podpora IS: Sektor za javno diplomacijo.
  - Odbor za civilni in vojaški proračun (CBC/MBC): odgovoren je NAC-u za oceno in priporočila o letnih proračunih ter za ocenjevanje izvrševanja proračunov. Po potrebi ustanovi delovne skupine. Podpora IS: Urad predsednika odborov za proračun, Urad finančnega nadzornika.
  - Višji odbor za vire (SRB): je glavno svetovalno telo NAC-a glede upravljanja vojaško skupno financiranih virov. Podpora IS: Urad predsednika SRB, Sektor za varnostne investicije.
  - Višja obrambna skupina za vprašanja širjenja orožja (DGP): je glavno svetovalno telo za obrambne vidike širjenja orožja za množično uničevanje in njihovih nosilcev. Podrejena sta mu Usmerjevalni odbor DPG, občasna ad-hoc telesa, z Višjo politično-vojaško skupino za vprašanje širjenja orožja pa tvori skupni Odbor za vprašanja širjenja orožja. Podpora IS: Sektor za politične zadeve in planiranje v zvezi z orožjem za množično uničevanje.
  - Skupina na visoki ravni (HLG): je svetovalno telo skupine za jedrsko načrtovanje. Podpora IS: Sektor za obrambno politiko in načrtovanje (Direktorat za nuklearno politiko).
  - Odbor za gospodarstvo (EC): je svetovalno telo NAC-a glede ekonomskih zadev. Podpora IS: Sektor za politične zadeve, Direktorat za obrambo in ekonomijo v zvezi z varnostjo.
  - Odbor za javno diplomacijo (CPD): svetovalno telo NAC-a glede informacij in tiska. Podpora: Sektor za javno diplomacijo.
  - Odbor za dejavnosti sveta in vaje (COEC): je glavni forum za posvetovanje in usklajevanje dogovorov za obvladovanje kriznih razmer, postopkov, zmogljivosti, vprašanj, ki se nanašajo na Natov situacijski center, ter pripravo in izvedbo vaj za obvladovanje kriznih razmer. Podpora IS: Sektor za obrambno politiko in načrtovanje.
  - Odbor zveze NATO za upravljanje zračnega prometa (NATMC): je glavno svetovalno telo za zadeve, ki se nanašajo na civilno-vojaško usklajevanje upravljanja zračnega prometa. Podrejene so mu 3 skupine: Skupina za zveze in navigacijo, za opazovanje, za upravljanje zračnega prometa. Podpora IS: Sektor za varnostno investicijo (Direktorat za zračno obrambo in opravljanje z zračnim prostorom).

- Upravni odbor Organizacije za upravljanje srednjeevropskih naftovodov (CEPMO BOD): je usmerjevalni organ za srednjeevropski naftovodni sistem. Podpora IS: Sektor za obrambno politiko in planiranje (odsek za logistiko) in Natove vojaške avtoritete.
- Odbor zveze NATO za naftovode (NPC): je glavno Natovo svetovalno telo za potrošniško logistiko v zvezi z vojaško oskrbo z nafto. Podrejenih ima več delovnih skupin za različna področja. Podpora IS: Sektor za obrambno politiko in planiranje (odsek za logistiko), Natove vojaške avtoritete.
- Odbor zveze NATO za varnost (NSC): je svetovalno telo NAC-a za zadeve, povezane z Natovo varnostno politiko. Podrejena mu je delovna skupina za varnost avtomatske obdelave podatkov. Podpora IS: Urad zveze NATO za varnost.
- Posebni odbor: je svetovalno telo NAC-a za vohunjenje ter obravnavanje terorističnih ali podobnih groženj, ki bi lahko vplivale na zavezništvo. Podpora IS: Urad zveze NATO za varnost.
- Odbor za arhive: nadaljuje in širi arhivski program, vključno z zagotavljanjem sredstev za dostop javnosti, ter upravlja in ohranja arhive, ki so v rokah civilnih in vojaških organov zavezništva. Podpora IS: Izvršni sekretariat, Urad za upravljanje (Odsek za arhive).⁴⁹

S pomočjo številnih odborov in štabnih podpor poteka tudi delo institucij za sodelovanje, partnerstvo in dialog. Te institucije so: Evroatlantski partnerski svet (EAPC), Svet NATO – Rusija (NRC), Komisija NATO – Ukrajina (NUC), Skupina za sodelovanje v Sredozemlju (MCG), Skupina pobude za sodelovanje z Istanbulom (ICI).⁵⁰

Evroatlantski partnerski svet (EAPC) združuje članice in partnerske države Nata. Je forum za redni dialog in posvetovanje o političnih in varnostni vprašanjih. Deluje tudi kot politični okvir za posamezne dvostranske odnose, ki se razvijajo med članicami Nata in državami PzM. Partnerske države so tako močnejše vključene v odločanje in načrtovanje vseh dejavnosti partnerstva. Poleg posvetovanj o trenutnih političnih in varnostnih vprašanjih ima EAPC tudi dvoletni Akcijski načrt. Ta vključuje obvladovanje kriznih razmer in operacij za ohranjanje miru, regionalna vprašanja, nadzor nad orožjem, vprašanja, ki se nanašajo na širjenje orožja za množično uničevanje, mednarodni terorizem, načrtovanje obrambe, oblikovanje proračuna, politiko in strategijo obrambe, načrtovanje za krizne razmere, pripravljenost na nesreče, sodelovanje pri oborožitvi, jedrsko varnost, vojaško-civilno sodelovanje pri upravljanju zračnega prometa ter znanstveno sodelovanje. Svet se sestane enkrat mesečno na ravni veleposlanikov, dvakrat letno na ravni zunanjih in obrambnih ministrov ter

⁴⁹ NATO 4, NATO Handbook, Nato Bruselj 2006, str. 111–140.

⁵⁰ Preoblikovani NATO, n. d., str. 34.

načelnikov obrambe, občasno na vrhunskem srečanju in enkrat letno na visoki ravni, kjer obravnavajo pomembne teme za evroatlantsko skupnost.

Svet NATO – Rusija: ustanovljen je bil z Rimsko deklaracijo leta 2002. Deluje kot mehanizem za posvetovanje, graditev soglasja, sodelovanje, skupno odločanje ter ukrepanje. V njem velja načelo soglasja. Predseduje mu generalni sekretar Nata. Na ravni veleposlanikov in vojaških predstavnikov se sestane najmanj enkrat na mesec, na ravni zunanjih in obrambnih ministrov ter načelnikov generalštabov dvakrat letno, na vrhunskem zasedanju pa občasno. Ima pripravljalni odbor, ki se sestane najmanj dvakrat na mesec ter pripravlja razprave za srečanja na ravni veleposlanikov ter nadzira vse strokovne dejavnosti, ki potekajo v okviru NCR. Svet omogoča okrepljeno sodelovanje na področju boja proti terorizmu, obvladovanja kriznih razmer, neširjenja orožja, ukrepov za nadzor nad orožjem, graditve zaupanja, področju protiraketne obrambe na vojskovališču, sodelovanja vojska vojski, pri logistiki, reformi obrambnega sistema in pri pomoči pri civilnih nesrečah. Za posvetovanje lahko dodajajo tudi nova področja sodelovanja.⁵¹

Komisija NATO – Ukrajina: prek seminarjev, delovnih skupin in drugih programov sodelovanja vzpostavlja temelje za sodelovanje in posvetovanje na področjih, kot so varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami in pripravljenost na takšne nesreče, civilno-vojaška razmerja in demokratični nadzor nad oboroženimi silami. Sodelovanje poteka tudi na področju obrambnega načrtovanja, oblikovanja obrambnega proračuna, političnih, strateških in nacionalnovarnostnih konceptov, obrambne konverzije ter vojaškega urjenja in izvajanja vojaških vaj. Proučevanje možnosti za nadaljnje sodelovanje je usmerjeno na področja, kot so vojaško sodelovanje in interoperabilnost; gospodarski vidiki varnostnih, znanstvenih in tehnoloških vprašanj; okoljevarstvena vprašanja, vključno z jedrsko varnostjo; aeronavtične in vesoljske raziskave in razvoj ter civilno-vojaško usklajevanje upravljanja in nadzora letalskega prometa.

Komisija za sodelovanje v Sredozemlju (MCG): vzpostavlja politični dialog in praktično sodelovanje z državami udeleženkami (Egipt, Izrael, Jordanija, Mavretanija, Maroko, Tunizija, Alžir). Srečujejo se na ravni veleposlanikov. Izmenjujejo mnenja o številnih vprašanjih, ki se nanašajo na varnost v Sredozemlju in razvoj dialoga v prihodnosti. Praktično sodelovanje pa omogoča udeležbo predstavnikov na različnih tečajih v Natovi šoli v Nemčiji in na Natovi akademiji v Rimu. Tečaji so organizirani na temo ohranjanja miru, nadzora nad orožjem, varstva okolja, civilno-vojaškega sodelovanja v

---

⁵¹ Ibid, str. 18–23.

civilnih kriznih razmerah in evropskega varnostnega sodelovanja. Sodelovanje poteka tudi na področju znanosti.⁵²

Skupina Istanbul – pobuda za sodelovanje (ICI), ki je bila sprejeta na vrhu zavezništva v turškem mestu v juniju 2004, ima cilj prispevati k dolgoročni globalni in regionalni varnosti, ki jo ponujajo države v širši regiji Bližnjega vzhoda. Gre za praktično dvostransko sodelovanje na področju varnosti z Natom: boj proti orožju za množično uničevanje, boj proti terorizmu, usposabljanje in izobraževanje, sodelovanje v Natovih vajah, spodbujanje vojaške interoperabilnosti, pripravljenost na nesreče in civilno krizno načrtovanje, prilagojeno svetovanje pri obrambni reformi in civilno-vojaških odnosih ter sodelovanje na področju varnosti mej za pomoč pri preprečevanju nedovoljenega prometa s prepovedanimi drogami, orožjem in ljudmi.⁵³

4.4 Organizacije, agencije ter druga podrejena telesa

Med dopolnilna telesa, ki so oblikovana znotraj okvira za uresničevanje Severnoatlantske pogodbe sodijo tudi številne organizacije, ki sodijo v kategorijo Natovih organizacij za proizvodnjo in logistiko, poimenovanih »NPLO«. Podpora temu so številni odbori in delovne skupine, ki so zadolženi za konkretne naloge.

Organizacije in agencije so pristojne za izvajanje specifičnih nalog – specializirane raziskave in svetovanje, uresničevanje odločitev, upravljanje in izvajanje sodelovalnih programov ter sistemov, za izobraževanje in usposabljanje.⁵⁴

Novi Strateški koncept Nata, ki je bil sprejet na vrhu v Lizboni novembra 2010, naj bi racionaliziral delovanje, zmanjšal število zaposlenih, poveljstev in agencij, ukvarjati pa se mora tudi z novo nastalimi globalnimi grožnjami, npr. s terorizmom, kibernetiko in energetsko varnostjo, klimatskimi spremembami, migracijami, širjenjem orožja za množično uničevanje in z novo nastalimi oblikami odzivanja nanje, kot so npr.: krizno upravljanje, operacije v podporo miru in raketna obramba. Še vedno obstaja potreba po splošni oceni tveganja ter prilagoditvi potrebne zmogljivosti in strategije.⁵⁵

---

⁵² Vloga NATA in njegovih partnerskih držav, Listina NATO – Ukrajina, dostopno na: <http://nato.gov.si/slo/publikacije/vloga-nata/> (12. 7. 2012).

⁵³ Istanbul Cooperation Initiative, dostopno na: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_52956.htm (12. 7. 2012).

⁵⁴ NATO, Priročnik, n. d., str. 305.

⁵⁵ Nato sprejel nov strateški koncept zavezništva, 19. november 2010, dosegljivo na: <http://www.rtv.slo.si/svet/nato-sprejel-nov-strateski-koncept-zaveznistva/244286> (12. 7. 2012).

5 VKLJUČITEV SLOVENIJE V NATO

5.1 Pristojnosti Slovenije v zvezi NATO

Od razglasitve samostojnosti (25. 6. 1991) dalje so si slovenske vlade prizadevale za vključitev v zvezo. V zavezništvu so videli najboljši način za zagotovitev dolgoročnih varnostnih interesov Slovenije. Januarja 1994 so v državnem zboru RS sprejeli Resolucijo o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti, v kateri je predstavljeno članstvo v zvezi Nato kot eden izmed prednostnih strateških ciljev. Na podlagi te politične odločitve se je RS istega leta vključila v program Partnerstva za mir in delegacija državnega zbora je začela sodelovati v delu Parlamentarne skupščine NATO. Leta 1996 je potekal z zavezništvom individualni dialog, 1999. leta pa je Slovenija pristopila k Akcijskemu programu za članstvo. Leta 2002 je bila povabljena k pogovoru o vstopu v Nato. Marca 2003 je na izvedenem referendumu 66 % volivcev podprlo naš vstop v zvezo. Konec marca 2004 je po ratifikaciji pogodbe in sklepu Severnoatlantskega sveta postala Slovenija polnopravna članica Nata.⁵⁶ Skupaj z drugimi članicami odloča s konsenzom. Sodeluje v delovnih telesih Nata. V njih zastopa svoje interese ter s sodelovanjem pri oblikovanju skupnih ciljev, politike in konceptov podpira uresničitev skupnih ciljev zavezništva. Pri skupni strukturi ima svoja predstavništva.

V Bruslju deluje v okviru Stalne misije RS pri Natu Vojaško predstavništvo, ki zastopa Slovensko vojsko na Natovem glavnem sedežu in v EU.⁵⁷ To predstavništvo je najvišje predstavništvo Slovenske vojske pri Natu in EU. Pristojno je za: zastopanje vojaških interesov RS pri Vojaškem odboru Nata in Vojaškem odboru EU ter njunih delovnih telesih, zagotavljanje vojaških nasvetov veleposlanikom RS pri Natu in EU, sodelovanje pri oblikovanju in sprejemanju strateških, vojaških odločitev ter konceptov delovanja Nata in EU, zagotavljanje nacionalne podpore pripadnikom SV v Mednarodnem vojaškem štabu Nata in Vojaškem štabu EU, podpiranje ter usklajevanje sodelovanja vojaških predstavnikov SV v delovnih telesih Nata in EU, sodelovanje z delovnimi telesi in ostalimi organi zveze Nato, v katerih ima SV svoje predstavnike ter v katerih zastopa interese RS in SV, usklajevanje in zagotavljanje podpore ob obiskih najvišjih vojaških in civilnih predstavnikov RS v Natu in EU ter najvišjih predstavnikov Nata in EU v RS. Vojaško predstavništvo pri zvezi Nato in EU vodi vojaški predstavnik, ki zastopa načelnika Generalštaba SV v Vojaškem odboru Nata in Vojaškem odboru EU.

V Vrhovnem poveljstvu zavezniških sil v Evropi (SHAPE) deluje nacionalno vojaško predstavništvo pri Zavezniškem poveljstvu za operacije (ACO – Allied Command Operations) s sedežem v Monsu v Belgiji. Zagotavlja uveljavljanje interesov RS in SV ter

---

⁵⁶ A. Bebler, n. d., str. 69–70.

⁵⁷ D. Humar, n. d., str. 31–32.

podporo poveljstvu pri pripravi in vodenju operacij na strateški ravni. Slovensko vojsko predstavlja tudi pri Natovi Agenciji za komunikacijske in informacijske storitve, Celici Zavezniškega poveljstva za preoblikovanje pri Vrhovnem poveljstvu zavezniških sil v Evropi ter v Natovih silah za zgodnje zračno alarmiranje in kontrolo.

V Norfolku deluje nacionalno predstavništvo za povezave pri Zavezniškem poveljstvu za preoblikovanje (ACT – Allied Command Transformation) . Prizadevanja na področju transformacije so usmerjena k bolj prožni, učinkoviti in cenovno dostopni strukturi.

Poveljstvo sil SV sodeluje z Združenim skupnim poveljstvom v Neaplju (JFC – Allied Joint Force Command) na področju interoperabilnosti sil Slovenske vojske z zavezniškimi. Sile SV sodelujejo v operacijah kriznega odzivanja in na misijah, ki jih vodi Nato, tudi z enotami na ravni bataljona in s posamezniki na polkovniških dolžnostih. Slovenski center za nadzor zračnega prostora je povezan v sistem zavezništva in tesno sodeluje z Natovim centrom za vodenje delovanja v zraku, ki je v Poggio Renatico. Skupaj z Natom izvaja tako imenovani Air Policing – varovanje integritete zračnega prostora – nad Slovenijo.⁵⁸

Pripadniki SV, ki delujejo v Natovi mirnodobni poveljniški strukturi, podpirajo skupne cilje zavezništva in so povezava med to strukturo in Slovensko vojsko.

Do polnopravnega članstva je Slovenija sodelovala v mirovnih operacijah zveze Nato pod okriljem zavezništva kot partnerka v programu Partnerstvo za mir. Tako se je Slovenska vojska leta 1997 vključila v prvo takšno mirovno operacijo – v operacijo Joint Forge, ki so jo na ozemlju BIH izvajale sile SFOR. Z letalsko-helikoptersko enoto je opravljala naloge transporta pomembnih oseb, izvidništvo, operativne transportne podpore ter evakuacijo bolnikov in ranjencev. Leta 1999 se jim je pridružil še vod vojaške policije znotraj večnacionalne specializirane enote, leto kasneje je začela sodelovati zdravstvena enota in čez dve leti motorizirana četa. Te enote so sodelovale v silah SFOR do leta 2004, v naslednjem letu pa je sledilo nadaljevanje nalog pod okriljem EU (EU Force – EUFOR).⁵⁹

Slovenska vojska se je vključila tudi v Natova posredovanja na Kosovu, kjer je Nato s svojo prisotnostjo podprl obsežne mednarodne napore za vzpostavitev miru in stabilnosti na Kosovu. Svoje pripadnike je SV napotila na to ozemlje v misijo KFOR (Kosovo Force) leta 2000. Do leta 2007 so slovenske enote delovale v sestavi sil drugih vojsk. Februarja 2007 pa je prvič v zgodovini napotila na operacijo kriznega odzivanja enoto velikosti bataljona, ki je prvič prevzel lastno območje odgovornosti ter poveljeval

---

⁵⁸ D. Humar, n. d., str. 31.

⁵⁹ J. Juvan, Operacije organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi, v (Ljubica Jelušič, ur.): FDV, Ljubljana 2005, str. 178–179.

pripadnikom tuje vojske, članice zveze Nato. Sočasno je SV napotila na Kosovo tudi strokovnjake za civilno-vojaško sodelovanje. Izvedla je več projektov v okviru pomoči lokalnemu prebivalstvu. Naloge slovenskih vojakov na Kosovu vključujejo vzdrževanje varnega in stabilnega okolja, zagotavljanje pogojev za prenos odgovornosti civilnim oblastem, izvajanje kontrole na komunikacijah in kontrolnih točkah, varovanje objektov posebnega pomena, izvajanje projektov civilno-vojaškega sodelovanja.⁶⁰ Operacija Joint Guardian iz leta 1999, katere nameni so bili utrditev varnosti na Kosovu, se je kasneje preimenovala v operacijo Joint Enterprise. Po končani misiji Sforja 2004 je del nalog prevzel Eufor z operacijo Althea, del pa NATO HQ Sarajevo. Trenutno zastopajo v Natovem poveljstvu v Vojaški bazi v Butmiru pri Sarajevu Slovensko vojsko trije pripadniki. V posebni povezovalni pisarni, ki jo ima Nato v Beogradu zato, da usklajuje v okviru operacije Joint Enterprise prevoze čez Srbijo na Kosovo, pa sta dva slovenska predstavnika.⁶¹

Leta 2002 je severnoatlantsko zavezništvo oblikovalo svoje poveljstvo tudi v Skopju v Makedoniji (NATO HQSk) z nalogo podpore Makedoniji pri oblikovanju obrambnovarnostnega sektorja in pomoč na poti do vstopa v zvezo Nato. V tem poveljstvu je trenutno en pripadnik, ki zastopa Slovensko vojsko.⁶²

Marca 2004 je pričela SV s svojim sodelovanjem na območju Afganistana. Vključila se je v operacijo Isaf, ki velja za del celovitega pristopa mednarodne skupnosti k razmeram v Afganistanu v prizadevanjih za vnovično vzpostavitev trajnega miru in stabilnosti v državi. Pripadniki SV delujejo v Heratu v zahodnem delu Afganistana in v Kabulu na vzhodu države. Pristojni so za varovanje vojaške baze Arena v Heratu, delujejo na nadzornih točkah, patrolirajo v neposredni okolici ter spremljajo vozila na ožjem območju Herata. So v pomoč pri vzpostavljanju in vzdrževanju varnega okolja. Sodelujejo tudi pri usposabljanju afganistanske vojske – so mentorji afganistanskega pehotnega bataljona, bataljona za bojno podporo, zagotavljajo pa tudi bojno podporo in zaščito mentorskim skupinam in nacionalno logistično podporo. Tesno sodelujejo z ameriško vojsko.⁶³ Trenutno je v Afganistanu 89 pripadnikov SV (kontingent SVNKON 9 Isaf). V kontingentu so tudi trije civilni funkcionalni strokovnjaki.

Slovenska vojska je na podlagi sklepa vlade RS februarja leta 2006 napotila prvi kontingent štirih pripadnikov slovenske vojske v Nato Training Mission in Iraq – NTM-I.

---

⁶⁰ Sodelovanje SV v mednarodnih operacijah Nata, dosegljivo na:

http://www.vlada.si/si/teme_in_projekti/5_obletnica_vstopa_slovenije_v_nato/sodelovanje_slovenske_vojske_v_mednarodnih_operacijah_nata/ (13. 7. 2012).

⁶¹ Revija SV, leto XX, 11. 5. 2012, str. 15, dostopno na:

http://www.mo.gov.si/fileadmin/mo.gov.si/pageuploads/revija_sv/2012/sv12_07.pdf (13. 7. 2012).

⁶² Ibid (13. 7. 2012).

⁶³ Poročilo le iz predala, 4. marec 2012, dostopno na: <http://www.zurnal24.si/porocilo-le-iz-predala-clanek-150169> (13. 7. 2012).

Četrta zamenjava se je zmanjšala na dva pripadnika. Delovanje je potekalo v Centru za usposabljanje in urjenje iraških varnostnih sil v vojaški bazi Ar Rustamiyah v Bagdadu. Sodelovali so pri usposabljanju iraških varnostnih sil v okviru mandata, skladno z nacionalnimi omejitvami. 15. decembra 2008 pa je vlada RS odločila, da se sodelovanje pripadnikov SV na misiji NTM-I konča 31. decembra 2008.⁶⁴

Slovenska vojska se v svojem delovanju v operacijah kriznega odzivanja dokazuje kot dobro usposobljena. S svojim znanjem je učinkovita. Izpolnjuje obveznosti, ki smo jih sprejeli z vstopom v zavezništvo. Prilagaja se Natovim standardom. Z novimi spoznanji in izkušnjami se veča njena sposobnost, prožnost. S sodelovanjem v operacijah kriznega odzivanja daje prispevek k graditvi svetovnega mira, s katerim je povezan tudi mir v domovini. Podpora javnosti sodelovanju RS v operacijah kriznega odzivanja je odvisna od ustreznosti utemeljitve predhodnih parlamentarnih razprav in tudi od obveščenosti javnosti.

5.2 Pristojnosti na področju preiskovanja kaznivih dejanj v Slovenski vojski v operacijah kriznega odzivanja

V 158. členu Zakona o kazenskem postopku je navedeno, da ima z zakonom pristojni organ na Ministrstvu za obrambo pooblastila policije v predkazenskem postopku, kadar so podani razlogi za sum, da je kaznivo dejanje v Slovenski vojski ali Ministrstvu za obrambo storila vojaška ali civilna oseba, zaposlena v Slovenski vojski, ali drug delavec, zaposlen na obrambnem področju, oziroma oseba, napotena na misijo v tujini.

Za preiskovanje in odkrivanje kaznivih dejanj so pristojni: Vojaška policija, Obveščevalno-varnostna služba (Kriminalistični oddelek OVS) ter Oddelek za preiskovanje in pregon uradnih oseb s posebnimi pooblastili (Posebni oddelek). Pristojnosti preiskovanja in odkrivanja kaznivih dejanj Vojaške policije in Kriminalističnega oddelka OVS ureja Zakon o obrambi.⁶⁵

Slovenska vojska je pripravila normativne podlage, ki opredeljujejo postopke ob izrednem dogodku v operacijah kriznega odzivanja, kamor spada tudi kaznivo dejanje. Navedeni so načini in poti obveščanja ter poročanja o izrednih dogodkih v operacijah kriznega odzivanja. O problematiki preiskovanja kaznivih dejanj v operacijah kriznega odzivanja se je pravzaprav začelo resneje razmišljati ob napotitvi enote v velikosti bataljona na Kosovo leta 2007. K temu je pripeljala prav številčnost kontingenta. Za pripadnike nacionalnih kontingentov, ki so prisotni na območjih kriznega odzivanja, je določena izključna jurisdikcija države pošiljateljice.

---

⁶⁴ Revija SV, n. d., str. 16.

⁶⁵ D. Janežič, Preiskovanje kaznivih dejanj v SV, Magistrsko delo, Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, junij 2012, str. 13.

Na podlagi Sporazuma o statusu sil (Status of force agreement – SOFA) velja za vsakega pripadnika Slovenske vojske, ki je v operacijah kriznega odzivanja v tujini storil kaznivo dejanje, pravilo, da imajo vojaški organi države pošiljateljice pravico uveljavljati v državi gostiteljici vso kazensko in disciplinsko jurisdikcijo. Glede nato veljajo za vsakega obdolženca določbe Zakona o kazenskem postopku. Te veljajo tudi pri vseh pravnih sredstvih, ki jih osumljeni uveljavlja.

Preiskovanje kaznivih dejanj v operacijah kriznega odzivanja je oteženo zaradi velike geografske oddaljenosti slovenskih kontingentov in tudi zaradi neuskklajenosti nacionalne zakonodaje s sprejetimi Natovimi standardi, ki se imenujejo STANAG-i. Ministrstvo za obrambo je sprejelo Natov STANAG 2226 APP-12 za slovenski vojaški standard – Doktrina in delovanje Natove vojaške policije, vendar z omejitvami, ki so jih sporočili na Natovo poveljstvo v Bruselj. S poznavanjem teh standardov dobijo pripadniki SV vedenje, kako v vojaškem in normativnem smislu pravilno ravnati v konkretnih kriznih situacijah.⁶⁶

Zaradi neuskklajenosti prihaja do težav, ker se predpisane naloge ne morajo izvajati v celoti. Za preiskovanje kaznivih dejanj, ki jih storijo vojaške osebe v Slovenski vojski na misiji v tujini, sta pristojna Vojaška policija in Kriminalistični oddelek Obveščevalno-varnostne službe. Na primer: po APP-12 je Vojaška policija, kadar deluje v zavezništvu, pristojna za preiskave hujših kaznivih dejanj, ki so v dokumentu tudi navedena. To so dejanja, za katera je po slovenski zakonodaji predvidena zaporna kazen, ki je višja od treh let in takih slovenska Vojaška policija ne sme preiskovati. Po veljavni zakonodaji lahko preiskuje le kazniva dejanja, za katera je predpisana denarna kazen ali kazen zapora do treh let. Za vsa druga kazniva dejanja, za katera je predpisana višja zaporna kazen, je pristojen Kriminalistični oddelek OVS, ki ima pooblastila policije v predkazenskem postopku. Na nekaterih oddaljenih kriznih območjih, kot je na primer Afganistan, pa preiskovalcev Kriminalističnega oddelka OVS ni, zato nastanejo pri preiskavi in pregonu težave. Neučinkovitost preiskav in preгона nastane tudi, kadar na območjih kriznega odzivanja storijo kaznivo dejanje pooblašene uradne osebe. Za njihovo preiskavo in kasnejši pregon je pristojen Oddelek za preiskovanje in pregon uradnih oseb s posebnimi pooblastili. V sestavi slovenskih kontingentov, ki delujejo v mednarodni operaciji ISAF, pa teh predstavnikov ni, prav tako pa tudi ni vzpostavljenih konkretnih stikov s preiskovalci, ki preiskujejo pooblašene uradne osebe.

Zaradi geografske oddaljenosti je na primer v Afganistanu s strani državnega tožilstva in preiskovalnega sodnika skoraj nemogoče neposredno usmerjanje in vodenje preiskave. Ta problem je prisoten na primer v primeru storitve hujšega kaznivega

---

⁶⁶ A. Flajnik, Preiskovanje kaznivih dejanj v operacijah kriznega odzivanja, Bilten SV, 11/2, Generalštab SV, junij 2009, str. 74–76.

dejanja, ki bi zaradi zavarovanja sledi in ugotavljanja pomembnih okoliščin moral imeti ogled kraja kaznivega dejanja. Že sama zagotovitev prevoza na kraj dogajanja ni mogoča prej kot v nekaj dnevih, če bi se preiskovalni sodnik odločil sodelovati v postopkih na kraju kaznivega dejanja. Državni tožilec se tako seznanil z zadevo šele po vloženi kazenski ovadbi oziroma po prejemu poročila preiskovalnega organa. Problemi nastanejo tudi takrat, ko ima osumljenec pravico do zagovornika v slovenskem jeziku, kadar ga preiskujejo državni organi. Za osumljenca je pravica do odvetnika temeljna pravica, ki jo kadarkoli zahteva (npr. ob zaslišanju ali pridržanju). Osumljenec je s pravicami seznanjen, vendar jih v danih razmerah ne more uveljavljati. To pomeni, da v nekaterih postopkih zaradi storjenih kaznivih dejanj organizacijsko ni mogoče zagotavljati temeljnih pravic, ki jih slovenska zakonodaja določa za osebe, osumljene v predkazenskem postopku. Misija na Kosovu je v primeru geografske oddaljenosti sicer manj pereča kot na primer misija v Afganistanu.

Problem lahko predstavlja tudi določitev krajevne pristojnosti tožilstva. Zakon o kazenskem postopku vsebuje v 29. členu določbo, da če kraj storitve kaznivega dejanja ni znan ali če je ta kraj zunaj Republike Slovenije, je pristojno tožilstvo, na katerega območju ima osumljenec stalno ali začasno prebivališče. Če pa osumljenec ni znan, dopušča slovenski kazenskopравни red pregon kaznivega dejanja zoper neznanega storilca, kar je za nekatere države posebnost. V takšnih primerih je po Zakonu o kazenskem postopku za določitev krajevne pristojnosti pristojno Vrhovno državno tožilstvo. To določi eno od stvarno pristojnih tožilstev, pred katerim naj se izvede postopek.⁶⁷

Preiskovanje, odkrivanje in preprečevanje kaznivih dejanj v Slovenski vojski, ki jih sicer ni veliko, je v operacijah kriznega odzivanja zahtevna in odgovorna naloga. Težave, s katerimi se srečujejo tako pripadniki Slovenske vojske kot pristojni za preiskovanje in odkrivanje kaznivih dejanj, ki se zgodijo v Slovenski vojski v operacijah kriznega odzivanja, in tudi težave, s katerimi se srečuje državno tožilstvo pri vodenju in usmerjanju predkazenskega postopka ob takih zadevah, kažejo, da so potrebne spremembe. Potrebno je odpraviti neskladja med nacionalno zakonodajo in mednarodnimi pravnimi akti, za doseganje učinkovitega vodenja in usmerjanja v predkazenskem postopku pa se pričakujejo tudi spremembe na državnem tožilstvu.

---

⁶⁷ D. Janežič, n. d., str. 20–26.

6 NATOVE SILE

6.1 Natova struktura sil (NFS)

Nato razen dveh izjem nima svojih neodvisnih vojaških sil v obliki enot. Izjemi sta enote Sistema za opozarjanje in nadzor iz zraka (AWACS – Airborne Warning and control System) ter bataljon zvez. Pod Natovim poveljstvom in kontrolo so tudi sile, ki izvajajo operacije kriznega odzivanja in misije, ki jih vodi Nato. Skupno Natovo vojsko pravzaprav sestavljajo vojske držav članic. Za uspešno delovanje je potrebno skupno usposabljanje teh sil. Države zaveznice opredelijo sile za Nato na podlagi opredeljenih ciljev, ki so povezani z usposabljanjem in nadaljnjim razvojem sil.

Natovo strukturo sil predstavljajo predvsem nacionalne sile držav članic. Vodi jih Zavezniško poveljstvo za operacije. Zaradi boljših priprav in kombiniranja sil posameznih zaveznic v večje enote so za poveljevanje ustanovljena večnacionalna poveljstva. Natova struktura sil zajema kopenske, mornariške in zračne komponente.

6.2 Natove odzivne sile (NRF)

V preteklosti so bile odzivne sile Nata sile za hitro posredovanje, ki so bile večinoma organizirane in pripravljene za delovanje na v naprej pripravljenih območjih, predvsem za naloge iz 5. člena Severnoatlantske pogodbe. Sedanje odzivne sile pa je Nato ustanovil ob preoblikovanju svoje teritorialne strukture v funkcijsko. So v visoki stopnji pripravljenosti in tehnološko napredno opremljene. To so hitro premestljive sile. Na krizno območje so lahko kamorkoli po svetu napotene v petih dneh. Na področju operacije so samozadostne do 30 dni, ob primerni popolnitvi in oskrbi delujejo v območju do 6 mesecev. Sestavljene so iz kopenske, zračne in morske komponente, vključujejo pa tudi enote za specialno delovanje. Namenjene so za posredovanje v območju interesa Nata ter v celotnem spektru njegovega vojaškega delovanja. Njihove naloge vključujejo tudi evakuacije, interveniranje ob naravnih in drugih nesrečah, protiteroristično delovanje ter pripravo na prihod glavnih sil. So skupne in združene sile zaveznic s ciljem večje učinkovitosti in odzivnosti. Igrajo pomembno vlogo pri transformaciji Nata. Neprestano se namreč posodablja, sledijo napredku zaradi večje učinkovitosti, boljše interoperabilnosti, lažje napotitve, ustrezne stopnje pripravljenosti na izvajanje različnih nalog.

Natove odzivne sile zagotavljajo zaveznice na podlagi rotiranja za določen čas. Večina teh sil pripada tudi Natovi strukturi sil (NFS). S svojimi enotami deluje v njih tudi Slovenska vojska. Združena poveljstva rotirajo pri poveljevanju NRF kot celote.

6.3 Natove sile v operacijah kriznega odzivanja in na misijah

Zaveznice v Natu morajo za vsako skupno operacijo kriznega odzivanja (OKO) ali misijo zbrati sile, ki bodo izvedle sprejete naloge. Zaveznice prispevajo poleg sil za izvedbo tudi sredstva. Prispevki naj bi bili skladni z zmožnostmi zaveznic – gre za načelo pravične, enakomerne in razumne delitve bremena. Vrhovno poveljstvo zavezniških sil v Evropi (SHAPE) organizira naborne konference za operacije kriznega odzivanja in misije, na katerih prispevajo zaveznice svoje sile v predvideno organizacijsko strukturo, posameznike pa v predvidene krizne formacije. Vrhovni poveljnik zavezniških sil za Evropo pooblasti eno od združenih poveljstev za vodenje operacij in misij. Poveljstvo operacij kriznega odziva se oblikuje iz enega od poveljstev iz Natove mirnodobne poveljniške strukture (NCS), Natove strukture sil (NFS) ali pa se ga sestavi ad hoc, lahko pa tudi s kombinacijo teh načinov. Zaveznice prenesejo del pristojnosti za poveljevanje nad silami na Vrhovnega poveljnika zavezniških sil za Evropo, ta pa na podrejene poveljnike. Nacionalno linijo odzivanja običajno rotirajo v povprečju vsakih 6 mesecev.

6.4 Koncept CJFT – Skupne združene namenske sile

Koncept Skupnih združenih namenski sil je začel nastajati ob konceptu Partnerstva za mir leta 1993. Ukvarja se z vojaškim delovanjem Nata. Išče odgovore na zmanjšanje vojske držav članic Nata. Ukvarja se z verjetnimi zahtevami po delovanju Nata zunaj območja držav članic Nata. Ponuja sestavljanje sil iz različnih držav članic ter združevanje različnih zvrsti za delovanje v globalnem svetu, na območju interesa Nata, ne več na območju držav članic. Na podlagi tega koncepta so enote in vojaki držav članic Nata pripravljeni za delovanje eden z drugim – z ramo ob rami.⁶⁸

6.5 Slovenska vojska v Natovih silah

Danes je težišče delovanja Slovenske vojske v mednarodnih operacijah in misijah. V okviru Nata so v Afganistanu (ISAF), Bosni in Hercegovini (Joint Enterprise), na Kosovu (KFOR), v Makedoniji (Joint Enterprise), Srbiji (Joint Enterprise). Z delom svojih sil pa sodeluje SV še v Natovih odzivnih silah (Nato Response Force – NRF), ki so namenjene delovanju na operacijah znotraj in zunaj meja zavezništva.⁶⁹

Slovenija prispeva svoje specializirane sile v sestavi Natovih odzivnih sil od leta 2005. Obveznosti je sprejela v Natovih reakcijskih silah, ki zagotavljajo najkrajši možen reakcijski čas. Do sedaj je 18. bataljon za jedrsko, radiološko, kemično in biološko

---

⁶⁸ D. Humar, n. d., str. 28–31.

⁶⁹ RS, Ministrstvo za obrambo, Mednarodno sodelovanje, Mednarodne operacije in misije, dostopno na: <http://www.slovenskavojska.si/mednarodno-sodelovanje/mednarodne-operacije-in-misije/> (17. 7. 2012).

obrambo sodeloval šestkrat v silah NRF. Njegova naloga je, da zagotovi stalno pripravljenost za delovanje z zelo kratkim odzivnim časom.

Aktivnosti za 16. rotacijo Natovih odzivnih sil (NRF 16) v letu 2011 so se pričele že januarja 2010 z načrtovalno konferenco za delovanje. Skozi celo leto so potekale aktivnosti visoke dinamike, ki so pripeljale do zaključne vaje. V okviru priprav so se pripadniki urili za izvajanje JRKB-obrambe, pa tudi za postopke načrtovanja, izvajanja premikov, razmestitve, oskrbe sil ... Do leta 2011 je slovenski JRKB bataljon sodeloval z vodi za dekontaminacijo. Leta 2011 pa je Slovenska vojska z 18. bataljonom JRKBO dobila pristojnost, da zagotavlja vodenje bojne skupine za jedrsko, radiološko, kemično in biološko obrambo.⁷⁰ Ena od nalog 18. BJRKBO za leto 2011 je bila oblikovati motorizirano četo in jo napotiti v kontingent Slovenske vojske na Kosovo (KFOR) za obdobje od oktobra 2011 do marca 2012. Med nalogami na Kosovu je bilo varovanje patriarhije v Peči in zagotavljanje enote za hitro posredovanje.

Za uspešno, profesionalno in zanesljivo opravljanje nalog je delo pripadnikov SV v SFOR povezano s številnimi zahtevnimi pripravami in usposabljanji doma in v tujini. Usposabljanju namenjajo tudi proste termine, ko so že na misiji.⁷¹ Za ohranjanje svobode in varnosti prebivalstva so namreč še kako pomembne učinkovite vojaške sile.

S sodelovanjem SV v NRF je omogočeno sodelovanje in uveljavljanje v mednarodnem okolju, kadrovsko izpopolnjevanje, sodobno opremljanje bataljona. Omogočena je možnost primerjave postopkov in opreme s pripadniki tujih vojsk, usposobljenost posameznikov za delovanje, podprta z visoko vojaško tehnologijo zadnjih generacij. Pripadniki se soočijo z znanjem jezika in spoznavanjem drugih kultur. Njihovo uspešno opravljeno delo je prispevek k skupni težnji po miru v lastni državi in v svetu.

---

⁷⁰ NRF-16 Rotation, Slovenian Armed Forces 1. January–30 June 2011, v: Glasilo 72. brigade SV, števil. 14, november 2010, str. 2–17. dostopno na: http://www.slovenskavojska.si/fileadmin/slovenska_vojska/publikacije/prava_smer/PRAVA_SMER_14_NRF.pdf (17. 7. 2012).

⁷¹ G. Stegnar, Pripadniki 18. BJRKBO na operaciji KFOR – Joint Enterprise, v: Glasilo 72. brigade SV, november 2011, števil. 16, str. 8–9, dostopno na: http://www.slovenskavojska.si/fileadmin/slovenska_vojska/publikacije/prava_smer/PRAVA_SMER_16.pdf (17. 7. 2012).

7 NATOVE OPERACIJE KRIZNEGA ODZIVANJA

Po končani hladni vojni so se v mednarodnem okolju, ki je postajalo vse bolj negotovo in nepredvidljivo, pojavile tudi nevojaške grožnje, ki so se prepletale z vojaškimi in so presegale meje držav in kontinentov. Varnost v Evropi je bila ogrožena zaradi številnih vojaških in etničnih konfliktov, širjenja orožja za množično uničevanje, organiziranega kriminala, terorizma, naravnih nesreč, lakote, bolezni, onesnaževanja okolja ... To je začelo narekovati nove oblike političnega in vojaškega sodelovanja. V Natu je prišlo do velikih notranjih reform na področju prilagoditev vojaških struktur in zmogljivosti ter priprav na nove naloge, kot so operacije za obvladovanje kriznih razmer, operacije za ohranjanje miru in operacije v podporo miru, seveda poleg zagotavljanja njihove nenehne sposobnosti, to je izpolnjevati temeljne obrambne naloge.

Vse več pozornosti je bilo namenjeno kriznemu upravljanju ter partnerstvu, kar obsega tudi možnost, da Nato prevzame izvajanje mirovnih operacij. Pri kriznem upravljanju gre za »pripravljenost soglasno in v skladu s 7. členom Washingtonske pogodbe prispevati k učinkovitemu preprečevanju konfliktov in k aktivnemu angažiranju v kriznem upravljanju, vključno z operacijami odgovora na krize« (crisis response operations) – 10 člen.⁷² Strateški koncept v 31. členu podrobneje opredeljuje načela in vlogo članic ter partnerskih držav pri izvajanju mirovnih in drugih operacij. Nato bo v izvajanju politike za ohranjanje miru skupaj z drugimi organizacijami preprečeval konflikte ali pa če izbruhne kriza, prispeval k njenemu upravljanju, vključno z možnostjo izvajanja operacij odzivanja na krize izven določil 5. člena Severnoatlantske pogodbe (non – Article 5 crisis response operations). Pri tem je predvidena tudi možnost sodelovanja partnerskih držav. V mirovnih operacijah temelji sodelovanje zaveznic na prostovoljni odločitvi v skladu z njihovimi ustavnimi določili, kar lahko včasih vodi do problema pripravljenosti članic za sodelovanje. Ker se v teh posegih ni moč sklicevati na določila Severnoatlantske pogodbe, odigrajo pri tem odločilno vlogo solidarnost in interesi posameznih držav članic. To pa lahko povzroči tudi probleme zaradi nesoglasja. Mirovne operacije obravnavajo v Natu kot del kriznega upravljanja. Tako je prišlo do usklajevanja načel strateškega koncepta s prakso. Nato je svojo prvo obsežno mirovno operacijo (IFOR) pričel izvajati že leta 1995. Vanjo so se vključile tudi številne partnerske države, to so tiste, ki so vključene v program Partnerstvo za mir. Izvajanje različnih vojaških operacij v primeru kriz v mednarodnem okolju je bilo dodeljeno silam za posredovanje – NATO Response Force (NFR). V odzivnih silah sodeluje tudi SV. Natove aktivnosti temeljijo na resolucijah VS ZN. 53. člen UL ZN predvideva možnost, da VS ZN uporabi regionalne dogovore ali ustanove za izvedbo

---

⁷² V. Vegič, n. d., str. 81.

prisilne akcije pod svojim vodstvom. Posredovanja, ki nimajo jasnega mandata VS ZN za operacijo, niso legalna.⁷³

7.1 Operacije na ozemlju nekdanje Jugoslavije

Politično podlago za vlogo zavezništva v nekdanji Jugoslaviji je zagotovil Severnoatlantski svet na svojem ministrskem srečanju v Oslu junija 1992. Zunanji ministri držav članic so na tem srečanju izrazili svojo pripravljenost, da bodo v skladu s svojimi lastnimi postopki in ob vsakokratni presoji podprli dejavnosti ohranjanja miru v okviru KVSE (Konference za varnost in sodelovanje v Evropi, kasneje preimenovano v OVSE – Organizacijo za varnost in sodelovanje v Evropi). Zavezništvo bo dalo na razpolago svoje vire in znanje za uporabo v mirovnih operacijah. Decembra 1992 pa so zunanji ministri držav članic Nata izrazili pripravljenost zavezništva podpreti tudi mirovne operacije v okviru Varnostnega sveta Združenih narodov pri zagotavljanju mednarodnega miru in stabilnosti. Proučili so, kako ohranjati mir in kako ukrepati za izvajanje sankcij oziroma embarga, kar so države članice že sprejele posamično ali v okviru zavezništva. Izrazili so prizadevanje za podporo izvajanja resolucij Varnostnega sveta ZN, ki so se nanašale na konflikt v nekdanji Jugoslaviji. Zapisali so, da je zavezništvo pripravljeno pozitivno sprejeti nadaljnje pobude za pomoč zavezništva na tem področju, ki bi prišle s strani generalnega sekretarja ZN.⁷⁴

7.1.1 Vojaška navzočnost v Bosni in Hercegovini pod vodstvom Nata

BiH je etnično razdeljena med tri skupine: najštevilnejša med njimi so Bošnjaki oziroma muslimansko prebivalstvo, sledijo bosanski Srbi in Hrvati. Ob razpadu Jugoslavije so nacionalno-politične napetosti med njimi stopnjevale konflikt do takšne mere, da se je pokazalo, da je na tem območju za doseg miru potrebna prisotnost mednarodne skupnosti. Nato je nudil ZN vojaško podporo že v začetnem obdobju vpletenosti v konflikt. Izdeloval je načrte, ki so predvidevali podporo ZN pri uveljavljanju prepovedi letenja nad BiH, ustanovitev počivališč in zatočišč za civiliste v Bosni in načrte, kako preprečiti širjenje konflikta na Kosovo in v nekdanjo jugoslovansko republiko Makedonijo. Načrti so vključevali tudi zaščito človekoljubne pomoči, spremljanje težkega orožja ter zaščito kopenskih sil ZN.

Od julija 1992 do januarja 1994 Natove pristojnosti posredovanj na območju BiH še niso zajemale oboroženega posredovanja. Julija 1992 so Natove ladje iz stalnih mornariških sil zavezništva v Sredozemlju in Natova pomorska patroljna letala (MPA) začela spremljati operacije v Jadranskem morju. To je bila podpora embargu ZN na orožje. Embargo je z Resolucijo Varnostnega sveta ZN št. 713⁷⁵ veljal za vse republike

---

⁷³ V. Vegič, n. d., str. 79–108.

⁷⁴ NATO, Priročnik, n. d., str. 107.

⁷⁵ Ibid, str. 108.

nekdanje Jugoslavije. Na podlago RVS ZN 757⁷⁶ pa so se izvajale sankcije, uperjene v Zvezno republiko Jugoslavijo (Srbija in Črna gora).

V oktobru 1992 so letala iz Natovega sistema za zgodnje opozarjanje in nadzor iz zraka (AWACS) začela spremljati operacije v zvezi s prepovedjo letenja nad BIH. Podatke o kršitvah so redno posredovali organom ZN. Podlaga za to posredovanje je bila RVS ZN št. 781.⁷⁷

Novembra 1992 so bile pristojnosti Nata pri izvajanju sankcij in embarga v Jadranu razširjene. Niso izvajali samo opazovanja in beleženja morebitnih kršitev, temveč so lahko ladje tudi ustavljali, izvajali inšpekcijo, jih preusmerjali (RVS ZN št. 787⁷⁸).

Konec marca 1993 je Varnostni svet z Resolucijo št. 816 razširil prepoved letenja nad BIH na vsa letala in helikopterje, razen na tiste, ki so jim dovoljenje podelile Zaščitne sile Združenih narodov – UNPROFOR. Aprila 1993 se je začela posebna operacija uveljavljanja prepovedi letenja, ki so jo poimenovali Deny Flight.⁷⁹ Nato je vanjo vključil več kot 200 lovskih in izvidniških letal iz različnih držav članic zavezništva. Vzletavala so iz letalskih oporišč v Italiji in z Letalonosilk v Jadranu. Do decembra 1995 so opravila okrog 100.000 operativnih poletov.

V juniju 1993 je potekalo skupno zasedanje Severnoatlantskega sveta (NAC) ter Sveta Zahodnoevropske unije (ZEU). Sprejeli so koncept skupnih operacij za uveljavljanje embarga na orožje v Jadranu. Operacija, ki se je imenovala Sharp Guard,⁸⁰ je imela enoten sistem poveljevanja in nadzora v pristojnosti svetov obeh organizacij. Vrhovni poveljnik zavezniških sil Nata za Evropo (SACEUR) je pristojnosti za operativni nadzor nad združenimi namenskimi silama Nata in ZEU dodelil poveljniku zavezniških mornariških sil za južno Evropo (KOMNAVSOUTH) s sedežem v Neaplju. Sile Nata in ZEU so izvajale inšpekcijo ladij na morju in v pristanišču na ladjah, ki so jih preusmerile. Po poročilih ni nobena kršila embarga. Junija 1996 je bil embargo odpravljen, operacija pa prekinjena. V skladu z RVS ZN št. 1022 bi lahko ob ponovni uveljavitvi sankcije organizaciji Nato in ZEU nadaljevali operacijo.

Avgusta 1993 je bila sprejeta RVS ZN št. 386 in Severnoatlantski svet se je 2. avgusta zaradi vse številnejših napadov odločil za takojšnje priprave na izvajanje ostrejših ukrepov proti tistim, ki so bili odgovorni zanje. Predvideni so bili tudi zračni napadi v tesnem usklajevanju s silami UNPROFOR. Operativne možnosti za zračne napade je priporočil Natov Vojaški odbor. Vključevale so proces identifikacije ciljev ter sistem

---

⁷⁶ Ibid, str. 108.

⁷⁷ Ibid, str. 109.

⁷⁸ Ibid, str. 108.

⁷⁹ Ibid, str. 109.

⁸⁰ Ibid, str. 109.

Nata in Zahodno evropske unije za poveljevanje in nadzor v primeru zračnih napadov. Pripravljenost, da z izvedbo zračnih napadov preprečijo bosanskim Srbom obkolitev Sarajeva in drugih varnih ter ogroženih območij v BIH, so voditelji zavezništva potrdili tudi januarja 1994 na zasedanju v Bruslju. 9. februarja je na zahtevo generalnega sekretarja ZN Severnoatlantski svet pooblastil poveljnika zavezniških sil za Južno Evropo, da na zahtevo ZN začne z zračnimi napadi na položaje njihove artilerije in topništva v Sarajevu in okolici na tistih mestih, koder je UNPROFOR ugotovil, da so odgovorni za napade na civilne cilje v mestu. Postavili so jim 10-dnevni rok za umik težkega orožja z območja 20 km okoli Sarajeva oziroma predajo orožja silam UNPROFOR, sicer postanejo tarča zračnih napadov. 28. februarja je prišlo do prvega vojaškega posredovanja Nata v vsej zgodovini njegovega obstoja. Sestrelili so štiri srbska bojna letala, ki so kršila prepoved letenja nad BIH.

V aprilu 1994 so Natova letala skrbela za zaščito in zračno podporo obleganemu Goraždu, odobreni pa so bili tudi zračni napadi za Bihać, Srebrenico, Tuzlo in Žepo, in sicer v primerih, če bi ta območja, ki so jih ZN razglasili za varna območja, postala cilj srbskih napadov s težkim orožjem s kakršnekoli razdalje.

Julija 1994 je bila v Natovi pristojnosti naloga, da izdelajo načrte za spremenjene okoliščine za pomoč silam ZN, če bi postalo stanje neizogibno in bi se le-te morale umakniti iz BIH in Hrvaške. Avgusta 1994 so bosanski Srbi zasegli težko orožje iz zbirališča orožja v bližini Sarajeva. Na zahtevo sil UNPROFOR so Natova letala napadla cilj znotraj zaprtega območja okoli Sarajeva. Septembra 1994 pa so prav tako na zahtevo sil UNPROFOR izvedla zračni napad na tank bosanskih Srbov zaradi napada na vozilo sil UNPROFOR.

19. novembra 1994 so se pristojnosti Nata za zračne napade razširile na območje Hrvaške za zaščito sil ZN v njej. Severnoatlantski svet je dal odobritev na podlagi RSV ZN št. 958.⁸¹ 21. novembra so Natova letala napadla letališče v Udbini, od koder so bili usmerjeni napadi na cilje v okolici Bihaća v BIH. Kot povračilo so bosanski Srbi z izstrelišča za rakete zemlja-zrak južno od Otoke, to je na severozahodu BIH, napadli dve Natovi letali. Sile Nata so odgovorile z izvedenimi zračnimi napadi na radarje zračne obrambe na tem območju.

V maju 1995 so bile številne kršitve v predelih zaprtih območij, stopnjevalo pa se je tudi obstreljevanje varnih območij. Zato so Natove sile 25. in 26. maja izvedle zračni napad na skladišče razstreliva bosanskih Srbov na Palah. Okrog 370 pripadnikov mirovnih sil je bilo zajetih za talce. Kasneje so jih bosanski Srbi uporabili kot človeški zid na potencialnih ciljeh, da bi s tem preprečili nadaljnje zračne napade Natovih vojaških

---

⁸¹ Ibid, str. 111.

sil na teh območjih. Severnoatlantski svet je začasno odobril načrte za operacijo pod vodstvom Nata za podporo umiku sil ZN. Mirovne sile, ki so bile izolirane pri zbirališčih orožja v okolici Sarajeva, so bile umaknjene v prvi polovici junija.

Julija 1995 so bili napadi bosanskih Srbov vse silovitejši. Natovi zračni napadi v podporo za zaščito pripadnikov mirovnih sil ZN niso zalegli. Srebrenica in Žepa sta klonili pod nasilnim pritiskom. Severnoatlantski svet je sprejel odločitve za odvrčanje napadov na varna območja okrog Goražda, Sarajeva, Bihaća, Tuzle. 4. avgusta 1995 so Natova letala izvedla zračne napade na radarje zračne obrambe hrvaških Srbov v bližini udbinskega letališča v Kninu na Hrvaškem. 30. avgusta se je zaradi nenehnih napadov artilerije bosanskih Srbov na Sarajevo začela vrsta Natovih zračnih napadov na vojaške cilje bosanskih Srbov v Bosni. V podporo so bile sile ZN za hitro posredovanje na Igmanu. Odločitev za izvajanje teh operacij sta sprejela skupaj vrhovni poveljnik mirovnih sil ZN ter vrhovni poveljnik zavezniških sil za južno Evropo, in sicer v okviru pooblastil iz RVS ZN št. 836⁸² in v skladu z odločitvami Severnoatlantskega sveta z dne 25. julija in 1. avgusta 1995, podprtih s strani generalnega sekretarja ZN. Skupni cilj je bil zmanjšanje ogroženosti varnega območja Sarajeva, odvrnitev nadaljnjih napadov na to ali na katero drugo varno območje, umik težkega orožja bosanskih Srbov s celotnega zaprtega območja okrog Sarajeva, zagotovitev popolne svobode gibanja silam in osebju ZN ter nevladnim organizacijam in neomejena uporaba sarajevskega letališča. Zračni napadi so bili prekinjeni 20. septembra 1995, ko so poveljniki sil Nata in ZN ugotovili, da bosanski Srbi izpolnjujejo pogoje, ki so jih določili ZN, ob kršitvah pa je bila možna obnovev napadov. To se je zgodilo oktobra 1995, ko so Natova letala izstrelila tri rakete na položaje radarjev bosanskih Srbov na dveh različnih lokacijah, ker je njihov radar za protiletalsko obrambo začel spremljati zavezniška letala. Odzvali pa so se tudi na dvodnevno artilerijsko obstreljevanje pripadnikov mirovnih sil ZN in izvršili zračni napad na zaklonišče za poveljevanje in nadzor kopenske vojske bosanskih Srbov v bližini Tuzle.

V novembru 1995 so se razmere v Bosni izboljšale. V okviru Natovih pristojnosti so se začele priprave na ustanovitev sil, ki bi uresničevale vojaške vidike mirovnega sporazuma, ki je bil parafiran 21. novembra 1995 v Dytonu (Ohio, ZDA), in sicer med BIH, Republiko Hrvaško in Zvezno republiko Jugoslavijo (Srbija, Črna gora). Sklepi tega sporazuma so omogočili, da je Varnostni svet ZN ukinil sankcije, ki so bile v okviru pooblastil RVS ZN št. 1022,⁸³ postopoma je bil odpravljen tudi embargo na orožje pod določenimi pogoji (RVS ZN št. 1021⁸⁴). Izvajanje sankcij s strani Nata in Zahodno evropske unije je bilo prekinjeno 22. novembra 1995. Ob neizpolnjevanju pogojev bi

---

⁸² Ibid, str. 112.

⁸³ Ibid, str. 113.

⁸⁴ Ibid, str. 113.

se lahko znova začelo. 14. decembra 1995 je bil v Parizu podpisan bosanski mirovni sporazum. Operacija Deny Flight se je končala 15. decembra. Varnostni svet je sprejel Resolucijo št. 1031⁸⁵ in 20. decembra prenesel pooblastila za operacije te vrste z ZN na Nato. S tem mu je dal mandat za uresničevanje vojaških vidikov mirovnega sporazuma.

Zračni prostor so po pariškem sporazumu začele nadzorovati sile za uresničitev (IFOR) v okviru svojih pristojnosti oziroma nalog. V skladu z resolucijo 1037⁸⁶ je bila uvedena operacija Joint Endeavour. Namenskim silam ZN je Nato ponudil tesno zračno podporo v Vzhodni Slavoniji (UNTAES). Pristojnost nadzora nad BIH in tesna zračna podpora omenjenim silam se je nadaljevala tudi pod Stabilizacijskimi silami (SFOR), ki so 20. decembra 1996 nasledile IFOR. Januarja 1998 pa je bila zaradi izteka mandata prekinjena tesna zračna podpora silam UNTAES.⁸⁷

7.1.2 Sile za uresničevanje (IFOR) pod vodstvom Nata

Za izvajanje operacije v podporo miru Joint Endeavour je bilo v prilogi 1A k bosanskemu mirovnemu sporazumu določeno, da jo vodi Nato pod političnim vodenjem in nadzorom Severnoatlantskega sveta. IFOR – sile za uresničitev – so imele enotno poveljniško strukturo. Vojaški nadzor nad celotnimi silami je bil dodeljen takratnemu Natovemu vrhovnemu poveljniku zavezniških sil za Evropo (SACEUR). Ta je pooblastil načelnika zavezniških sil za Južno Evropo za prvega poveljnika Iforja na vojskovališču. Novembra leta 1996 je bilo poveljstvo Iforja premeščeno v zavezniške kopenske sile za srednjo Evropo.

V BIH so bile najprej napotene sile predhodnice z 2.600 pripadniki. Te so vzpostavile poveljstvo, zveze in logistiko za sprejem glavnine (60.000 pripadnikov). 15. decembra je Varnostni svet ZN sprejel resolucijo št. 1031, ki je odobrila nalogo Iforja. 16. decembra pa je Severnoatlantski svet odobril operativni načrt (OPLAN), s katerim je bila aktivirana namestitev glavnine. Začela se je vojaška operacija Joint Endeavour. 20. decembra je 96 ur po tem, ko je svet Nata odobril napotitev glavnine v BIH, prišlo do prenosa pooblastil od poveljnika mirovnih sil ZN na poveljnika Iforja. Tega dne so prišle vse Natove in druge sile, ki so sodelovale v operaciji, pod poveljstvo oziroma nadzor poveljnika Iforja. Akcija je potekala postopoma. Trideset dni po namestitvi Iforja so podpisnice sporazuma umaknile svoje sile z ločitvenega območja na obeh straneh črte prekinitve ognja. Petinštirideseti dan so se vse sile umaknile z ozemelj, ki so bila namenjena za prenos med bosanskimi entitetami. Prenos je bil zaključen v marcu – 90 dni po namestitvi – in ob vsej medetnični mejni črti je bilo vzpostavljeno novo

---

⁸⁵ Ibid, str. 113.

⁸⁶ Ibid, str. 113.

⁸⁷ Ibid, str. 113.

ločitveno območje. 27. junij 1996 je vrhovni poveljnik zavezniških sil za Evropo določil kot rok, do katerega je bila končana odstranitev težkega orožja.

Ifor je z uresničevanjem vojaških vidikov sporazuma prispeval k vzpostavitvi varnega okolja za lažjo civilno in politično obnovo BIH. V okviru svojih pooblastil in razpoložljivih virov je ponudil tudi precejšnjo podporo za civilne naloge. Sile za uresničitev so tesno sodelovale z Uradom visokega predstavnika, z mednarodnimi policijskimi silami Združenih narodov, z Mednarodnim odborom Rdečega križa, z visokim komisarjem za begunce, z Organizacijo za varnost in sodelovanje v Evropi, z Mednarodnim kazenskim sodiščem za območje nekdanje Jugoslavije ter s številnimi drugimi organizacijami, tudi z več kot 400 nevladnimi organizacijami, ki so delovale na tem območju. Nudil jim je številne podporne dejavnosti, na primer zasilna bivališča, medicinsko oskrbo, evakuacijo, popravilo in reševanje vozil, pomoč pri prevozu, informacije in nasvete glede varnosti ter drugo logistično podporo. Z različno podporo je Ifor oskrboval tudi OVSE: pomagal je pri pripravi, nadzoru ter spremljanju volitev, ki so bile izvedene 14. septembra 1996. Po volitvah pa je nudil podporo Uradu visokega predstavnika pri zagotavljanju pomoči vsem stranem pri izgradnji novih skupnih institucij.⁸⁸ Vojaški inženirji so v BIH popravili in odprli več kot 50 odstotkov cest. Popravili oziroma zgradili so več kot 60 mostov, tudi tiste, ki povezujejo Bosno s Hrvaško. Sodelovali so pri razminiranju in popravilu železnic, odpiranju letališč za potniški promet, popravilu električnih, vodovodnih, plinskih omrežij, ponovni izgradnji šol, bolnišnic, obnovi telekomunikacij. Naloge Iforja so bile uspešno zaključene septembra 1996 po mirnem poteku volitev, mandat pa mu je potekel decembra 1996.⁸⁹

Ob zavedanju, da okolje v BIH še ni dovolj stabilno in varno, so teden dni po volitvah zunanji ministri držav članic Nata na neformalnem zasedanju v Bergnu na Norveškem sprejeli sklep, da mora zavezništvo na novo oceniti, kako lahko pomaga pri vzpostavitvi varnega okolja. Mesec dni po tem dogodku je Severnoatlantski svet odobril podrobne politične usmeritve za študijo o varnostnih možnostih v obdobju po odhodu Iforja. Za pripravo so pooblastili Natove vojaške organe. Svet za uresničitev miru, ki je bil ustanovljen z mirovnim sporazumom, je v Londonu natančneje opredelil dveletni skupni načrt, ki je bil izdelan konec leta 1996. Zunanji in obrambni ministri so na podlagi tega načrta in lastne študije zavezništva o varnostnih možnostih sklenili, da bi bilo treba za zagotavljanje stabilnosti v BIH zmanjšati vojaško navzočnost, kar naj bi pripomoglo k utrditvi miru. Dogovorili so se, da bo Nato organiziral Stabilizacijske sile (SFOR).⁹⁰ Te so bile aktivirane na dan, ko se je Iforju iztekel mandat. Delovanje je bilo podprto z resolucijo VS ZN št. 1088 z dne 12. decembra 1996. Sfor je postal pravni

---

⁸⁸ Ibid, str. 114–115.

⁸⁹ Ibid, str. 115–116.

⁹⁰ Ibid, str. 116.

naslednik Iforja. Dobil je pooblastilo za uresničevanje vojaških vidikov mirovnega sporazuma v okviru VII. poglavja UL OZN (uveljavljanje miru). Začel je z izvajanjem operacije Joint Guard. Tako kot pri Iforju je bila tudi pri Sforju predvidena uporaba vojaške sile, če bi bilo potrebno, da Sfor opravi svojo nalogo in se zaščiti.⁹¹

7.1.3 Stabilizacijske sile (SFOR) pod vodstvom Nata

Glavna naloga Sforja je bila pomagati zagotoviti varno okolje, da bi prišlo do utrditve miru. Njegove naloge so bile usmerjene v odvracanje ali preprečevanje sovražnosti oziroma novih groženj miru; utrditi to, kar je dosegel Ifor, in spodbujati k napredovanju mirovnega procesa; ponudili so tudi pomoč civilnim organizacijam v okviru svojih zmožnosti.

Po številu pripadnikov (32.000) je bil v Bosni Sfor za polovico manjši od Iforja. Osredotočil se je na stabilizacijo trenutno varnega okolja, v katerem so lokalni in državni organi ter druge mednarodne organizacije lahko delali, in na pomoč drugim agencijam. Nato je za Sfor predvidel 18-mesečno delovanje z vmesnim ocenjevanjem potrebe po velikosti sil. Mandat naj bi se končal junija 1998, vendar so razmere narekivale drugačno stanje. Tega leta je bila zaključena operacija Joint Guard, pričela pa se je nova, ki so jo poimenovali Joint Forge, in je trajala do leta 2004.

Stabilizacijske sile so imele enotno poveljstvo. Operacija je potekala pod vodstvom Nata in pod političnim vodenjem in nadzorom zavezniškega Severnoatlantskega sveta, kar je določala priloga 1A k mirovnemu sporazumu. Vojaški nadzor nad vsemi silami je vršil Natov vrhovni poveljnik zavezniških sil za Evropo (SACEUR).

Tako kot v Ifor je tudi v Sfor prispevala svoje enote vsaka država članica Nata z oboroženimi silami. Islandija, ki ni imela lastnih oboroženih sil, je nudila medicinsko pomoč. Države nečlanice so bile vključene v operacijo na enaki osnovi kot sile držav članic Nata, le za ruske sile je veljala posebna ureditev. Vodene so bile od ameriško vodene Mednarodne brigade Sever. Sicer so udeležene sile prejemale ukaze od poveljstva Sforja preko večnacionalnih divizijskih poveljstev. Države nečlanice so preko Mednarodnega koordinacijskega centra vključili v načrtovalne operacije ter v ustanavljanje potrebnih sil. Udeležene so bile pri posvetovanju o ključnih vprašanjih. Izrazile so lahko svoje mnenje ali pa so se pridružile odločitvam Severnoatlantskega sveta.

Sodelovanje z Rusijo in državami nečlanicami je dober dokaz prilagajanja in razvijanja medsebojnih odnosov, kar tudi prispeva k povečani varnosti v Evropi in zunaj nje. Pomembnega pomena pa je tudi nudenje Natove podpore pri izvajanju civilnih nalog.

---

⁹¹ Ibid, str. 116.

Sfor je pomagal zagotoviti varno okolje za izvedbo občinskih volitev septembra 1997. Nudil je podporo Uradu visokega predstavnika, in sicer v obliki tehničnega znanja in pomoči pri zvezah in inženiringu, pri zračnem prevozu ter sredstvih za informacijske namene. Podporo je dobil tudi Visoki komisariat ZN za begunce (UNHCR) pri nalogah glede vračanja beguncev – pomoč pri vzpostavitvi postopkov, ki so bili predmet pogajanj za lajšanje vračanja ljudi na ločitveno območje, tako da je zagotovil, da na to območje ne bi zašlo nobeno orožje razen orožja Sforja. Podobno kot Lfor je tudi Sfor tesno sodeloval z mednarodnimi policijskimi silami ZN – npr. z opazovanjem, zvezami, s transportom, z zagotavljanjem varnosti za opravljanje njihovih dejavnosti, uresničevanjem politike kontrolnih točk, zagotavljanjem varnega območja okoli Brčkega za uresničevanje Brčkega sporazuma o arbitraži. Pod Sforjem se je nadaljevala podpora Mednarodnemu kazenskemu sodišču za območje nekdanje Jugoslavije (ICTY) – zagotavljanje varnostne in logistične podpore poizvedovalnih ekip, opazovanje ter kopensko patroljiranje v okolici domnevnih masovnih grobišč. Severnoatlantski svet je dal Sforju pooblastila, da ko pride med opravljanjem svojih nalog v stik s posamezniki, ki so obtoženi vojnih zločinov, le-te pridrži in jih preda Mednarodnemu kazenskemu sodišču za območje nekdanje Jugoslavije. Pridržanih je bilo kar nekaj oseb, ki so jih predali jurisdikciji ICTY v Hagu.

Sfor je imel znotraj sebe za uresničevanje civilnih vidikov civilno-vojaške namenske sile (CMTF), ki so imele sedež v Sarajevu. Štele so okrog 350 vojaških pripadnikov. Sprva so bili to pripadniki rezervnih sil ameriške kopenske vojske, nato pa so namenske sile postale večnacionalne. Njihovi pripadniki so bili srednje do visoko usposobljeni za 20 civilnih funkcionalnih področij, kot so pravo, ekonomija, finance, kmetijstvo, industrija, trgovanje ...⁹²

Ker se je varnost v BIH izboljševala, je Nato v okviru Sforja postopoma zmanjševal obseg sil SFOR. Konec leta 2004 pa je bilo 7000 pripadnikov. Sile SFOR so 2. decembra 2004 prenehale s svojim delovanjem. Vodenje nadaljnje operacije je prevzela EU, sile pa so se preimenovala v EUFOR.⁹³ Naloge kriznega odzivanja so se prenesle na mirovniške enote EU, vendar pa je Nato še vedno ostal pomemben akter na varnostnem področju BIH.⁹⁴ Prevzete brigade je preoblikoval v tri večnacionalne namenske sile. Poveljstvo v okviru Euforja ostaja v bazi v Butmiru blizu Sarajeva, kjer sta tudi integrirana policijska enota in manevrski bataljon. Njihove naloge zajemajo protiizgredniško delovanje, evakuacije, reševanje osebja opazovalcev. Evfor ima z integrirano policijsko enoto v sodelovanju z lokalno policijo in evropsko policijo misijo

---

⁹² Ibid, str. 116–123.

⁹³ V. Vegič, n. d., str. 92.

⁹⁴ Nato in EU v BIH – sinergija ali tekmovanje?, 2009, dostopno na: <http://blog.dsos.org/2009/07/06/nato-in-eu-v-bosni-in-hercegovini-%E2%80%93-sinergija-ali-tekmovanje/> (18. 7. 2012).

pristojnosti v boju z organiziranim kriminalom, in sicer trgovino z ljudmi, človeškimi organi, orožjem, mamili ... Nadaljuje se podpora mednarodnemu kazenskem sodišču za vojne zločine v Jugoslaviji.

V Sarajevu ima manjše število pripadnikov tudi SV v okviru Euforja in Natovega poveljstva. 1. oktobra 2011 so pripadniki 26. kontingenta Slovenske vojske v Bosni in Hercegovini izvedli drugačno nalogo od običajne. Organizirali so sprejem za bosanske otroke, ki se v okviru dopolnilnega pouka v Tuzli učijo slovenskega jezika. Sprejem so organizirali kot skupni dogodek slovenskega kontingenta, Natovega poveljstva v Sarajevu in sil Eufor v vojaški bazi Butmir pri Sarajevu. Udeležilo se ga je 38 otrok iz Kakanja, Tuzle in Sarajeva. Otroci so si slovenski jezik kot dodatni tuji jezik izbrali iz različnih razlogov, večina med njimi zaradi slovenskih korenin. Otroci so imeli priložnost spoznati slovenske vojake in se družiti z njimi, seznanili so se z njihovim poklicem, organizacijo in pogoji, v katerih delujejo, ter s sredstvi, ki jih uporabljajo pri svojem delu. Tudi na ta način so širili svojo predstavo o Sloveniji.⁹⁵

BIH se danes še vedno srečuje s problemi na različnih področjih, vendar sta Nato in EU veliko pripomogla na poti k doseganju stabilnosti na političnem, obrambnem področju in posledično tudi k izboljšavam na drugih področjih. Postala je članica Partnerstva za mir. Njena vključitev v EU je predvidena za leto 2017. Podporno sodelovanje na različnih področjih, dialog, osveščanje ter medsebojno spoštovanje lahko prispevajo k razreševanju problemov.

7.1.4 Vloga zveze Nato na Kosovu

Na Kosovu, ki leži v južni Srbiji, je mešano prebivalstvo. Etnično večino predstavljajo Albanci. Do leta 1999 je imela pokrajina znotraj Jugoslavije visoko stopnjo avtonomnosti, potem pa je srbski voditelj Slobodan Milošević spremenil njen status. Odpravil je avtonomijo in vključil Kosovo pod neposredni nadzor Beograda. Kosovski Albanci so se temu močno upirali. Leta 1998 je konflikt povzročil smrt več kot 1.500 kosovskih Albancev, 400.000 ljudi pa je moralo zapustiti svoje domove. Mednarodna skupnost je postajala vse bolj zaskrbljena zaradi humanitarnih posledic in bojazni, da se konflikt razširi na druge države. Milošević ni upošteval diplomatskih prizadevanj za mirno rešitev krize, ki se je še stopnjevala.

28. maja 1998 je Severnoatlantski svet na ravni zunanjih ministrov določil za Nato dva cilja na tem območju:

- s pomočjo mednarodne skupnosti naj bi pomagali doseči mirno rešitev krize;

---

⁹⁵ Tudi jezik je moč, 2011, dostopno prek: <http://www.slovenskavojska.si/odnosi-z-javnostjo/sporocila-za-javnost/novica/nov/tudi-jezik-je-moc/> (18. 7. 2012).

- spodbujali naj bi stabilnost in varnost v sosednjih državah, še zlasti v Albaniji in Makedoniji.

Junija istega leta je Severnoatlantski svet na ravni obrambnih ministrov zaprosil za izdelavo ocene o morebitnih prihodnjih ukrepih. To je porajalo različne možnosti in oktobra istega leta je svet Nata zaradi poslabšanja razmer odobril ukaze o aktiviranju zračnih napadov. S tem so hoteli prisiliti Miloševića, da bi umaknil svoje sile s Kosova, sodeloval pri diplomatskih pogajanjih za trajno prekinitev nasilja in omogočil vračanje beguncev na njihove domove. Po dodatnih diplomatskih pobudah Nata in ZDA je Milošević izrazil strinjanje in Nato zračnih napadov ni izvršil.

Na podlagi Resolucije VS ZN št. 1199 sta bili obe konfliktni strani pozvani k prekinitvi ognja, določene pa so bile tudi omejitve glede števila srbskih sil na Kosovu in glede obsega njihovih operacij, po tem ko je bil s srbsko vlado dosežen ločen sporazum. Na podlagi dogovora je Organizacija za varnost v Evropi (OVSE) na Kosovu vzpostavila verifikacijsko misijo (KVM) za spremljanje izpolnjevanja zahtev na kopnem, Nato pa je oblikoval misijo opazovanja v zračnem prostoru. Obe ti dve misiji je podprla Resolucija VS ZN št. 1203. V izvajanje opazovalne misije so se vključile tudi številne države nečlanice. Nato je za podporo OVSE oblikoval tudi posebne vojaške namenske sile za pomoč pri zasilni evakuaciji članov verifikacijske misije na Kosovu v primeru izpostavljenega tveganja, če bi prišlo do obnovljenega konflikta. Te namenske sile so pod poveljstvom Natovega vrhovnega poveljnika zavezniških sil za Evropo namestili v Makedoniji. Kljub vsem tem ukrepom se je položaj na Kosovu na začetku leta 1999 ponovno zelo zaostрил. V januarju se je stopnjevala srbska ofenziva nad kosovskimi Albanci. Mednarodna skupnost je ponovno iskala način mirne rešitve konflikta. Na londonski konferenci o nekdanji Jugoslaviji so se konec januarja sestale: Francija, Italija, Nemčija, Rusija, ZDA in Združeno kraljestvo. Dogovorili so se o sklicu nujnih pogajanj z mednarodnim posredovanjem med sprtima stranema. Nato je podprl njihovo prizadevanje in se 30. januarja odločil, da bo po potrebi uporabil zračne napade. To je bilo opozorilo obema stranema. Omenjena mednarodna prizadevanja so februarja pripeljala do pogajanj v Rambouilletu in nato marca v Parizu, koder so po drugem krogu pogajanj Albanci podpisali predlagani mirovni sporazum, nato pa so bila pogajanja prekinjena brez podpisa srbske delegacije. Takoj po tem so srbske vojaške in policijske sile z vso močjo, z dodatnimi četami in tanki pričele operacijo proti etničnim Albancem na Kosovu. To je bila jasna kršitev oktobrskega dogovora. Zaradi tega je na deset tisoče ljudi zbežalo iz svojih domov. Verifikacijska misija OVSE zaradi oviranja srbskih sil ni mogla več opravljati svoje naloge in se je umaknila s Kosova. Do tega dogodka je Nato v času od 15. oktobra dalje izvajal pristojnosti v treh operacijah.

- Operacija Orlovo oko (Eagle Eye), ki je trajala od 30. oktobra 1998 do 24. marca 1999. Pripadniki Nata so imeli nalogo verifikacije (preverjanje aktivnosti oboroženih sil na terenu, odstranjevanje in postavljanje oborožitvenih sistemov, preverjanje spoštovanja premirja, svobodnega gibanja civilistov, opazovalcev, pripadnikov mednarodnih organizacij, razdeljevanje človekoljubne pomoči ...). Izvedena je bila s pomočjo zračne komponente ter verifikacijskega središča, ki je bilo ustanovljeno v Kumanovu v Makedoniji in je skrbelo za zvezo in izmenjavo informacij z verifikatorji OVSE. S slednjo so bili usklajeni poleti Natovih letal.
- Operacija Odločni porok (Determined Guarantor) – potekala je od 4. decembra 1998 do 20. marca 1999, ko so opazovalci OVSE, ki so bili nameščeni v Makedoniji, zapustili Kosovo. Natova operacija je imela namen rešiti te pripadnike in drugo osebje, ki je bilo v ZRJ v okviru verifikacijske misije.
- Operacija Zavezniško pristanišče (Allied Harbour) – trajala je od aprila do septembra 1999. To je bila prva humanitarna operacija Nata, ki je imela namen obvladati tok beguncev s Kosova v Albanijo.

Ameriški odposlanec Holbrooke je v Beogradu v času umika opazovalcev s Kosova še zadnjič poskušal prepričati predsednika Slobodana Miloševića, da naj preneha z napadi, sicer bo Nato posredoval z zračnimi napadi. Milošević ni hotel sodelovati, zato je bil 23. marca izdan ukaz o izvedbi zračnih napadov za operacijo Združena sila (Allied Forces).⁹⁶ 24. marca je Nato začel izvajati zračne napaden na ZRJ. Trajali so do 10. junija 1999. Z njimi so dosegli prenehanje vseh vojaških dejavnosti med sprtimi stranmi, umik jugoslovanske vojske, srbske policije in paravojaških sil s Kosova. Ta operacija ni bila vzpostavljena na podlagi izrecnega pooblastila Varnostnega sveta OZN v skladu z 52. členom Ustanovne listine ZN. VS je bil namreč zaradi grožnje z vetom (Rusija, Kitajska) blokiran in o problemu ni mogel odločati. Nekateri strokovnjaki ocenjujejo, da se ta nezakonita intervencija Nata lahko upraviči na podlagi humanitarne nuje. Ustavila je že nastajajočo humanitarno katastrofo. Se pa lahko izpostavi problem v zvezi z VS ZN, ko gre za reševanje situacije v izrednih primerih.

Odločitev o prekinitvi napadov je bila sprejeta na podlagi posvetovanja s Severnoatlantskim svetom in potrditvijo generala Clarka o začetku popolnega umika jugoslovanskih enot s Kosova. Umik je potekal v skladu z Vojaško-tehničnim sporazumom, ki je bil sklenjen med Natom in ZRJ in podpisan 9. junija. Varnostni svet pa je 10. junija sprejel Resolucijo št. 1244. Ta je zagotovila mandat za vzpostavitev mednarodne civilne uprave na Kosovu in vsebovala tudi odločitev Varnostnega sveta, da zagotovi na Kosovu navzočnost mednarodnih civilnih in varnostnih enot pod

---

⁹⁶ A. Grizold, B. Ferfila, Varnostne politike velesil, FDV, Ljubljana 2000, str. 238–239.

okriljem Združenih narodov. Na podlagi tega so bile ustanovljene sile Kfor.⁹⁷ To je bil začetek operacije Skupni nadzornik (Joint Guardian).

Kfor je dobil nalogo, da prepreči obnovitev sovražnosti, vzpostavi varno okolje in demilitarizira Kosovsko osvobodilno vojsko ter podpira mednarodna humanitarna prizadevanja in delo misije Združenih narodov za začasno upravo na Kosovu – UNMIK (United Nations Interim Administration Mission in Kosovo).⁹⁸

V času trajanja krize so Natove sile pomagale več tisočim beguncem. V nekdanji jugoslovanski republiki Makedoniji so zgradili begunska taborišča, begunske sprejemne centre, zasilne centre za razdeljevanje hrane, prepeljevali so človekoljubno pomoč na območja, kjer so jo potrebovali, pomagali so kosovskim Albancem, ki so ostali na Kosovu in so bili izpostavljeni ubijanju, posilstvom, ropanju in požiganju domov, uničevanju pridelka, živine, prikrivanju identitete, lakoti, stradanju in številnim drugim oblikam zlorabe človekovih pravic.⁹⁹ Po obvezi razpustitve Osvobodilne vojske Kosovo so pripadniki Kforja zbrali in uničili precej lahkega orožja ter pomagali zgraditi Zaščitne sile za Kosovo. To so lokalne sile, ki pomagajo ob civilnih nesrečah, delujejo v okviru UNMIK-a in so pod vsakodnevnim nadzorom Kforja. Naloga enot Kforja je tudi patroliranje na kosovskih mejah in mejnih prehodih ter straženje pomembnih območij oziroma objektov. Veliko pripadnikov varuje srbsko prebivalstvo, ki se je vrnilo na Kosovo.¹⁰⁰ Položaj na Kosovu je ves čas pod budnim nadzorom Severnoatlantskega sveta.

V popolnem številčnem stanju je bilo v Kforju 43.000 pripadnikov. Leta 2002 je Nato ob umiritvi razmer zmanjšal število pripadnikov Kforja.¹⁰¹ Ponovno pa jih je povečal 2004, ko so se zopet začeli vrstiti izbruhi nasilja. V tem letu je prišlo na Kosovu do najhujših etničnih nemirov po spopadih v letih 1998/99. Množice demonstrantov so zaradi incidenta, v katerem sta umrla albanska otroka, začele pohod proti Srbom. V spopadih je bilo ubitih več ljudi, požganih več sto hiš, več srbskih pravoslavnih cerkev, samostanov in tudi objektov ZN. Po končanih nemirih so pripadniki Kforja in UNMIK-a pričeli z iskanjem oseb, ki so zakrivile nemire. Na določenih območjih so tudi omejili gibanje.

Leta 2006 so propadla pogajanja med Beogradom in Prištino o prihodnjem statusu Kosova – Albanci so zahtevali neodvisnost, Srbi želeli ohraniti suverenost nad Kosovom. Naslednje leto je posebni pogajalec za Kosovo Martti Ahtisaari predstavil

---

⁹⁷ NATO, Priročnik, n. d., str. 126–127.

⁹⁸ Preoblikovani NATO, n. d., str. 30–31.

⁹⁹ NATO, Priročnik, n. d., str. 123–129.

¹⁰⁰ Preoblikovani Nato, n. d., str. 31.

¹⁰¹ Ibid, str. 31.

predlog za rešitev vprašanja statusa Kosova – nadzorovano neodvisnost s pomembnimi določili za zaščito manjšin.

17. februarja 2008 je Kosovska skupščina sprejela deklaracijo o neodvisnosti in Kosovo razglasila za neodvisno. Neodvisnost je kljub nasprotovanju Beograda, kosovskih Srbov in Rusije priznalo 86 držav. V letu 2011 je potekalo več posredovanj med Beogradom in Prištino, doseženi so bili nekateri kompromisi, ki pa so jih kosovski Srbi zavrnil. Tega leta je prišlo tudi do izgrediv med Kforjem in Srbi na severu Kosova. Ranjenih je bilo več ljudi, tudi pripadniki Kforja.

Februarja 2012 so predstavniki Beograda in Prištine v Bruslju dosegli dogovor o zastopanju Kosova na mednarodnih pogajanjih. 2. julija 2012 je Mednarodna skupina za upravljanje Kosova – ISG (International Steering Group for Kosovo) podala mnenje, da je Kosovo doseglo takšen napredek, da bi lahko s koncem leta zanj odpravili nadzorovano neodvisnost.¹⁰² To naj bi po besedah civilnega predstavnika s strani ISG pomenilo normalizacijo Kosova kot običajne evropske države. Srbi tega ne odobravajo. Po mnenju državnega sekretarja na ministrstvu za Kosovo bodo zaradi te odločitve Srbi na Kosovu v še težjem položaju. Odločitev ISG pa ne vpliva na prisotnost Natovih sil na tem ozemlju. Na Kosovu bodo še naprej ostale sile Kfor, ki skrbijo za varnost, nadaljevala pa se bo tudi misija EU Eulex, ki pomaga pri nadaljnji gradnji kosovskega pravosodja, carine in policije.¹⁰³

Uresničevanje Resolucije VS ZN 1244 na Kosovu se je pokazalo kot zahtevna, težka in dolgotrajna naloga, na kateri so tudi odločitve in dejanja Nata za izpolnjevanje različnih pristojnosti povezane z vzponi in padci. Natove sile so na tem območju pomagale k umiritvi stanja in dale svoj prispevek na poti k varnosti in miru.

7.1.5 Nato v južni Srbiji

Proti koncu leta 2000 so se začele težave v dolini Prešave. Tu je številčna albanska skupnost ostala pod neposredno srbsko vlado. Vzete so jim bile politične in socialne pravice. Na začetku leta 2001 je Nato skupaj z Evropsko unijo in OVSE začel izvajati skupno strategijo za preprečevanje spora. Albanski borci so imeli lahko oborožitev. Začeli so z vrsto napadov na srbske varnostne sile na varnostnem območju znotraj pet kilometrov široke tamponske cone vzdolž notranje meje med Kosovom in Srbijo. Na to območje jugoslovanska vojska ni imela dostopa. Nadzirale so ga kosovske sile pod vodstvom Nata v skladu s pogoji iz Vojaško-tehničnega sporazuma, sklenjenega med zavezništvom in jugoslovansko vojsko. Spor je pomenil resno ogrožanje varnosti.

---

¹⁰² Kosovska pot v samostojnost, 2. 7. 2012, dostopno na: http://www.siol.net/novice/svet/2012/07/kosovska_pot_v_samostojnost_kronologija.aspx (19. 7. 2012).

¹⁰³ Dnevnik, julij 2012, str. 7.

Potrebna je bila politična odločitev, ki bi zagotovila Albancem na jugu Srbije večje etnične pravice, hkrati pa tudi ohranjanje ozemeljske celovitosti in suverenosti Zvezne republike Jugoslavije. Cilj skupne strategije, v katero je bil vključen tudi Nato, je bil ustavitev oboroženega spopada, ki je ogrožal stabilnost v tem delu ozemlja, in mirno reševanje spora. Po številnih stikih na visoki ravni med Natom in novo jugoslovansko vlado v Beogradu je spomladi 2001 Nato privolil v postopno zmanjšanje varnostnega območja in omogočil jugoslovanski vojski ponovni prevzem nadzora nad tem območjem. Vlada v Beogradu je za to morala sprejeti celo vrsto ukrepov, da je sčasoma prišlo do zaupanja albanskih borcev in so prenehali z napadi. Skupina Nata je pomagala pri pogajanjih o premirju in pri vzpostavitvi pogovorov med srbskimi oblastmi ter oboroženimi skupinami etničnih Albancev.

Na območjih med Srbijo in Kosovom še vedno prihaja do napetosti, ki jih pomagajo razreševati sile Kfor. Ena od njihovih pristojnosti je izvajanje nadzora pri prehajanju meje med Srbijo in Kosovom ter preprečevanje morebitnega tihotapljenje orožja.¹⁰⁴

7.1.6 Operacije Nata v bivši jugoslovanski republiki Makedoniji

Spomladi 2001 so v nekdanji jugoslovanski republiki Makedoniji zaradi upora upornikov proti oblasti izbruhnili notranji nemiri. Na zahtevo makedonske vlade so Natove sile pomagale pri obvladovanju kriznih razmer. Zveza je obsodila napade upornikov in postrila nadzor nad mejo s Kosovom. Makedonsko vlado so pozvali, da začne izvajati ustavne reforme, s katerimi bodo etničnim Albancem omogočili več pravic. Pri tem posredovanju je odigral ključno vlogo generalni sekretar Nata.

Junija 2001 je Nato ugodil zahtevi za vojaško pomoč demilitarizacije Nacionalne osvobodilne vojske etničnih Albancev. Izvajanje tega je steklo pod pogojem, da se strani dogovorita o mirovnem načrtu. Po Okvirnem sporazumu, ki je bil pripravljen avgusta 2001, je 3500 pripadnikov Nata pričelo operacijo, ki so jo poimenovali Essential Harvest.¹⁰⁵ Operacija razoroževanja oboroženih skupin etničnih Albancev je trajala 30 dni. VS ZN za to posredovanje ni izdal resolucije. Poseg torej ni bil zakonit. Severnoatlantski svet ga je odobril na podlagi zahteve makedonske vlade.

Po tej operaciji je bil konec septembra Nato zaprošen, da je obdržal v državi manjše sile, ki so prispevale k varovanju opazovalcev EU in OVSE, ki so spremljali uresničevanje Ohridskega okvirnega sporazuma iz leta 2001. V tej tri mesece trajajoči operaciji,

---

¹⁰⁴ Kosovska mejna prehoda razglašena za vojaško območje, 28. 7. 2011, dostopno na: <http://www.times.si/svet/kosovska-mejna-prehoda-s-srbijo-razglasena-za-vojasko-obmocje--4dcc8b82f9-3104751875.html> (20. 7. 2012).

¹⁰⁵ A. Pop, Sodelovanje in varnost, Izkušnje z Balkana, v: Revija Nato, poletje 2007, str. 1, dostopno na: <http://www.nato.int/docu/review/2007/issue2> (20. 7. 2012).

imenovani operacija Amber Fox,¹⁰⁶ je sodelovalo 700 pripadnikov Nata. Pridružili so se majhnemu kontingentu sil Nata, ki so že bile nameščene v državi, in so enotam Kfor zagotavljale zveze in logistično podporo. Po končani operaciji Amber Fox decembra 2002 se je Nato odločil, da bo za ohranjanje stanja še nadaljeval s podporo v Makedoniji. S tem namenom je od decembra 2002 do marca 2003 potekala operacija z imenom Allied Harmony.¹⁰⁷ Tega meseca so bile pristojnosti za izvajanje podpore makedonski vladi predane Evropski uniji. Razmere so se uspešno stabilizirale. Vojaška operacija pod vodstvom EU je bila končana 15. decembra 2003, nadaljnje naloge pa je prevzela v svoji operaciji civilna policija EU.¹⁰⁸

Danes pomaga Nato Makedoniji preko Natovega poveljstva v Skopju (NATO HQSk). Najpomembnejši nalogi NATO HQSk sta podpora Makedoniji pri preoblikovanju obrambno-varnostnega sektorja in pomoč državi na njeni poti približevanja vključitve v zavezništvo.¹⁰⁹ Makedonija ima pri tem težave zaradi spora z Grčijo o imenu Makedonija. Nato zavzema stališče, da je potrebna za povabilo v članstvo vzajemna sprejemljiva rešitev spora glede imena.¹¹⁰

7.2 Natova operacija v Afganistanu

Afganistan je območje, na katerem že desetletja vladajo politična in medetnična nasprotja. Na območju države še vedno prihaja do zaostrenih medetničnih spopadov, povezanih s samomorilskimi napadi, ter drugih nemirov. Ko se je po koncu sovjetske okupacije začela v Afganistanu državljanska vojna, se je po padcu talibanskega režima pred enajstimi leti začel nov krog državljanske vojne. Vlada in mednarodna skupnost se trudijo doseči mir. Zavezniške sile se morajo zaradi svoje navzočnosti pogosto spopadati s koalicijo uporniških skupin v posameznih okrožjih in pokrajinah, ki ljudem ne prizanašajo s svojo krutostjo in delujejo po načelih šeriatskega prava. Afganistan še vedno ostaja ena najbolj nestabilnih držav Srednje Azije. Uporniške skupine, ki se niso pripravljene pogajati, korupcija, neprijateljnost in neučinkovitost delovanja inštitucij, trgovina z narkotiki predstavljajo glavno oviro na poti do stabilnega miru in razvoja v državi.

Talibanski režim je v času svojega vladanja nudil podporo teroristični mreži Al Kaida. 11. septembra 2001 so bili izvedeni teroristični napadi na ZDA. 7. oktobra se je kot

---

¹⁰⁶ Ibid (20. 7. 2012).

¹⁰⁷ Ibid (20. 7. 2012).

¹⁰⁸ Preoblikovani NATO, n. d., str. 32–33.

¹⁰⁹ Ministrstvo za obrambo, SV, dostopno na: <http://www.slovenskavojska.si/mednarodno-sodelovanje/mednarodne-operacije-in-misije/makedonija/> (20. 7. 2012).

¹¹⁰ Grčija nezakonito blokirala Makedonijo pri Natu, 15. 12. 2011, dostopno na: <http://24ur.com/novice/svet/grcija-nezakonito-blokirala-mekednija-pri-natu.html> (20. 7. 2012).

posledica tega začel vojaški poseg ZDA in Velike Britanije v Afganistanu.¹¹¹ Ameriško poimenovanje za to operacijo, ki sodi v sklop vojne proti terorizmu, je bilo Operacija Trajna svoboda (Operation Enduring Freedom), Britanci pa so jo poimenovali Operacija Resnica (Operation Veritas).¹¹² Poseg je potekal do decembra 2001, sledilo pa mu je oblikovanje Natovih vojaških sil ISAF (International Security Assistance Force – Mednarodna varnostna podporna sila), ki so mandat za delovanje v Afganistanu na osnovi VII. poglavja UL ZN dobile z resolucijami VS ZN. Pooblastila za uveljavljanje miru so povezana z naslednjimi Resolucijami Varnostnega sveta ZN: 1386 (iz leta 2001), 1413, 1444 (l. 2002), 1510 (l. 2003), 1563 (l. 2004), 1623 (l. 2005), 1707 (l. 2006), 1776 (l. 2007), 1817, 1833 (l. 2008), 1890 (l. 2009), 1917, 1943 (l. 2010), 2011 (l. 2011) in 2041 (leta 2012).¹¹³

Sile Isaf so ustanovili na podlagi Bonskega okvirnega sporazuma, ki je bil podpisan po konferenci o Afganistanu, ki je potekala pod pokroviteljstvom OZN med 27. novembrom in 5. decembrom 2001. Varnostni svet OZN naj bi oblikoval mandat za vzpostavitev mednarodnih mirovniških enot, ki bi do vzpostavitve lastnih policijskih enot zagotavljale red in varnost. Decembra 2001 je VS ZN z Resolucijo 1386 dal podlago za ustanovitev mednarodnih varnostnih sil za Afganistan (ISAF). V naslednjih letih je zaradi še vedno kriznih razmer z novimi resolucijami Isafu mandat podaljševal.¹¹⁴ Z zadnjo resolucijo 2041 je podaljšan do leta 2014.

V misiji so že na začetku delovale pretežno države, ki so sicer članice Nata. Šlo je za koalicijo, ki je bila pripravljena delovati po pooblastilu VS ZN. Pojavljale pa so se vse močnejše težnje po Natovi aktivni vključitvi v izvajanje misije. Da bi zveza Nato pomagala prehodni afganistanski vladi pri ustvarjanju varnega okolja za prebivalce Kabula in okoliškega območja, je leta 2003 prevzela odgovornost za strateško poveljevanje, kontrole in koordinacije misije sil Isaf IV.¹¹⁵ Omogočila je tudi ustanovitev stalnega poveljstva Isafa v Kabulu.¹¹⁶ Nato je prevzel odgovornost za poveljevanje, nadzor in usklajevanje v mednarodnih silah za Afganistan 11. avgusta 2003 v Kabulu na podlagi sklepa, ki ga je Severnoatlantski svet sprejel 16. aprila 2003.

Celovito usklajevanje poteka operacije in politično usmerjanje za Isaf zagotavlja Severnoatlantski svet. To poteka v tesnem sodelovanju z državami nečlanicami Isaf čet.

---

¹¹¹ V. Vegič, n. d., str. 94–95.

¹¹² Invazija na Afganistan 2001, dostopno prek: http://sl.wikipedia.org/wiki/Invazija_na_Afganistan_2001 (20. 7. 2012).

¹¹³ Security Council, Resolutions, dostopno na: www.un.org/documents/scres.htm (21. 7. 2012).

¹¹⁴ Kaj je ISAF (International Security Assistance Force)?, dostopno na: <http://nato.gov.si/slo/nato/isaf/kaj-je/> (21. 7. 2012).

¹¹⁵ Preoblikovani NATO, n. d., str. 33.

¹¹⁶ Skupaj za varnost, Uvod v Nato, dostopno na: http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_publications/20120118_nato_security_slovene.pdf (21. 7. 2012).

Poveljstvo nad celotno misijo je dodeljeno Zavezniškemu poveljstvu za operacije ACO (Allied Command Operation) s sedežem v Monsu v Belgiji in mu poveljuje vrhovni zavezniški poveljnik v Evropi – SACEUR (Supreme Allied Commander Europe).¹¹⁷ Vrhovno poveljstvo zavezniških sil v Evropi – SHAPE (Supreme Headquarter Allied Powers Europe) je vrhovni štab Zavezniškega poveljstva za operacije na strateški ravni. V njem delujejo tudi nacionalni vojaški predstavniki držav članic Nata. Ti so pristojni za povezavo med Zavezniškim poveljstvom za operacije in nacionalnimi silami.¹¹⁸ Za načrtovanje in poveljevanje silam pa je pristojno Združeno poveljstvo sil Brunssum - JFC (Joint Force Command Brunssum) na Nizozemskem. Zagotavlja tudi poveljnike sil. JFC deluje kot poveljstvo na operativni ravni med poveljništvom ISAF v Kabulu in strateškim poveljstvom ACO.¹¹⁹ Regionalna poveljstva (RC) pa so pristojna za usklajevanje civilno-vojaških aktivnosti, ki jih izvaja vojaško osebje s tako imenovanimi Ekipami za obnovo provinc v Afganistanu – PRT (Provincial Reconstruction Teams), ki so nastale leta 2003.¹²⁰

7.2.1 Naloge ISAF

Glavna naloga Isafa je pomagati afganistanski vladi, da bi razširila vplivno območje po vsej državi in ustvarila varno okolje. S tem namenom pomaga razvijati afganistanske varnostne sile (ANSF – Afghanistan National Security Forces), tako da usposablja kopensko vojsko in policijo, določa civilne objekte, ki so potrebni obnove, podpira vlado pri razoroževanju nezakonito oboroženih skupin, sodeluje v boju proti drogam ter podpira dejavnost humanitarne pomoči.

Na začetku je bil mandat Isafa omejen na glavno mesto Kabul in njegovo okolico. Resolucija 1510 je dovolila širitev navzven. Najprej je šla na sever, nato na zahod, s pomočjo Ekip za obnovo provinc (PRT)¹²¹ se je nadaljevala širitev na jug in na koncu na najbolj nevarno območje Afganistana – na vzhod. To je bilo izvedeno do oktobra leta 2006.

Misija Isaf se deli na štiri faze:

- ocena in priprave, vključno z operacijami v Kabulu (1. faza);

---

¹¹⁷ ISAF Command Structure, dostopno na: <http://www.isaf.nato.int/isaf-command-structure.html> (21. 7. 2012).

¹¹⁸ D. Humar, n. d., str. 25.

¹¹⁹ ISAF Command Structure, n. d. (21. 7. 2012).

¹²⁰ Revija NATO, Zima 2005, dostopno na: <http://www.nato.int/docu/review/2006/issue1/slovene/art2.html> (21. 7. 2012).

¹²¹ PRT so majhne skupine vojaških pripadnikov in civilistov, nameščene po različnih provincah Afganistana, ki zagotavljajo varno nudenje pomoči, pomagajo pri humanitarnih ali obnovitvenih delih na območjih, kjer potekajo konflikti oz. kjer je stopnja nestabilnosti visoka.

- postopna širitev delovanja operacije na ves Afganistan v času od oktobra 2003 do oktobra 2006 (2. faza);
- stabilizacija okolja ter vzpostavitev trajnega miru – 3. faza, ki na večini ozemlja Afganistana še vedno poteka;
- tranzicija, ki se je v prvih okrožjih in pokrajinah formalno začela v drugi polovici julija 2001, končana pa bo predvidoma 2014 – 4. faza.¹²²

Na jugu in vzhodu so krizne razmere najtežje in na teh območjih je Isaf postal vse bolj vpleten v boj proti upornikom, v severnih in zahodnih delih pa s svojimi dejavnostmi lažje uresničuje stabilizacijo varnostnih razmer. Leta 2004 in 2009 so tudi zaradi pomoči Isafa pri zagotavljanju varnega okolja izvedli predsedniške volitve relativno mirno. Vlada Predsednika Hamida Karzaja si je za svoj cilj zadala sprejeti prenos odgovornosti za stabilnost in varnost države na afganistanske institucije. Poleg splošne podpore afganistanski vladi pri širjenju njenega vpliva in ustvarjanju varnega okolja, je Isaf v sodelovanju z afganistanskimi varnostnimi silami ANSF pristojen tudi za:

- vodenje stabilizacijskih varnostnih operacij, s katerimi daje zaščito prebivalstvu in preprečuje uporništvo;
- razvoj ANFS;
- ugotavljanje razvojnih potreb, npr. obnove šol, zdravstvenih zmogljivosti, obnove naprav za oskrbo z vodo ter za podporo drugim civilno-vojaškimi projektom (namen tega je spodbujanje učinkovitosti vlade in podpora družbeno-gospodarskemu razvoju);
- podpora afganistanski vladi pri uveljavljanju mednarodnih sankcij proti pridelavi narkotikov, s pomočjo izmenjave obveščevalnih podatkov in vodenja učinkovitih javnih kampanij tudi s podporo afganistanski vojski (ANA – Afghan National Army) pri vodenju operacij proti pridelavi narkotikov;
- podporo v humanitarnih operacijah.¹²³

Afganistanska vojska in policija sta ob pomoči Isafa na poti, da od njega prevzameta nadzor in odgovornost nad varnostjo v državi.

Novembra 2009 se je začela Natova misija za usposabljanje v Afganistanu (NTM-A). Na vrhunskem zasedanju Nata v Lisboni novembra 2010 sta se Nato in Afganistan dogovorila, da se bodo usposabljanje, svetovanje in pomoč nadaljevali. Ocenili so, da dosežen napredek omogoča postopen prenos odgovornosti na afganistanske varnostne sile v letu 2011, ta pa naj bi se končal leta 2014. Isaf se bo postopoma

---

¹²² Analiza in ocena delovanja RS v islamski republiki Afganistan ter priporočila za pot naprej, 2012, dostopno na: <http://imss.dz-rs.si/imis/c78e4cce0481d72ea9a5.pdf> (22. 7. 2012).

¹²³ Ibid (22. 7. 2012).

umaknil iz bojne v podporno vlogo, vendar bo še naprej krepil afganistanske varnostne zmogljivosti.¹²⁴

Pristojnosti NTM-A so: institucionalno urjenje ANFS, izobraževanje in poklicni razvoj ANFS. Med naloge spadajo tudi: zagotavljanje dodatnih Operativnih skupin za mentorstvo in povezavo – OMLT (Operational mentor and Liaison Teams), policijskih skupin OMLT in podpora institucionalni bazi urjenja ANFS. Oblikovanje sodobne afganistanske nacionalne vojske je podprto s pomočjo tujih vojaških mentorjev in inštruktorjev, ki pomagajo pri usposabljanju posameznikov in enot. Višjim poveljstvom ANA so dodani tuji častniki. Ti delujejo v okviru NTM-A. Kot svetovalci pomagajo pri vodenju poveljstev in vojaških operacij. Bataljoni imajo dodane od 13- do 30-članske skupine OMLT. Te pomagajo poveljnikom ANA pri usposabljanju in urjenju vojakov in taktičnih enot. So povezava med enotami ANA in ISAF. OMLT je enotam ANA mentor, jih podpira in usklajuje njihove operacije z operacijami ISAF. Pripadniki OMLT so tudi častniki za zvezo med ISAF in ANA. Usklajujejo načrtovane operacije ter skrbijo za zadostno zračno podporo enotam ANA, za transport, evakuacijo ranjencev z bojišča ter njihovo medicinsko oskrbo.

V okviru Natove misije za usposabljanje potekajo številni tečaji. Ti vključujejo osnovno usposabljanje bojnikov za nove pripadnike, usposabljanje za podčastnike, šole za častnice in častnike, šole za specializacijo po posameznih področjih, kot so logistika, pravo in komunikacija. Nato in partnerice, ki niso članice Nata, pomagajo tudi s finančnimi sredstvi afganistanski vojski, letalstvu in policiji. S pomočjo Natovega usposabljanja afganistanskih vojakov in policije se je izboljšala kakovost pri strelskem usposabljanju, disciplini, zadrževanju kadra. Dodatni Natovi izvajalci pomagajo pri vzdrževanju helikopterjev, zdravstvu in civilni policiji. Izboljšalo se je tudi razmerje med osebjem za pridobivanje kadra in tistim za usposabljanje. Na podlagi sporazuma med afganistanskim Ministrstvom za notranje zadeve, NTM-A, Evropsko policijo in nemško Policijsko projektno ekipo je nastal za usposabljanje skupni učni načrt. Osnovno patroljno usposabljanje so podaljšali iz šest na osem tednov. Nov program usposabljanja pa vključuje tudi več usposabljanj s področja človekovih pravic in enakosti med spoloma, dodatno usposabljanje v opismenjevanju, novo gradivo s področja preglednosti in odgovornosti.¹²⁵

Delo mentorjev je zahtevno, odgovorno in v nestabilnem območju tudi nevarno. V zadnjih mesecih je njihova varnost ogrožena z neposrednimi napadi nanje in na druge osebe, ki sodelujejo pri mentorstvu in usposabljanju ANFS ter imajo stike s slušatelji. Te

---

¹²⁴ Ibid (22. 7. 2012).

¹²⁵ W. B. Caldwell – Revija NATO, Povezovanje, preglednost in prehod v Afganistanu, dostopno na: <http://www.nato.int/docu/review/2011/Afghanistan-2011/Teaming-Transparency-Transition/SL/index.htm> (20. 7. 2012).

napade so poimenovali napadi green on blue. Izvajajo jih slušatelji sami. Gre za maščevanja zaradi konfliktov z mentorji, osebnostne motnje, zasvojenost z alkoholom, mamili. Napade pa izvajajo tudi slušatelji, ki so uporniki in so se infiltrirali v vrste upornikov z namenom izvajanja napadov. Cilj napadov je vnesti občutek nezaupanja med mentorje in slušatelje.

Pereč problem, pred katerim si ne moremo zatiskati oči, so žrtve na strani vojakov ob spopadih oziroma izvajanih napadih za doseg zastavljenih ciljev, ob njih pa tudi številne civilne žrtve. Ocene števila civilnih žrtev so različne. Statistike navajajo, da večino teh povzročijo v Afganistanu talibani, Natove sile pa največ ob napadih iz zraka. Misija Združenih narodov v Afganistanu (Unama) je februarja letos navedla v poročilu, da je lani umrlo na tem območju 3021 civilistov, kar je za osem odstotkov več kot prejšnje leto. Ta ugotovitev poraja razmislek, koliko se je stanje izboljšalo. Za 77 odstotkov smrtnih žrtev med civilisti pripisujejo krivdo talibanom, Natovim silam in silam afganistanske vlade za 14 odstotkov, 9 odstotkov smrti pa ni moč pripisati nobeni od omenjenih strani. Tako visok odstotek smrtnih žrtev med civilisti je po oceni ZN zaradi spremenjene taktike upornikov. Ti v vedno večji meri uporabljajo doma narejene bombe, njihovi samomorilski napadi pa so vse bolj smrtonosni. Natove sile so največ smrtnih žrtev povzročile ob napadih iz zraka.¹²⁶ Zaradi civilnih žrtev v zračnih napadih so se Afganistanci odzvali s pogostimi protesti, svarilo je izrekel tudi predsednik Karzaj.¹²⁷ Po primerjavi podatkov se je delež žrtev civilnega prebivalstva od leta 2008 do leta 2011 zaradi upornikov povečal s 54,8 na 80 odstotkov, delež s strani varnostnih sil pa zmanjšal iz 39,1 na 14 odstotkov.¹²⁸ Kot glavni razlog za zmanjšanje števila žrtev, ki so jih povzročile varnostne sile, so zaostrena pravila (ne)bojnega delovanja na strani varnostnih sil ter stroge omejitve pri uporabi težkega orožja (artilnerije in bojnega letalstva), ker so tovrstni incidenti povzročali veliko nezadovoljstva med afganistanskim prebivalstvom in v svetovni javnosti. Glavni tožilec mednarodnega kazenskega sodišča Luis Moreno Ocampo je jeseni 2009 v Afganistanu sprožil prehodno preiskavo o morebitnih zločinah talibanov, Al Kaide in zveze Nato zoper človečnost.¹²⁹ ZN v svojem poročilu tudi navajajo, da je zaradi konfliktnih razmer moralo lani svoje domove zapustiti 185.632 ljudi, to pa je za 45 odstotkov več kot leta 2010.¹³⁰ Ti podatki o visokem številu smrtnih žrtev civilnega prebivalstva in ljudeh, ki so morali zapustiti svoje domove, pa odpirajo razmislek ob Natovi navedbi o bistvenem napredku Natovih sil v Afganistanu.

---

¹²⁶ Lansko leto rekordno po številu civilnih žrtev v Afganistanu, 4. 2. 2012, dostopno na: <http://www.dnevnik.si/novice/svet/1042507521> (22. 7. 2012).

¹²⁷ Civilne žrtve kot samoumevni del vojne, Dnevnik, 7. 6. 2011, str. 7.

¹²⁸ Analiza in ocene delovanja, n. d. (22. 7. 2012).

¹²⁹ Civilne žrtve kot samoumevni del vojne, n. d., str. 7.

¹³⁰ Lansko leto rekordno po številu civilnih žrtev v Afganistanu, n. d. (22. 7. 2012).

V afganistanskih silah Isaf sodeluje tudi Slovenska vojska. Njena naloga je podpora vojaškim operacijam in drugim prizadevanjem Isaf pri pomoči afganistanski vladi na področju vzpostavljanja in vzdrževanja varnega okolja ter na področju razvoja. Delovanje SV v silah Isaf je do jeseni 2012 opredeljeno s sklepom Vlade RS. Na podlagi tega deluje SV v operacijah z vodenjem lastnega OMLT brez nacionalnih omejitev v vseh fazah delovanja ANA za najmanj štiri šestmesečne rotacije. S sklepom je opredeljeno tudi sodelovanje civilnih funkcionalnih strokovnjakov (CFS) ter številčni obseg kontingenta do največ 90 pripadnikov, vključujoč civilne funkcionalne strokovnjake. Pri oblikovanju in delovanju OMLT sodelujejo pripadniki ameriške Nacionalne garde Kolorado (NGK). Sedanji 16. kontingent SV v Isaf šteje 89 pripadnikov SV in CFS. Njegova osnovna naloga je mentorstvo enot ANA s skupinama OMLT. Gre za vodenje OMLT za mentorstvo pehotnega bataljona ANA, sodelovanje v OMLT za bojno podporo za mentorstvo in sodelovanje v poveljstvu 207. korpusa ANA.¹³¹ Slovenija pa naj bi za afganistanske varnostne sile po umiku Nata konec leta 2014 prispevala pol milijona dolarjev.¹³²

Pripadniki SV v Afganistanu uspešno opravljajo svoje poslanstvo. Slovenski inštruktorji menijo, da opažajo napredek pri delovanju afganistanskega bataljona in so optimistični glede njegovega nadaljnjega razvoja. S svojim delom in znanjem so zagotovo prispevali delež na poti ustvarjanja miru na tem kriznem območju. Pridobili so tudi mnoga nova znanja, izkušnje.

Slovenski civilni funkcionalni strokovnjaki so dali svoj prispevek na področju veterine. Sodelovali so v projektu cepljenje živali nomadov in polnomadov v pokrajini Herat, sodelovanje pa je potekalo tudi na ravni fakultet.

Ministrstvo za obrambo je sodelovalo pri izvedbi tečaja grafike v Ljubljani za profesorje in študente Fakultete za umetnost Univerze v Heratu. Sicer je Republika Slovenija nudila tudi podporo ustanovam s področja varovanja zdravja ter na področju razvoja medijev. Na predlog zdravnika SVNKON 14 je npr. podprla nakup in donacijo medicinske literature za 22 zdravstvenih ustanov. Slovenski civilni strokovnjakinji sta bili vključeni v skupino za vključevanje žensk, ki deluje na področju ženskih vprašanj v PRT Herat. Slovenija je 2011 finančno podprla izvedbo projekta z naslovom Podpora pri organizaciji obeležnja dneva žena 8. marec in s tem podprla ženske, ki so se začele ukvarjati s skromno domačo obrtjo.

Jeseni 2011 so se že začele priprave 17. kontingenta SV. Njegove naloge bodo podobne nalogam sedanjega kontingenta, število mentorjev pa se bo zmanjšalo z 21 na 12, ker se bo začelo mentorstvo po novi zasnovi OMLT, ki se bo imenovala svetovalna skupina

---

¹³¹ Analiza in ocene delovanja, n. d. (22. 7. 2012).

¹³² Pol milijona dolarjev za Afganistan, Dnevnik, 6. 7. 2012, str. 7.

- AT (Advisory Team). V center za usposabljanje specialne policije bodo napoteni 4 pripadniki enote za specialno delovanje, v regionalni center za usposabljanje Zahod pa 11 pripadnikov SV.

7.2.2 Natova načrtana pot iz Afganistana

Do sredine leta 2013 naj bi večina držav umaknila glavnino vojaških enot. Afganistanske varnostne sile bodo prevzele poveljevanje bojnim operacijam na vsem državnem ozemlju in bodo zanje odgovorne. Natove sile bodo do konca leta 2014 ostale v bojni pripravljenosti in bodo postopoma zmanjševale svoje sile, tako da bodo do takrat vsi Natovi vojaki oziroma sile Isaf zapustile Afganistan. Predviden je usklajen umik zaveznic. Narejene bodo tudi prilagoditve potrebam ANFS na posameznih področjih, npr. logistiki, zračni podpori ... Po letu 2014 naj bi ANFS prevzele popolno odgovornost za varnost v državi.¹³³ Kako učinkovite bodo pri tem, pa so mnenja zaveznic deljena. Zaskrbljujoče je tudi, da bi talibani umik tujih sil izkoristili za ofenzivo. Na prošnjo Afganistana naj bi, kot je maja 2012 na vrhu v Chichagu dejal generalni sekretar Nata Rasmussen, po zadnjem dejanju Nato ostal v državi navzoč. Ustanovil naj bi novo misijo pod novim imenom. Sodeloval naj bi pri urjenju afganistanskih varnostnih sil in jim pomagal na druge načine. V Isafu je sodelovalo petdeset držav, koliko naj bi jih v novi misiji, še ni znano. Afganistanske sile bodo deležne tudi finančne podpore.

Po mnenju analitikov je umik iz Afganistana bolj posledica pritiska domače javnosti držav članic kot pa ustrezna usposobljenost afganistanske vojske za celoten prevzem dolžnosti. Natova pot se bo po načrtih v deželi pod Hindukušem končala, a Nato tu ostaja tudi po letu 2014.¹³⁴

Razmere v Afganistanu ostajajo na nek način nerazrešene. Natov vojaški poseg ni prinesel zelenega miru v afganistansko državo in preprečil grožnje zunanjemu miru v svetu. Pokazalo se je, da so celostne operacije zahtevne in težko izvedljive. Pri tem imajo pomembno vlogo civilne agencije in njihovo sodelovanje z vojaškimi silami. Posebno vlogo odigrajo mednarodne in nevladne organizacije. Uspešnost operacij obvladovanja kriznih razmer ni odvisna samo od reševanja z vojaškimi sredstvi. K zagotavljanju trajnega miru prispevajo tudi številne politične dejavnosti. Za dosego miru v Afganistanu in posredno, če gledamo na vrsto groženj, tudi miru v svetu, bo potrebno preišljeno politično angažiranje tudi na področju razvijanja dobrih odnosov med Afganistanom in sosednjimi državami ter zagotovitve varnosti državnih mej. Uspeh razrešitve krize v Afganistanu bo odvisen od vojaških in civilnih dejavnikov. Na

---

¹³³ Analiza in ocene delovanja, n. d. (22. 7. 2012).

¹³⁴ Nato zakoličil pot iz Afganistana, kjer pa ostaja tudi po letu 2014, Dnevnik, 22. maj 2012, str. 6.

vojaškem področju so imele pomembno vlogo sile za hitro posredovanje, ki so bile poslane v Afganistan za varovanje v času volitev.

Soočanje s številnimi smrtnimi žrtvami med civilnim prebivalstvom in tudi na strani vojakov, mora voditi k iskanju novih načinov reševanja konfliktov. Da bo prišlo znotraj države do čim večjega zaupanja nacionalni afganistanski vojski, bo potrebno pri njeni sestavi in vodenju upoštevati ustrezna razmerja glede na zastopanost s strani različnih etničnih skupnosti. Menim pa, da ima pri vzpostavljanju mirnega sožitja pomembno vlogo nov program poučevanja, ki vključuje več usposabljanj s področja človekovih pravic in enakosti med spoloma ter odpravljanje nepismenosti, kar dosegajo v okviru NTM-A s sodelovanjem z mednarodnimi organizacijami. Izobrazbena raven, ne samo afganistanske vojske, ampak prebivalstva na sploh, bo imela odločilno vlogo tako na gospodarskem, političnem, kulturnem področju ter drugih področjih nadaljnega razvoja Afganistana in tudi pri vzpostavitvi ter ohranjanju miru, k čemur so usmerjena prizadevanja.

7.3 Vloga Nata v Iraku

Reševanje kriznih razmer na območju Iraka je bilo že v obdobju od leta 1990 do 2003 povezano s številnimi sankcijami. Napetost med Irakom in Kuvajtom se je stopnjevala. Vzrok je bila nafta. Irak je trdil, da opravlja Kuvajt črpanje nafte znotraj iraškega ozemlja. 2. avgusta 1990 je Irak napadel Kuvajt. Varnostni svet ZN je takoj po agresiji zahteval umik vseh iraških sil iz Kuvajta. Z Resolucijo 678, sprejeto novembra 1990, pa je prišlo tudi do avtorizacije sile zoper Irak. Vojaška akcija je bila izvedena februarja 1991. Potem, ko je avtorizirana akcija skupine držav pod okriljem VS ZN 1991 dosegla umik Iraka iz Kuvajta, pa se položaj ni tako izboljšal, da bi lahko govorili o obnovitvi miru in varnosti v tem delu sveta. Varnostni svet je sprejemal resolucije, ki so se nanašale na iraško razorožitev na področju jedrskih, kemičnih in bioloških orožij, o inšpekcijah, o sankcijah, humanitarnih izjemah in tudi drugih vprašanih. Mednarodne inšpekcije so pričele raziskovati možnosti, da bi imel Irak še naprej zaloge bioloških, kemičnih orožij ali raketnih sistemov.

V letih 1991–1995 je prišlo do pomembnih odkrivanj in uničevanja orožja te vrste. Po letu 1995 pa so se začeli spori o tem, ali ima Irak takšno orožje še naprej. Irak je trdil, da so zaloge uničene in da ni bilo nove proizvodnje tovrstnega orožja. Problem se je vse bolj stopnjeval, zato je prišlo konec leta 1998 do prekinitve dela inšpekcij, ponovno pa so začele z raziskovanjem leta 2002. Konec marca 2003 je prišlo s strani ZDA in Združenega kraljestva do neavtorizirane uporabe vojaške sile zoper Irak.¹³⁵

Čeprav mednarodni inšpektorji v številnih pregledih niso naleteli na nikakršen sum o

---

¹³⁵ D. Türk: Temelji mednarodnega prava, GV Založba, Ljubljana 2007, str. 525–526.

skrivališčih prepovedanega orožja in so bili tudi dokazi ameriških obveščevalcev vprašljivi, so ZDA takoj po terorističnih napadih 11. septembra 2001 začele razpravljati o možnostih vojaških ukrepov zoper Irak. Po njihovem mnenju Irak ni upošteval zahtev resolucij VS ZN in se še ni popolnoma razorožil. Trditve o nespoštovanju obveznosti so bile vse bolj prepričljive. Države članice VS ZN so po večtedenskih pogajanjih soglasno podprle Resolucijo 1441 o razorožitvi Iraka, ki so jo predlagale ZDA. Sprejeta je bila na podlagi VII. Poglavja UL OZN. Zajemala je ugotovitev, da Irak z nespoštovanjem resolucij varnostnega sveta ter širjenjem orožja za množično uničevanje ter raket dolgega dosega predstavlja grožnjo mednarodnemu miru in varnosti in da z zavračanjem sodelovanja z inšpektorji še vedno bistveno krši svoje obveznosti. Varnostni svet se je s to resolucijo odločil, da bo dal Iraku še zadnjo možnost, da izpolni svoje obveznosti. Mednarodnim inšpektorjem in Varnostnemu svetu je moral Irak poročati o svojem oboroževalnem programu. Netočna, nepopolna poročila ali nesodelovanje naj bi vodila v resne posledice.

Ameriška in britanska administracija sta v Resoluciji 1441 videli stališča, ki omogočajo oboroženi poseg. Francija, Ljudska republika Kitajska, Rusija ter Nemčija, so zavračale takšno razumevanje Resolucije 1441. Poudarjale so, da mora takšno odločitev sprejeti Varnostni svet. Februarja 2003 so ZDA, Velika Britanija in Španija VS predložile novo resolucijo, s katero naj bi VS odločil, da Irak ni izkoristil zadnje priložnosti, dane v Resoluciji 1441. To pa bi omogočilo vojaški poseg, če se Irak še ne bi podredil mednarodnim zahtevam. Zaradi nasprotovanja Francije, Nemčije in Rusije je bila predlagana resolucija umaknjena. Pomisleke glede pravne narave uporabe sile proti Iraku brez izrecnega predhodnega pooblastila VS v dani situaciji so imele tudi države, ki niso bile članice VS. Tudi Turčija, sicer ameriška zaveznica, vojaškega posega ni podprla in je zavrnila pravico do namestitve ameriških sil na turškem ozemlju za napad na Irak. ZDA in Združeno kraljestvo pa so 20 marca 2003 začeli vojaško akcijo in tako brez pooblastila Varnostnega sveta v celoti okupirali Irak. Svojo odločitev so utemeljili z argumentom »oživljenega« oziroma »skupnega« učinka resolucij VS (št. 678, 687, 1441). Po mnenju strokovnjakov je pravna veljavnost tega argumenta izjemno vprašljiva in ga kot pravno veljavnega mednarodnopravni strokovnjaki niso sprejeli.¹³⁶

V zvezi s posredovanjem koalicije pod vodstvom ZDA je prišlo do intenzivnih razprav glede vloge Nata pri tem posegu. ZDA so pričakovale pomoč pri zagotavljanju zračne obrambe Turčije. SAS je februarja 2003 obravnaval predlog o dodatni zaščiti Turčije pred morebitnimi zračnimi napadi Iraka. Tri članice zavezništva – Francija, Nemčija in Belgija – tega niso podprle. Odločanje o zadevi so prenesli na komite za obrambno

---

¹³⁶ D. Švarc, Mednarodno pravo uporabe sile v kontekstu sodobne mednarodne politike, doktorska disertacija, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana 2011, str. 199–205, 216, dostopno na: http://dk.fdv.uni-lj.si/doktorska_dela/pdfs/dr_svarc-dominika.PDF (25. 7. 2012).

načrtovanje, po tem pa je bil sprejet sklep o ukrepih za zaščito Turčije. SAS, ki je najvišji politični organ Nata, izvajanja teh ukrepov ni nikoli formalno odobril. Ukrepi za zaščito Turčije so zajemali: varovanje zračnega prostora in zagotavljanje pomoči pri zaščiti pred biološkimi in kemičnim orožjem. Preklicani so bili 16. aprila 2003.¹³⁷

Vojaška zmaga nad Irakom je bila hitra – 2. maja 2003 je predsednik Bush razglasil zmago in konec vojne. Orožja za množično uničevanje niso našli. Razmere v Iraku pa so od tu naprej postajale vse slabše. Vojna in večletne sankcije so pripeljale do katastrofalnih humanitarnih in gospodarskih posledic. Ameriška zmaga je zrušila diktatorja Sadama Huseina, do volitev, ki so bile januarja 2005, je vodenje prevzela iraška prehodna vlada. Sadama Huseina sta leta 2006 posebno in višje sodišče obsodili na smrt zaradi zločinov proti človeštvu. Usmrtili so ga z obešanjem.

V času prehodne vlade je prišlo do ponovnih zahtev za Natovo pomoč pri reševanju problemov na ozemlju Iraka. Začasni predsednik iraške vlade je pred vrhunskim zasedanjem Nata v Carigradu junija 2004 zaprosil generalnega sekretarja Nata za pomoč pri urjenju iraških varnostnih sil. Odločitev o nudenju zaprosene pomoči je sledila na podlagi Resolucije VS št. 1546, ki je bila soglasno sprejeta 8. junija 2004. Takratni kandidat za iraškega predsednika Allawi je pisal generalnemu sekretarju Nata in ga prosil za nujno pomoč na ključnih področjih usposabljanja v Iraku, pri opremljanju in pri drugih oblikah tehnične podpore, da bi nastajajoče institucije usposobili za premagovanje grožnje terorizma in zmanjšali zanašanje na tuje sile. Tovrstno prošnjo je julija ponovil tudi iraški zunanji minister Zebari, ko je po prenosu suverenosti obiskal sedež Nata. Odločitev o pomoči je bila sprejeta na Natovem vrhu v Carigradu. V Irak je kot predhodnica odšla Natova skupina iz Natovega poveljstva združenih sil v Neaplju. Na podlagi njenega poročila se je Severnoatlantski svet 30. julija odločil za oblikovanje Natove misije za izvajanje usposabljanja v Iraku, ki se je nato preimenovala v Natovo misijo za usposabljanje v Iraku – Nato Training Mission-Iraq (NTM-I).¹³⁸ Šlo je za ločeno misijo, ki je potekala pod političnim nadzorom Severnoatlantskega sveta, v sodelovanju z iraškimi oblastmi in ameriško vodenimi mednarodnimi silami.¹³⁹ NTM-I ni bila bojna misija.

V misijo se je na začetku vključilo 50 častnikov in podčastnikov iz dveh vrhovnih poveljstev Nata – Poveljstva zavezniških sil za operacije iz Monsa v Belgiji in Poveljstva zavezniških sil za preoblikovanje iz Norfolka v ameriški zvezni državi Virginiji. Prve naloge so vključevale vzpostavitev stikov z iraško prehodno vlado in z večnacionalnimi

---

¹³⁷ V. Vegič, n. d., str. 91.

¹³⁸ Pomoč pri stabilizaciji Iraka, Revija NATO, Jesen 2004, dosegljivo na: <http://www.nato.int/docu/review/2004/issue3/slovene/art2.html> (26. 7. 2012).

¹³⁹ NATO's assistance to Iraq, NATO Topic, dosegljivo na: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_51978.htm (26. 7. 2012).

silami ter opredelitev najboljših načinov za izvajanje usposabljanja tako zunaj kot znotraj Iraka. Osredotočili so se na razvijanje njihovih varnostnih struktur, s posebnim poudarkom na Ministrstvu za obrambo in generalštabu oboroženih sil, ter na pripravo poročila s podrobnejšimi predlogi za Natovo usposabljanje, svetovanje in sodelovanje. S svetovanjem iraškemu osebju so pričeli avgusta na generalštabu oboroženih sil. Na podlagi poročila je prišlo do odobritve razširjene misije. Vzpostavili so center za usposabljanje, izobraževanje in doktrino za usposabljanje srednjih in visokih vodstvenih kadrov. Usposabljanje Iračanov je potekalo tudi zunaj Iraka v državah članicah Nata. Natovemu delovanju so bile v pomoč večnacionalne sile, ki so skrbele za varnost na terenu in ščitile območje, na katerem je deloval Nato.¹⁴⁰

Natova misija za usposabljanje v Iraku je prevzela tudi odgovornost za usklajevanje nacionalnih ponudb za usposabljanje in darovanje opreme. Pomoč je bila dana tudi s strani donacij opreme. Leta 2007 so začeli uriti pripadnike nacionalne policije, naslednje leto pa pripadnike mornariških in zračnih sil. Misija je vključevala tudi varovanje mej, razvoj obrambnih institucij in obrambne reforme.¹⁴¹

Marca 2010 so bile v Iraku druge volitve po padcu Sadama Huseina. Tudi te so bile zaznamovane s številnimi izbruhi nasilja in smrtnimi žrtvami. Nasilje med manjšinskim in večinskim prebivalstvom se stopnjuje, Kurdi zahtevajo vse večjo avtonomijo, ki bi vodila do odcepitve. Natova misija je v Iraku trajala do 31. decembra 2011. Severnoatlantski svet se je odločil za izvedbo trajnega umika Natove misije urjenja iraških čet iz Iraka. Generalni sekretar Rasmussen je sporočil, da se dogovor o podaljšanju tega uspešnega programa ni izkazal za mogočega kljub pogajanjem, ki so trajala več tednov. Konec novembra 2011 je namreč tiskovni predstavnik iraške vlade sporočil, da Irak preučuje možnost podaljšanja Natove prisotnosti, vendar dogovor zavezniškim četam ne bi dajal imunitete pred kazenskim pregonom.¹⁴²

V misiji NTM-I je sodelovala tudi Slovenska vojska. Njeno sodelovanje je temeljilo na sklepu vlade, na podlagi katerega je bil 24. februarja 2006 v NMT-I napoten prvi kontingent štirih pripadnikov Slovenske vojske, ki se je v četrti rotaciji zmanjšal na dva pripadnika. Častnik je sodeloval pri načrtovanju logistične zagotovitve, pomoči pri realizaciji pogodb z zunanjimi izvajalci in pomoči pri upravljanju baze. Podčastnik pa je opravljal naloge na kadrovske področju. Pripadniki SV so delovali v Centru za usposabljanje in urjenje iraških varnostnih sil v vojaški bazi Rustamiyah v Bagdadu. Sodelovali so pri usposabljanju iraških varnostnih sil v okviru mandata ter skladno z

---

¹⁴⁰ Pomoč pri stabilizaciji Iraka, n. d. (26. 7. 2012).

¹⁴¹ NATO's assistance to Iraq, n. d. (26. 7. 2012).

¹⁴² Zveza Nato napovedala konec misije urjenja v Iraku, 12. 12. 2011, dostopno na: http://www.siol.net/novice/svet/2011/12/zveza_nato_napovedala_konec_misije_urjenja_v_iraku.aspx (27. 7. 2012).

nacionalnimi omejitvami. Sodelovanje SV se je končalo s sklepom vlade RS št. 87100-19/2008/10, ki je bil sprejet 15. decembra 2008.¹⁴³ Odločitev o sodelovanju pripadnikov SV je v javnosti povzročila precej nestrinjanja. Pred tem je namreč vlada napovedala, da vojaško ne bo sodelovala pri invaziji in okupaciji Iraka. Svojo odločitev pa je utemeljila s poslanstvom misije NTM-I in tudi obveznostmi, ki jih ima Slovenija kot članica zveze Nato.

Razmere, ki trenutno vladajo v Iraku, so zaskrbljujoče. Poročila navajajo, da je prišlo do dramatične porasti nasilja in politične nestabilnosti, kar vzbuja strah o novi državljanski vojni. Država je v katastrofalnem gospodarskem stanju in je etnično in politično razklana. Junij je bil z najmanj 237 ubitimi ljudmi za iraško prebivalstvo drugi najbolj krvavi mesec po odhodu ameriških sil decembra 2011. Večkrat v tednu prihaja do večjih bombnih eksplozij in oboroženih spopadov. Slednji potekajo predvsem med verskimi ločinami, cilji napadov so pogosto verska središča.¹⁴⁴ 23. julij 2012 je bil v tem letu najbolj krvavi dan za Bagdad. Na pripadnike varnostnih sil je bilo izvedenih več bombnih in strelnih napadov, v katerih je umrlo 91 ljudi, 144 pa je bilo ranjenih. Iraški podpredsednik Tarik Al Hašemi je v intervjuju za Washington Times izjavil, da Iračani živijo vsakdanji pekel in da ni pošteno, da so v izredno težavnih okoliščinah prepuščeni sami sebi.¹⁴⁵

Takšne razmere postavljajo vprašanje, ali bodo iraške varnostne sile, ki so prevzele odgovornost za varnost Iraka, kos svoji nalogi. Po izjavi iraškega podpredsednika v intervjuju se zagotovo kaže dvom. Glede na stanje v državi, končan vojaški poseg ni prinesel želenega uspeha. Glede na to, da jedrskega in biološkega orožja, ki so ga iskali mednarodni inšpektorji, niso našli, za poseg ni bilo dejanske podlage. Poseg bi bil zakonit le na podlagi resolucija VS ZN, ki bi jasno in nedvoumno izražal odobritev. Predvidevamo lahko, da je šlo pri napadu na Irak, ki je pripeljal do tako imenovane druge perzijsko zalivske vojne, za politično ozadje. Ob številnih žrtvah, ki jih je zahtevala (statistika navaja v obdobju skoraj devetih let smrt 4.805 tujih vojakov, od tega 4.487 pripadnikov ameriške vojske, 32.000 pa je bilo ranjenih, 10.000 iraških vojakov, v letih, ki so sledila, pa še več kot 10.000 pripadnikov novih iraških varnostnih sil; podatki o mrtvih civilistih pa so različni – od 50.000 do 103.000 oziroma 113.000) in glede na trenutno stanje, se oddaljuje odgovor o smiselnosti. Natovo usposabljanje pa pomeni pozitiven prispevek v okviru prizadevanj za vzpostavitev varnosti, miru in možnosti napredka.

---

¹⁴³ 15 let sodelovanja SV v mednarodnih operacijah in misijah, Nato Training Mission in Iraq – NTM-I, Revija SV, leto XX, 11. 5. 2012, št. 7, str. 16, dostopno na:

http://www.mo.gov.si/fileadmin/mo.gov.si/pageuploads/revija_sv/2012/sv12_07.pdf (27. 7. 2012).

¹⁴⁴ Irak pred pragom državljanske vojne?, 9. 7. 2012, dostopno na:

http://www.siol.net/novice/svet/2012/07/irak_pred_pragom_drzavlanske_vojne.aspx (27. 7. 2012).

¹⁴⁵ Ibid (27. 7. 2012).

7.4 Operacija zveze NATO v Libiji

Februarja 2011 se je v drugem največjem libijskem mestu Bengazi v vzhodni Libiji zbralo več sto protivladnih protestnikov. Ker jih je policija skuša razgnati, je prišlo do spopadov, v katerih je bilo ranjenih 38 ljudi, med njimi tudi policisti. Demonstracije, na katerih so zahtevali konec skoraj 42-letne vladavina Gadafija, novo ustavo ter temeljne politične in gospodarske reforme, so se razširile tudi v druge kraje. Nemiri so postajali vse močnejši. V prestolnici Tripoli so zagoreli vladna palača, televizija in radio, na protestnike pa so streljala vojaška letala. Letala so tudi bombardirala številne lokacije v Tripoliju. Število žrtev se je večalo. Generalni sekretar Ban Ki Mun je v daljšem pogovoru z Gadafijem obsodil naraščajoče nasilje in ga ostro pozval, da se mora takoj ustaviti. Libijska delegacija v ZN je pozvala k mednarodni akciji zaradi dogodkov v Libiji, ki jih je označila za genocid libijske vlade. Namestnik veleposlanika je pozval k prepovedi poletov nad Tripolisom.¹⁴⁶

Varnostni svet ZN je 26. 2. 2011 sprejel Resolucijo 1970. Izrazil je zaskrbljenost nad situacijo v Libiji in uvedel embargo na orožje v tej državi. 8. 3. 2011 je Nato začel izvrševati vojaški vidik teh ukrepov. Zveza Nato je izvedla opozorilne prelete in z letali s sistemom Awacs vršila kontrolo nad ozemljem. S pomočjo teh letal so bile dobljene popolne informacije o gibanju v libijskem zračnem prostoru. Dva dni kasneje je zavezništvo okrepilo z ladjami tudi nadzor na morju. Z razvojem situacije je VS ZN 17. 3. 2011 zaradi poslabšanja razmer sprejel še resolucijo 1973. Z njo je obsodil nasilje in kršitev človekovih pravic, vključno s pripori, mučenji, usmrtitvami. Prav tako so predstavili tudi aktivne ukrepe, ki vsebujejo prepoved preletov, hkrati pa je bila dana podlaga, da se lahko izvedejo vsi potrebni ukrepi za zaščito civilistov in libijskih območij, ki so naseljena s civilnim prebivalstvom. S sprejetjem te resolucije je nekaj držav članic ZN izvedlo takojšnjo vojaško operacijo za zaščito civilnega prebivalstva. Poimenovali so jo Odisejeva zora – Odyssey Dawn. Ta operacija ni bila pod poveljstvom in nadzorom Nata, ampak jo je vodila večnacionalna koalicija pod vodstvom ZDA.

22. marca 2011 se je zveza Nato odzvala na poziv ZN, da prepreči oskrbovanje Libije z orožjem in orožju sorodnimi materiali. Na podlagi dogovora so začeli izvajati operacije za uveljavljanje embarga na orožje. Že naslednji dan so Natove ladje, ki so delovale v Sredozemlju, začele prekinjati tok orožja in plačancev v Libijo ali iz nje po morju. V podporo Resolucije 1973 se je Nato strinjal tudi z uveljavitvijo mandata ZN o prepovedi preletanja čez Libijo. V libijskem zračnem prostoru so bili zaradi zaščite civilno naseljenih območij pred zračnimi napadi prepovedani vsi preleti razen leti za humanitarne namene.

---

¹⁴⁶ Foto/video: Kaj bo Gadafi sporočil ljudstvu?, 21. 2. 2011, dostopno na: <http://www.rtvsllo.si/svet/foto-video-kaj-bo-gadafi-sporocil-ljudstvu/251432> (28. 7. 2012).

Zavezništvo je 31. marca 2011 prevzelo vodenje in nadzor nad mednarodnim vojaškim prizadevanjem za ureditev razmer v Libiji. Natove zračne in morske sile so začele vojaške akcije za obrambo civilistov in civilno naseljenih območij. Zavezništvo se je glede krize ves čas posvetovalo z Združenimi narodi, Arabsko ligo ter drugimi mednarodnimi partnerji.

Odločitev zavezništva o vojaški intervenciji je temeljila na treh načelih: jasni, trdni pravni podlagi, močni regionalni podpori in očitni potrebi. Do konca marca je imela operacija Združeni zaščitnik tri komponente:

- uveljaviti embargo na orožje;
- izvršiti prepoved preleta, da bi preprečili bombardiranje civilnih ciljev;
- vodenje zračnih in pomorskih napadov na vojaške sile, ki sodelujejo pri napadih ali grozijo, da bodo napadle civiliste in civilno naseljena območja.

Na srečanju v Berlinu so se 14. aprila 2011 zunanji ministri držav članic Nata in partneric dogovorili, da bodo z operacijo nadaljevali, dokler ne bodo prenehali vsi napadi na civiliste in civilno naseljena območja in dokler Gadafijev režim ne umakne vseh vojaških in paravojaških sil v njihove baze ter dokler režim ne bo dovolil takojšnjega, popolnega, neoviranega in varnega dostopa ljudem Libije do humanitarne pomoči.

8. junija 2011 so se v Berlinu dogovorili obrambni ministri Natovih zaveznic in partnerji, da bodo nadaljevali s pritiskom na Gadafija vse do izhoda iz krize in dokler ne bodo doseženi zastavljeni cilji. Po osvoboditvi Tripolija s strani opozicijskih sil v avgustu je generalni sekretar ponovno potrdil Natova prizadevanja za zaščito civilnega prebivalstva in izrazil željo, da se libijsko prebivalstvo samo odloči o svoji prihodnosti na miren in svoboden način. Mednarodni voditelji držav pa so se 1. septembra zbrali na srečanju v Parizu pod nazivom Prijatelji Libije, kjer so izrekli svojo podporo za zaščito civilnega prebivalstva v Libiji.

16. septembra 2011 je Varnostni svet ZN sprejel Resolucijo 2009, ki je soglasno ponovno potrdila Natov mandat glede zaščite civilnega prebivalstva v Libiji. Hkrati je vzpostavila misijo ZN za pomoč v Libiji (UNSMIL).

Natovi zračni napadi so pripomogli k zlomu Gadafijevega režima. 6. oktobra 2011 so se sestali obrambni ministri Nata v Bruslju ter razpravljali o možnosti končanja operacije Združeni zaščitnik. Ponovno so potrdili svojo zavezo zaščititi libijsko prebivalstvo, dokler grožnja še obstaja, toda končati misijo, kakor hitro bodo za to izpolnjeni pogoji. Generalni sekretar Nata se je tudi zavezal, da se bodo o končanju uskladili z ZN in začasnimi libijskimi oblastmi. Do takrat pa naj bi zmanjševali intenzivnost operacije,

vendar še nadzirali razmere v Libiji in po potrebi zaščitili civiliste. Generalni sekretar Rasmussen je zatrdil, da se bo zavezništvo ob dogovorjenem datumu dokončno umaknilo iz Libije.¹⁴⁷

Opozicijske sile so po dolgotrajnih bojih 20. oktobra 2011 zavzele mesto Sirta, še zadnjo utrdbo Gadafiju zvestih sil. V posredovanju so sodelovala tudi Natova letala, ki so napadla konvoj, s katerim je skušal zbežati Gadafi. Kot navajajo, v času obstreljevanja Nato ni vedel, da je Gadafi v konvoju, akcija je bila izvedena izključno s ciljem zmanjšanja grožnje za civiliste, ker je bilo v konvoju veliko orožja in streliva. Gadafi je napad preživel, kako je potem umrl, pa naj ne bi bilo povsem jasno – ali je bil ubit v navzkrižnem ognju pri vdaji njegovih sil upornikom nacionalnega prehodnega sveta ali v ujetništvu po zajetju. Visoka komisarka ZN za človekove pravice Navi Pillay se je zavzela za preiskavo okoliščin smrti, kjer bi pojasnili več podrobnosti.¹⁴⁸ Po teh dogodkih se je Severnoatlantski svet odločil končati operacijo ob koncu meseca. V prehodnem obdobju je še vedno spremljal stanje in obdržal pristojnost odzivanja ob ogrožanju civilistov. Teden dni kasneje pa je Severnoatlantski svet potrdil sklep o zaključku operacije v Libiji. Opolnoči po libijskem času je 31. oktobra 2011 Natovo letalo Awacs zaključilo še zadnji opazovalni prelet. Libijske vode so zapustile tudi Natove pomorske sile.¹⁴⁹

Za umik iz Libije se je Nato odločil kljub prošnji vodje libijskega nacionalnega prehodnega sveta Džalila, da bi Natovi vojaki ostali v državi do konca leta, kajti v njej naj bi bili še vedno močni podporniki ubitega Gadafija. Generalni sekretar Rasmussen je na dan umika nepričakovano obiskal Libijo in dejal, da v prihodnosti ne vidi potrebe, da bi imela zveza tu še naprej pomembno vlogo.¹⁵⁰ Kljub temu da ja bila Natova vloga končana, je zavezništvo še vedno pripravljeno pomagati Libiji na različnih področjih, na primer na področju zaščite in varnosti pri izpeljavi reform, če bi bili pozvani s strani novega političnega vodstva.

V času izvajanja operacije Združeni zaščitnik je Severnoatlantski svet v Bruslju izvajal splošno politično usmeritev te operacije, medtem ko je bilo Vrhovno poveljstvo zavezniških sil v Evropi (SHAPE) v Monsu v Belgiji preko Združenega poveljstva sil pristojno za izvajanje odločitev z vojaško implementacijo, sprejetih s strani Severnoatlantskega sveta. Pomorske operacije so bile vodene iz Neaplja – NATO Maritime Command Neapelj. Taktični nadzor letalskih operacij pa je bil izvajan s strani

---

¹⁴⁷ Nato and Libya, dostopno na: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_71652.htm (29. 7. 2012).

¹⁴⁸ ZN za preiskavo Gadafijeve smrti, 21. 10. 2011, dostopno na: <http://www.times.si/svet/zn-za-preiskavo-okoliscin-gadafijeve-smrti--bbae00b7e2-3b7c70d5fe.html> (29. 7. 2012).

¹⁴⁹ Nato and Libya, n. d. (29. 7. 2012).

¹⁵⁰ Rasmussen nepričakovano na obisku v Libiji, Delo, 31. 10. 2012, dostopno na: <http://www.delo.si/novice/svet/rasmussen-nepričakovano-na-obisku-v-libiji.html> (29. 7. 2012).

kombiniranega centra za Natove zračne operacije – Nato Air Operations Centre Poggio Renatico v Italiji. Na vrhuncu operacije je bilo vključenih več kot 8000 pripadnikov in pripadnic, 21 Natovih ladij v Sredozemlju in več kot 250 letal različnih vrst.¹⁵¹

Libija se v letu 2012 sooča s številnimi težavami, negotovostjo in nestabilnostjo. Potrebno bo obnoviti zastarelo infrastrukturo, odpraviti nastalo škodo, vzpostaviti delujoče javne institucije, zajezi korupcijo, zagotoviti delovanje zdravstvenega, pravosodnega in izobraževalnega sistema. Številni problemi pa so povezani s tisoči nekdanjih upornikov, ki so pomagali k Gadafijevemu padcu, po tem pa so se organizirali v močne, dobro oborožene milice, ki so ušle izpod nadzora nove vlade in se občasno spopadajo med seboj ter ogrožajo varnost v državi. Nacionalni prehodni svet jim je postavil več datumov, do katerih naj bi se vdali in pridružili državni vojski, vendar do tega ni prišlo. Kruta ravnanja milic je navedel v svojem obsežnem poročilu o razmerah v državi tudi Amnesty International. Omenja mučno smrt najmanj 12 Libijcev (pretepanje, obešanje, električni šoki) in več sto, mogoče celo več tisoč Libijcev, ki so jih zaradi suma, da so Gadafijevi privrženci ali da so se bojevali na njegovi strani, na silo odpeljali v zasilne zapore in jih izpostavili mučenju, tudi zunajsodnim izvršitvam.¹⁵² Mednarodni humanitarni delavci organizacije Zdravniki brez meja so v januarju nehali delati v priporinem centru v Misrati zaradi visokega dviga števila mučenj. Mednarodne organizacije za človekove pravice so navajale, da se nehumano ravnanje z zaporniki s strani pripadnikov državne varnosti in vojske pa tudi številnih oboroženih rezervistov, ki niso del državne vojske, dogaja po zaporih po vsej Libiji. V začetku letošnjega leta naj bi bilo zaprtih okrog 8.500 podpornikov Gadafija.¹⁵³ Nevladna organizacija za človekove pravice Human Rights Watch je v svojem poročilu o nacionalnem prehodnem svetu, ki je vladal do na julijskih volitvah izvoljene sekularne in liberalne Zveze nacionalnih sil, izpostavila dvome v libijski pravni sistem.¹⁵⁴

Vse te razmere pričajo o nevarnem, kaotičnem stanju v času brezvladja v Libiji. Nasproti temu kažejo prve volitve po padcu Gadafija, ki so jih izpeljali 7. julija 2012, dejanje, ki pomeni korak naprej na poti k demokraciji.

Volitev se je udeležilo okoli tri milijone Libijcev (60 % udeležba). Kljub več volilnim incidentom protestnikov so minile relativno mirno, kar so potrdili tudi opazovalci Evropske unije. Izvoljeni člani splošnega narodnega kongresa bodo imenovali novo

---

¹⁵¹ Nato and Libya, n. d. (29. 7. 2012).

¹⁵² Krvavo, revolucionarno, prelomno leto Libije, MMC RTV SLO, 17. 2. 2012, dostopno na: <http://www.rtv slo.si/svet/krvavo-revolucionarno-prelomno-letolibije/277020> (29. 7. 2012).

¹⁵³ Gadafijevi podporniki izpostavljeni mučenju, MMC RTV SLO, 28. 1. 2012, dostopno na: <http://www.rtv slo.si/svet/gadafijevi-podporniki-izpostavljeni-mucenju/275682> (29. 7. 2012).

¹⁵⁴ V Libiji postavili pred sodišče 41 privržencev Gadafija, Novice, 5. februar 2012, dostopno na: http://www.siol.net/novice/svet/2012/02/v_libiji_postavili_pred_sodisce_41_privrzencev_gadafija.aspx (29. 7. 2012).

začasno vlado in oblikovali delovno skupino za pripravo osnutka nove ustave. Ustavo bo skupščina potrjevala z dvotretjinsko večino, po tem pa bodo o njej odločali še volivci na referendumu. Med ključnimi točkami nove ustave naj bi bile: oblika vladanja, vloga islama v državi in družbi, vloga žensk in pravice manjšin. Po potrditvi ustave in objavi volilnega zakona bodo morali izvesti nove volitve.¹⁵⁵ Na teh prvih svobodnih parlamentarnih volitvah je sodelovalo več kot sto različnih strank.¹⁵⁶ Na volitvah, ki so bile pred temi (leta 1965), politične stranke niso bile dovoljene. Letošnje volitve pa so bile prve svobodne po letu 1952.¹⁵⁷ Novo oblast čaka odgovorna in zahtevna naloga. Če ji bo uspelo umiriti nasprotja in vzpostaviti varnost, se bodo lahko v večji meri in hitreje posvečali obnovi države, finančnemu in bančnemu sistemu, pravnemu sistemu ter razvoju gospodarstva. V nasprotnem primeru se stanje lahko samo še slabša.

Slovenija se v operacijo Združeni zaščitnik ni vključila s pripadniki Slovenske vojske. Vključila pa se je na področje zagotavljanja humanitarne pomoči. Tako je na primer potekalo sodelovanje z Univerzitetnim rehabilitacijskim inštitutom Republike Slovenije – Soča. V Slovenijo je prišla novembra 2011 na rehabilitacijo skupina invalidov, žrtev spopadov v Libiji, medicinska ekipa URI – Soča je skupaj z medicinsko ekipo iz Katarja izvajala pomoč v Misrati, drugi del projekta pa je predvideval vzpostavitev rehabilitacijskega centra za invalide v Misrati.¹⁵⁸ Humanitarna pomoč ima v vsaki vojni, pa tudi v drugih razmerah, ko je potrebna, velik pomen.

---

¹⁵⁵ Libijci v velikem številu na prve volitve po padcu Gadafija, MMC RTV SLO, 7. 7. 2012, dostopno na: <http://www.rtv slo.si/svet/foto-libijci-v-velikem-stevilu-na-prve-volitve-po-padcu-gadafija/286913> (29. 7. 2012).

¹⁵⁶ Zmagoslavje liberalne koalicije na volitvah v Libiji, Delo, 18. 7. 2012, dostopno na: <http://www.delo.si/novice/svet/zmagoslavje-liberalne-koalicije-na-volitvah-v-libiji.html> (30. 7. 2012).

¹⁵⁷ Libija končno prešteva svobodno oddane glasove, Dnevnik, 9. 7. 2012, dostopno na: <http://www.dnevnik.si/novice/svet/1042540585> (30. 7. 2012).

¹⁵⁸ Slovenija in Katar skupaj uresničujeta humanitarno pomoč Libiji, Predsednik RS, sporočilo za javnost, 28. 10. 2011, dostopno na: <http://www.up-rs.si/up-rs/uprs.nsf/dokumentiweb/4C0D910D6332754DC12579370038E9CC?OpenDocument> (1. 8. 2012).

8 SKLEPI IN VERIFIKACIJE ZASTAVLJENIH HIPOTEZ

Natova pot obstajanja od ustanovitve do danes je povezana s prilagajanjem. Pristojnosti njegovih političnih, vojaških in drugih teles pri odločanju in izvajanju operacij so povezane z namenom ustanovitve zavezništva in načinom njegovega delovanja. Obstoj te mednarodne organizacije je odvisen od uspešnosti njenega delovanja in s tem nenehnega prilagajanja obstoječim razmeram v svetu, kar pa se odraža tudi v njenih pristojnostih. Zavedanje tega se v času obstoja organizacije odraža v oblikovanju njenih usmeritev v strateških konceptih in delovnih telesih, ki imajo določene pristojnosti in naloge ter se ustanavljajo in spreminjajo, da lahko prihaja do izvajanja začrtanih ciljev. Prilagajanje z vidika organizacije in pristojnosti dokazuje tudi Natova mirnodobna poveljniška struktura, sestavljena iz Zavezniškega poveljstva za operacije in Zavezniškega poveljstva za transformacije. Prav tako Natova struktura sil z Natovimi odzivnimi silami, Natovimi silami v operacijah kriznega odzivanja in na misijah ter Skupne združene namenske sile. Glede na to, da je organizacija kljub številnim težavam, ki so se pojavljale, obstala vse do danes, lahko potrdim zastavljeno hipotezo, da se je z vidika organizacije in pristojnosti Nato uspešno prilagajal vse do danes. Kot potrditev tega je tudi njegovo delovanje na področju civilnega kriznega načrtovanja, ki so ga razširili na partnerske države. V ta namen imajo vrsto tehničnih in načrtovalnih odborov in pododborov, njihovo delo pa usmerja Višji odbor za civilno krizno načrtovanje. Na sestankih se redno srečujejo strokovnjaki nacionalnih vlad, gospodarstev in vojsk, da uskladijo načrtovanje glede prevozov, prehrane, telekomunikacije, zdravstvene oskrbe ... V konkretne oblike sodelovanja pri delu načrtovalnih odborov in pododborov so vse bolj vključene partnerske države, zato je bil leta 1999 na predlog Rusije ustanovljen na sedežu Nata Evroatlantski center za usklajevanje ukrepanja ob nesrečah. Tesno sodeluje z agencijami ZN in sicer z Uradom ZN za usklajevanje humanitarnih zadev in Uradom visokega komisarja ZN za begunce ter drugimi organizacijami.

Dokaz prilagajanja je tudi delovanje v okviru Natovega Odbora za znanost ter okoljski in družbeni program, prav tako delovanje v okviru Odbora za proučevanje izzivov sodobne družbe. Prvi je osredotočen na raziskovalne teme pri obrambi pred terorizmom ali pri spopadanju z drugimi grožnjami, drugi pa rešuje težave, povezane z okoljem in družbo, na primer zmanjšanje vpliva vojaških dejavnosti na okolje ter preprečevanje konfliktov zaradi pomanjkanja virov. Nato si prizadeva z uporabo znanosti pri reševanju težav v okviru programa Varnost prek znanosti prispevati k varnosti, stabilnosti in solidarnosti med državami. Znotraj tega je leta 2001 nastal projekt s poimenovanjem Virtualna svilena avtocesta (Virtual Silk Highway). Z njim je akademskim znanstvenim skupnostim v osmih državah južnega Kavkaza in osrednje Azije zagotovil računalniške mreže in dostop do medmrežja. Leta 2003 so sprejeli

odločitev o razširitvi mreže Virtualne svilene avtoceste tudi v Afganistan. Civilno krizno načrtovanje pomeni največji nevojaški del dejavnosti v okviru PzM.¹⁵⁹

Novi strateški koncept odraža spoznanje, da se mora zveza za spoprijemanje s sodobnimi nepredvidljivimi grožnjami ponovno prilagoditi, da bo organizacijsko učinkovita in hitra pri sprejemanju ustreznih odločitev. Predvideva izboljšanje svojih zmogljivosti, reforme na področju upravljanja, na področju financiranja poveljniške strukture, organizacijske reforme, zmanjševanje števila odborov in agencij. Pozitivne in negativne izkušnje, ki so jih dala dosedanja posredovanja, zlasti posredovanja na Balkanu, v Afganistanu, Iraku in Libiji, finančna kriza, načelo delitve bremena in solidarnost v zavezništvu bodo imeli pomembno vlogo pri uresničevanju novega strateškega načrta. Ta vsebuje tudi smer nadaljnjega razvoja.

Novi strateški koncept že predvideva tako imenovan obrambni paket, ki predstavlja zmogljivosti, ki jih potrebuje zveza Nato za opravljanje svojih nalog v okviru zastavljenih ciljev do leta 2020 in naprej. Te zmogljivosti nameravajo med drugim razviti s pomočjo pobud o pametni obrambi in povezanih silah. Zveza si v času težkih ekonomskih razmer, ki so pripeljale do močnega zniževanja obrambnih proračunov, prizadeva zagotoviti ključne zmogljivosti s pomočjo inovativnih programov in postopkov, ki bodo temeljili predvsem na združevanju prizadevanj posameznih zaveznic. Večnacionalni razvoj in souporaba zmogljivosti ali tako imenovana pametna obramba (smart defence) obsega tri glavne sklope:

- pripravljene večnacionalne projekte za reševanje kritičnih primanjkljajev v zmogljivostih;
- dolgoročne večnacionalne projekte, ki vključujejo raketno obrambo, nadzor ozemlja zavezništva ter nadzor zračnega prostora z možnostjo iskanja regionalnih rešitev;
- strateške projekte za leto 2020, ki obsegajo skupno obveščanje, nadzor, raziskovanje in oskrbo z gorivom v zraku.¹⁶⁰

Pametna obramba vključuje nacionalne resurse, ki jih posamezne države lahko dajo na razpolago zavezništvu. Vsaka država se sama odloči, kaj od svojih resursov bo delila s kom.¹⁶¹ Slovenija se je opredelila za osem področij, na katerih želi sodelovati v

---

¹⁵⁹ Preoblikovani NATO, n. d., str. 34–38.

¹⁶⁰ A. Kavar, Na Natovem vrhu v Chicagu odgovor na vprašanje, kako naprej, v Revija Slovenska vojska, leto XX, maj 2012, str. 12–13, dostopno na: http://www.mo.gov.si/fileadmin/mo.gov.si/pageuploads/revija_sv/2012/sv12_07.pdf (30. 7. 2012).

¹⁶¹ Nato znižuje stroške poslovanja, Dnevnik, 28. 1. 2012, dostopno na: http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/dnevnik/1042505682 (1. 8. 2012).

projektih pametne obrambe; na primer na področju radiološke, kemične, biološke obrambe.¹⁶²

Zveza se ob vseh teh načrtovanih sprememb zaveda tudi pomembnosti dialoga in sodelovanja s partnerji. Tezo, da obstaja potreba po nadaljnjih spremembah z vidika organizacije in pristojnosti, torej lahko potrdim. Te spremembe bodo morale biti premišljene, sprejete z vso odgovornostjo za krepitev varnosti in miru na svetu. Dane situacije bodo zahtevale znotraj načrtovanega tudi sprotne prilagajanja. Današnje krize in nove prihajajoče grožnje zahtevajo tudi vse bolj povezan pristop civilnih organizacij in vojske.

Natova posredovanja se odvijajo s ciljem zagotovitve varnosti v širšem evroatlantskem prostoru, tudi zunaj ozemelj članic. Na podlagi svojih pristojnosti izvaja Nato naloge, ki naj bi ob uspešni izvedbi pripomogle k vzpostavitvi mirnejšega stanja na kriznih območjih. Neločljivo pa je s tem povezana upravičenost ukrepanja v zvezi s skladnostjo UL OZN ter drugo zakonodajo s področja vojnega in humanitarnega prava. V posredovanjih pri reševanju konfliktov na ozemlju bivše Jugoslavije so aktivnosti temeljile na resolucijah VS ZN, razen posredovanja proti ZRJ leta 1999 in pomoči Makedoniji leta 2001. Za posredovanje proti ZRJ je mogoče uporabiti oceno, da ni šlo za nedvoumno kršitev mednarodnega prava, če se upošteva utemeljitev, da Resolucija 1199 in Resolucija 1203 VS ZN predvidevata nadaljnje akcije, če zahtevani ukrepi ne bodo sprejeti. S tem zagotavljata pravne temelje za vojaško posredovanje. Upravičenost posega se da utemeljiti tudi s stališčem, da je vojaško intervencijo mogoče upravičiti v primerih humanitarne potrebe. Pri tem lahko izhajamo npr. iz Konvencije o genocidu in Ženevske konvencije, ki sta v primeru, kakršen je bil takrat na Kosovu, možna osnova za intervencijo, čeprav izrecno ne predvidevata vojaških preventivnih ukrepov proti državam, ki jih kršijo. Za neupravičeno, glede na to, da ni bilo podlage v resoluciji VS ZN, velja tudi posredovanje v Makedoniji, ki ga je odobril najvišji organ Nata – Severno atlantski svet. Če pogledamo končno stanje na celotnem območju nekdanje Jugoslavije po Natovem posredovanju, lahko potrdimo, da je na tem delu Balkana Nato pripomogel k vzpostavitvi mirnejšega stanja oziroma miru. Slovenska vojska je s svojo vključenostjo, s svojimi pristojnostmi in uspešno opravljenimi nalogami prispevala k vzpostavljanju miru na tem ozemlju.

Natovo posredovanje v Afganistanu je s svojo časovno raztegnjenostjo za zavezništvo še posebej zahtevna naloga. Podprle so ga številne resolucije VS ZN. Posegi do sedaj glede na stanje, kakršno je v državi, še niso prinesli končnega uspeha. Deljena so tudi mnenja, kako učinkovite bodo afganistanske varnostne sile po letu 2014, ko bodo po

---

¹⁶² Slovenijo zanima osem področij v pametni obrambi zveze Nato, 3. 2. 2012, dostopno na: http://www.siol.net/novice/slovenija/2012/02/slovenijo_zanima_osem_podrocij_v_pametni_obrambi_zveze_nato.aspx (1. 8. 2012).

umiku Natovih sil prevzele popolno odgovornost za varnost v državi. Če bo Natu in drugim udeleženiim akterjem v Afganistanu uspelo stabilizirati državo, potem se bo lahko potrdila vloga zavezništva kot koristna. Svoj prispevek bo dala tudi Slovenska vojska, ki sodeluje s svojimi pripadniki in civilnimi strokovnjaki. V primeru neuspeha pa je lahko posledica tudi omajan ugled Zavezništva. Če pogledamo opravljene naloge Isafa, lahko potrdim, da je Nato pripomogel k ustvarjanju varnega okolja in napredka, kar vodi k miru (varno okolje za izvedbo volitev, zaščita prebivalstvu pred uporniki, obnova šol, zdravstvenih ustanov, boj proti mamilom, izobraževanje, izboljšanje položaja žensk, vključevanje civilnih strokovnjakov na različna področja, npr. veterine ...), pri čemer so dali svoj prispevek tudi pripadniki slovenske vojske in slovenski civilni funkcionalni strokovnjaki.

Vojaški poseg koalicije pod vodstvom ZDA v Iraku ni bil zakonit. Pričakovana pomoč s strani Nata pri zagotavljanju zračne obrambe Turčije pa je pripeljala do nesoglasij znotraj Nata. Glede na trenutno stanje v državi končan vojaški poseg še ni pripomogel k zeleni stopnji varnosti in miru. Natova, z resolucijo VS ZN odobrena misija za usposabljanje v Iraku, ki se je začela leto dni po vojaški zmagi nad Irakom in se je končala lani, tudi še ni dala dovolj vidnih rezultatov, ki bi kazali, da bodo iraške varnostne sile, ki so prevzele odgovornost za varnost Iraka, kos svoji nalogi. Delovanje Nata v misiji NTM-I, v kateri so bili vključeni tudi pripadniki Slovenske vojske, se lahko potrdi kot prispevek k vzpostavitvi mirnejšega stanja na kriznem območju, a zaradi etnično in politično razklane ter gospodarsko uničene države ni dosegel svojega učinka. Katastrofalno gospodarsko stanje, porast nasilja in politična nestabilnost postavljajo vprašanje, ali bodo iraške varnostne sile, ki so prevzele odgovornost za varnost države, uspešno opravile svojo nalogo. Obstaja dvom. Pri reševanju celotnega iraškega problema se je pokazalo, da uporaba sile še ni dovolj za vzpostavitev miru.

Operacija Nata v Libiji je imela mandat VS ZN, stanje v državi po njej pa je tudi še zelo negotovo in nestabilno. Libijci se po odhodu zavezniških sil soočajo s številnimi problemi pri obnovi dežele in krutim nasiljem. Ob tem se poraja vprašanje, ali so Natova posredovanja sploh prispevala k vzpostavitvi mirnejšega stanja. Glede na prošnjo vodje libijskega prehodnega sveta je čutiti, da so Natove sile omogočale razmere za oblikovanje nove oblasti in da so začasne libijske oblasti imele v njih oporo, ki je še ne želijo izgubiti. Uspele prve svobodne parlamentarne volitve lahko pomenijo pomik naprej k ustvarjanju demokracije. Na to kažejo na primer ključne točke, ki naj bi jih vsebovala nova ustava (vloga žensk, pravice manjšin ...). Obstaja pa dvom, če bo novi oblasti v tako težkih razmerah uspelo umiriti nasprotja ter vzpostaviti varnost, kar je pogoj za nadaljnjo pot, ki bi vodila do ustvarjanja napredka v sicer eni najbogatejših afriških držav in mirnega življenja v njej. Slovenska vojska v posredovanjih v Libiji ni sodelovala. Pomemben pa je prispevek Slovenije na humanitarnem področju.

Glede na trenutne razmere, ki vladajo v omenjenih državah, v katerih je prišlo do posredovanja Nata, lahko sklenem, da je po končani vojni najbolj mirno stanje na območju držav nekdanje Jugoslavije. Skupaj z drugimi akterji je Nato prispeval k vzpostavitvi razmer za nadaljnje mirno reševanje problemov in napredek držav. V ostalih treh državah – Afganistanu, Iraku in Libiji – pa je po podatkih o razmerah videti, kot da se mir še bolj oddaljuje. Odločitve VS ZN in Natova posredovanja niso pripeljale do stabilizacije razmer v želenem oziroma načrtovanem smislu. Ob tem se poraja vprašanje, ali so bile odločitve o vojaških posegih pravilne in objektivne. Kaže pa se tudi spoznanje, da v boju zoper mednarodni terorizem samo oborožen poseg ne more prinesiti rešitve. Zveza Nato bo tudi zaradi spoprijemanja s tovrstno grožnjo svetovnemu miru podvržena prilagajanju in še večjemu sodelovanju z drugimi akterji, na primer s civilnimi strukturami, kot so obveščevalne službe, pravosodni organi, diplomatske službe.

Ob vojaških posredovanjih pa ne moremo zaobiti smrtnih žrtev civilnega prebivalstva pa tudi vojakov, ki so udeleženi v operacijah oziroma posredovanjih. Število teh je veliko. Tudi tu se postavlja vprašanje, ali so bile odločitve o napadih dovolj preiščljene in pravilno načrtovane. Ali so sploh bila izkoriščena vsa druga sredstva za mirno reševanje problemov, ki bi preprečila številna kršenja človekovih pravic. Tudi z reševanjem tega problema se bo morala zveza Nato spoprijeti, če bo hotela obdržati zaupanje med ljudmi.

Glede na reševanje številnih različnih situacij, ki jih mora reševati Nato v svojih operacijah, se kaže potreba po celostnem pristopu. Pot do doseganja miru pri razreševanju konfliktnih situacij je povezana s fazo priprav in načrtovanja, z izvedbo operacije in obnovo, ki nastopi po konfliktu. Vse to pa zahteva usklajeno delovanje med civilnimi in vojaškimi akterji. To lahko uresniči s sodelovanjem, kot so EU, OZN, OVSE, Mednarodni odbor RK, pomembna je tudi podpora lokalnih predstavnikov.

Obstoj Nata je povezan z nenehnim prilagajanjem, kar zahteva ob prvotni nalogi kolektivne obrambe tudi vključevanje v posredovanja na področjih kriznega odzivanja. To se odraža tako v organizaciji kot v pristojnostih njegovih političnih vojaških in drugih teles, s pomočjo katerih v sodelovanju z drugimi akterji uresničuje svoje poslanstvo. Pred vsakim vojaškim posegom, ki ne sme biti izveden brez upoštevanja UL OZN ter druge zakonodaje s področja vojnega ter humanitarnega prava, pa bi morala biti izkoriščena vsa sredstva za mirno rešitev sporov.

9 LITERATURA

KNJIGE

- Bebler Anton, Uvod v Evropske integracije, Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana 2007, str. 49–70.
- Grizold Anton, Ferfila Bogomir, Varnostne politike velesil, FDV, Ljubljana 2000, str. 216–244.
- Juvan Jelena, Operacije Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi, v (Ljubica Jelušič, ur.): Mirovne operacije in vloga Slovenije, FDV, Ljubljana 2005, str. 178–179.
- NATO, Priročnik o zvezi NATO, Nato Office of Information Press, Bruselj 2001.
- NATO 1, Nato v 21. stoletju, Nato Bruselj 2004.
- NATO 2, Preoblikovani NATO, Nato Bruselj 2004.
- NATO 4, NATO Handbook, Nato Bruselj 2006, str. 111–140.
- Türk Danilo, Temelji mednarodnega prava, GV Založba, Ljubljana 2007, str. 503–529, 570–577.
- Vegič Vinko, Vloga in funkcije Nata po koncu hladne vojne, v (Anton Bebler, ur.): Sodobno vojaštvo in družba, FDV, Ljubljana 2005, str. 181–198.
- Vegič Vinko, Vloga Nata v mirovnih operacijah, v (Ljubica Jelušič, ur.): Mirovne operacije in vloga Slovenije, FDV, Ljubljana 2005, str. 79–95.

ČLANKI

- Flajnik Anica, Preiskovanje kaznivih dejanj v operacijah kriznega odzivanja, v: Bilten Slovenske vojske, 11/2, Generalštab Slovenske vojske, junij 2009, str. 69–84.
- Gaube A. Civilne žrtve kot samoumevni del vojne, objavljeno v: Dnevnik, 7. 6. 2011, str. 7.
- Grizold Anton, Izkušnje iz preteklosti za prihodnost zavezništva, Nov strateški koncept Nata, v: Revija Obramba, letnik 42, januar 2010, str. 21–23.
- Humar David, Skupna organizacijska struktura zavezništva Nato, v: Bilten Slovenske vojske, 11/2, Generalštab Slovenske vojske, junij 2009, str. 15–35.
- Lampret Uroš, Novak Staša, Nov strateški koncept Nata: zakaj je Nato še vedno nepogrešljiv?, v Bilten Slovenske vojske 12/št. 4, Generalštab Slovenske vojske, november 2010, str. 15–31.
- Nato zakoličil pot iz Afganistana, kjer pa ostaja tudi po letu 2014, objavljeno v: Dnevniku, 22. 5. 2012, str. 6.
- Pol milijona dolarjev za Afganistan, objavljeno v: Dnevnik, 6. 7. 2012, str. 7.

DOKUMENTI

- Zakon o ratifikaciji Severnoatlantske pogodbe, Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, Uradni list RS št. 21/2004, Ljubljana 2004.
- North Atlantic Treaty/Severnoatlantska pogodba, Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, Uradni list RS št. 21/2004.

VIRI IZ MEDMREŽJA

- Analiza in ocena delovanja RS v islamski republiki Afganistan ter priporočila za pot naprej, 2012, dostopno na: <http://imss.dzrs.si/imis/c78e4cce0481d72ea9a5.pdf> (22. 7. 2012).
- Caldwell W. – Revija NATO, Povezovanje, preglednost in prehod v Afganistanu, dostopno na: <http://www.nato.int/docu/review/2011/Afghanistan-2011/Teaming-Transparency-Transition/SL/index.htm> (20. 7. 2012).
- Foto/video: Kaj bo Gadafi sporočil ljudstvu?, 21. 2. 2011, dostopno na: <http://www.rtvsl.si/svet/foto-video-kaj-bo-gadafi-sporocil-ljudstvu/251432> (28. 7. 2012).
- Gadafijevi podporniki izpostavljeni mučenju, MMC RTV SLO, 28. 1. 2012, dostopno na: <http://www.rtvsl.si/svet/gadafijevi-podporniki-izpostavljeni-mucenju/275682> (29. 7. 2012).
- Grčija nezakonito blokirala Makedonijo pri Natu, 15. 12. 2011, dostopno na: <http://24ur.com/novice/svet/grcija-nezakonito-blokirala-mekednija-pri-natu.html> (20. 7. 2012).
- Invazija na Afganistan 2001, dostopno na: http://sl.wikipedia.org/wiki/Invazija_na_Afganistan_2001 (20. 7. 2012).
- Irak pred pragom državljanske vojne?, 9. 7. 2012, dostopno na: http://www.siol.net/novice/svet/2012/07/irak_pred_pragom_drzavljske_vojne.aspx (27. 7. 2012).
- ISAF Command Structure, dostopno na: <http://www.isaf.nato.int/isaf-command-structure.html> (21. 7. 2012).
- Istanbul Cooperation Initiative (ICI), 18. 11. 2011, dostopno na: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_52956.htm (12. 7. 2012).
- Izjava MZZ RS ob sprejetju resolucije VS OZN, dostopno na: <http://predlagam.vladi.si/webroot/idea/view/2016> (18. 6. 2012).
- Janežič Damijan, Preiskovanje kaznivih dejanj v Slovenski vojski, Magistrsko delo, Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, junij 2012, dostopno na: <http://dkum.uni-mb.si/Dokument.php?id=43639> (14. 7. 2012).
- Kaj je ISAF (International Security Assistance Force)?, dostopno na: <http://nato.gov.si/slo/nato/isaf/kaj-je/> (21. 7. 2012).

- Kavar Andrej, Na Natovem vrhu v Chicagu odgovor na vprašanje, kako naprej, v Revija SV, leto XX, maj 2012, str. 12–13, dostopno na: http://www.mo.gov.si/fileadmin/mo.gov.si/pageuploads/revija_sv/2012/sv12_07.pdf (30. 7. 2012).
- Kosovska mejna prehoda razglašena za vojaško območje, 28. 7. 2011, dostopno na: <http://www.times.si/svet/kosovska-mejna-prehoda-s-srbijo-razglasena-za-vojasko-obmocje--4dcc8b82f9-3104751875.html> (20. 7. 2012).
- Kosovska pot v samostojnost, 2. 7. 2012, dostopno na: http://www.siol.net/novice/svet/2012/07/kosovska_pot_v_samostojnost_kronologija.aspx (19. 7. 2012).
- Krvavo, revolucionarno, prelomno leto Libije, MMC RTV SLO, 17. 2. 2012, dostopno na: <http://www.rtv slo.si/svet/krvavo-revolucionarno-prelomno-leto-libije/277020> (29. 7. 2012).
- Lansko leto rekordno po številu civilnih žrtev v Afganistanu, 4. 2. 2012, dostopno na: <http://www.dnevnik.si/novice/svet/1042507521> (22. 7. 2012).
- Libija končno prešteva svobodno oddane glasove, Dnevnik, 9. 7. 2012, dostopno na: <http://www.dnevnik.si/novice/svet/1042540585> (30. 7. 2012).
- Libijci v velikem številu na prve volitve po padcu Gadafija, MMC RTV SLO, 7. 7. 2012, dostopno na: <http://www.rtv slo.si/svet/foto-libijci-v-velikem-stevilu-na-prve-volitve-po-padcu-gadafija/286913> (29. 7. 2012).
- Mednarodne operacije in misije, dostopno prek: <http://www.slovenskavojska.si/mednarodno-sodelovanje/vojaskapredstavnistva/> (18. 6. 2012).
- Mednarodni vojaški štab, dostopno na: http://sl.wikipedia.org/wiki/Mednarodni_voja%C5%A1ki_%C5%A1tab (30. 6. 2012).
- Mednarodno sodelovanje, dostopno prek: <http://www.slovenskavojska.si/mednarodno-sodelovanje/> (18. 6. 2012).
- Minister Aleš Hojs na vrhu zveze NATO v Chichagu, dostopno prek: http://www.mo.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/article/1328/6231/beece8760b/ (18. 6. 2012).
- Ministrstvo za obrambo, Mednarodno sodelovanje, Mednarodne operacije in misije, dostopno na: <http://www.slovenskavojska.si/mednarodno-sodelovanje/mednarodne-operacije-in-misije/> (17. 7. 2012, 20. 7. 2012).
- Na jugu Libije v nasilju številni mrtvi, dostopno prek: http://www.siol.net/novice/svet/2012/03/na_jugu_libije_v_nasilju_stevilni_mrtvi.aspx (19. 6. 2011).
- Nato and Libya, dostopno na: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_71652.htm (29. 7. 2012).
- Nato in EU v BIH – sinergija ali tekmovanje? 2009, dostopno na: <http://.dsos.org/2009/07/06/nato-in-eu-v-bosni-in-hercegovini-%E2%80%93-sinergija-ali-tekmovanje/> (18. 7. 2012).
- Nato znižuje stroške poslovanja, Dnevnik 28. 1. 2012, dostopno na: http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/dnevnik/1042505682 (1. 8. 2012).

- Napad na Libijo: smo ali nismo del »koalicije voljnih«?, dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/slovenija/napad-na-libijo-smo-ali-nismo-del-koalicije-voljnih/253650> (18. 6. 2012).
- Nato – Nato and Libya: Operation Unified Protector, dostopno na <http://www.nato.int/cps/en/natolive/71679.htm> (29. 5. 2012).
- NATO's assistance to Iraq, NATO Topic, dosegljivo na: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_51978.htm (26. 7. 2012).
- NATO operations and missions, dostopno prek: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_52060.htm (19. 6. 2012).
- Nato sprejel nov strateški koncept zavezništva, 19. 11. 2010, dostopno na: <http://www.rtv slo.si/svet/nato-sprejel-nov-strateski-koncept-zaveznistva/244286> (30. 6. 2012).
- Nato adopts new Strategic Concept, http://www.nato.int/cps/en/natolive/news_68172.htm (29. 5. 2012)
- NATO – Homepage, <http://www.nato.int/cps/en/natolive/index.htm> (29. 5. 2012).
- Novi strateški koncept NATA, dostopno na: http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika_in_mednarodno_pravo/zunanja_politika/nato/novi_strateski_koncept_nata/ (29. 5. 2012).
- NRF-16 Rotation, Slovenian Armed Forces, 1. January–30. June 2011, v: Glasilo 72. brigade SV, številka 14, november 2010, str. 2–17, dostopno na: http://www.slovenskavojska.si/fileadmin/slovenska_vojska/publikacije/prava_smer/PRAVA_SMER_14_NRF.pdf (17. 7. 2012).
- Obama dal Gadafiju ultimatum, dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/svet/obama-dal-gadafiju-ultimat-ubogaj-sicer-bo-sledila-vojaska-akcija/253361> (19. 6. 2012).
- 15 let sodelovanja SV v mednarodnih operacijah in misijah, Nato Training Mission in Iraq – NTM-I, Irak, Revija SV, leto XX, št. 7, str. 15, 16, dostopno na: http://www.mo.gov.si/fileadmin/mo.gov.si/pageuploads/revija_sv/2012/sv12_07.pdf (13. 7. 2012, 27. 7. 2012).
- Pomoč pri stabilizaciji Iraka, Revija NATO, Jesen 2004, dosegljivo na: <http://www.nato.int/docu/review/2004/issue3/slovene/art2.html> (26. 7. 2012).
- Pop Adrian, Nato in Evropska unija, Sodelovanje in varnost, Izkušnje z Balkana, v: Revija Nato, poletje 2007, str. 1, dostopno na: <http://www.nato.int/docu/review/2007/issue2> (20. 7. 2012).
- Poročilo iz predala, 4. 3. 2012, dostopno na: <http://www.zurnal24.si/porocilo-le-iz-predala-clanek-150169> (13. 7. 2012).
- Prehodni svet le nekaj ur pred iztekom Natove operacije izvolil začasnega premierja, dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/novice/svet/1042484519> (19. 6. 2012).
- Prvi zametki državljanske vojne v Libiji, dostopno prek:

- http://www.dnevnik.si/novice/aktualne_zgodbe/1042428509 (18. 6. 2012).
- Rasmussen nepričakovano na obisku v Libiji, dostopno prek: <http://www.delo.si/novice/svet/rasmussen-nepričakovano-na-obisku-v-libiji.html> (29. 6. 2011).
  - Resolucija o obsodbi napadov zveze NATO na Libijo, dostopno prek: <http://predlagam.vladi.si/webroot/idea/view/2016> (18. 6. 2012).
  - Revija Nato, Ekipe za obnovo provinc v Afganistanu – kako je do njih prišlo in kaj je njihov cilj, Jesen 2007, dostopno na: <http://www.nato.int/docu/review/2007/issue3/slovene/art2.html> (22. 7. 2012)/.
  - Revija NATO, Vse večja humanitarna vloga Nata, Zima 2005, dostopno na: <http://www.nato.int/docu/review/2006/issue1/slovene/art2.html> (21. 7. 2012).
  - Security Council, Resolutions, dostopno na: www.un.org/documents/scres.htm (21. 7. 2012).
  - Skupaj za varnost, Uvod v Nato, dostopno na: http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_publications/20120118_nato_security_slovene.pdf (21. 7. 2012).
  - Slovenija in Katar skupaj uresničujeta humanitarno pomoč Libiji, Predsednik RS, sporočilo za javnost, 28. 10. 2011, dostopno na: <http://www.up-rs.si/uprs/uprs.nsf/dokumentiweb/4C0D910D6332754DC12579370038E9CC?OpenDocument> (1. 8. 2012).
  - Slovenija in NATO, dostopno na: <http://brussels.mission.si/index.php?id=3010> (29. 5. 2012).
  - Slovenijo zanima osem področij v pametni obrambi zveze Nato, 3. 2. 2012, dostopno na: http://www.siol.net/novice/slovenija/2012/02/slovenijo_zanima_osem_podrocij_v_pametni_obrambi_zveze_nato.aspx (1. 8. 2012).
  - Sodelovanje SV v mednarodnih operacijah Nata, 26. 9. 2009, dostopno na: http://www.vlada.si/si/teme_in_projekti/5_obletnica_vstopa_slovenije_v_nato/sodelovanje_slovenske_vojske_v_mednarodnih_operacijah_nata (13. 7. 2012).
  - Stegnar Gorazd, Pripadniki 18. BJRKBO na operaciji Kfor – Joint Enterprise, v: Glasilo 72. Brigade SV, november 2011, številka 16, str. 8–9, dostopno na: http://www.slovenskavojska.si/fileadmin/slovenska_vojska/publikacije/prava_smer/PRAVA_SMER_16.pdf (17. 7. 2012).
  - Strateški koncept Nata, Stalno predstavništvo RS pri zvezi NATO, dostopno na: <http://brussels.mission.si/index.php?id=2641> (29. 5. 2012).
  - Švarc Dominika, Mednarodno pravo uporabe sile v kontekstu sodobne mednarodne politike, doktorska disertacija, Univerza v Ljubljani, FDV, Ljubljana 2001 dostopno na: http://dk.fdv.uni-lj.si/doktorska_dela/pdfs/dr_svarc-dominika.PDF (25. 7. 2012).
  - Tudi jezik je moč 2011, dostopno prek: <http://www.slovenskavojska.si/odnosi-z-javnostjo/sporocila-za-javnost/novica/nov/tudi-jezik-je-moc/> (18. 7. 2012).

- V Libiji postavili pred sodišče 41 privržencev Gadafijaj, Novice, 5. 2. 2012, dostopno na:
http://www.siol.net/novice/svet/2012/02/v_libiji_postavili_pred_sodisce_41_privrzencev_gadafija.aspx (29. 7. 2012).
- V Libiji postavili pred sodišče 41 privržencev Gadafija, Novice, 5. 2. 2012, dostopno na:
http://www.siol.net/novice/svet/2012/02/v_libiji_postavili_pred_sodisce_41_privrzencev_gadafija.aspx (29. 7. 2012).
- Vloga NATA in njegovih partnerskih držav, Listina NATO – Ukrajina, dostopno na: <http://nato.gov.si/slo/publikacije/vloga-nata/> (12. 7. 2012)
- Vojaška predstavništva, dostopno prek:
<http://www.slovenskavojska.si/mednarodno-sodelovanje/vojaska-predstavnistva/> (18. 6. 2012).
- Zmagoslavje liberalne koalicije na volitvah v Libiji, Delo, 18. 7. 2012, dostopno na: <http://www.delo.si/novice/svet/zmagoslavje-liberalne-koalicije-na-volitvah-v-libiji.html> (30. 7. 2012).
- ZN za preiskavo Gadafijeve smrti, 21. 10. 2011, dostopno na:
<http://www.times.si/svet/zn-za-preiskavo-okoliscin-gadafijeve-smrti--bbae00b7e2-3b7c70d5fe.html> (29. 7. 2012).
- Zveza Nato napovedala konec misije urjenja v Iraku, 12. 12. 2011, dostopno na:
http://www.siol.net/novice/svet/2011/12/zveza_nato_napovedala_konec_misije_urjenja_v_iraku.aspx (27. 7. 2012).